

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
«Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια»

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

« Η αμυντική θωράκιση του Ευρωατλαντικών θεσμών
(ΕΕ-NATO) μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

Ευκαιρία ή πρόκληση; »

του

Εμμανουήλ Λιώνα

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: **Φωτεινή Μπέλλου**

Θεσσαλονίκη

Ιανουάριος 2023

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Λιώνας Εμμανουήλ

22 Ιαν 2023

Vyskov, Τσεχία

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

...Το να αναμετρηθείς με την γνώση είναι μια προσωπική αναζήτηση που στο τέλος καρπώνεσαι ο ίδιος το αποτέλεσμα. Το να αποκτήσεις συνοδοιπόρους που θα σε στηρίζουν και θα σε εμπιστευτούν, είναι ένα ιλιγγιώδες άλμα εμπιστοσύνης που αναρωτιέσαι αν θα το έκανες και εσύ ο ίδιος.

Στην σύζυγό μου Βασιλική, στην Άννα και στον Γιώργο αφιερώνεται αυτή η προσπάθεια ως ελάχιστη ανταπόδοση αυτών που τους στέρησα και που αυτοί δεν μου στέρησαν ποτέ...

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

i
Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	vi
ABSTRACT	vii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Κεφάλαιο Α	5
Οι Θεωρίες των θεσμών.....	5
Θεσμικός Νεοφιλελευθερισμός.....	6
Συλλογική ασφάλεια.....	8
Κριτική θεωρία	11
Αξιολόγηση.....	12
Κεφάλαιο Β	15
Ιστορική Μεγέθυνση και Μετεξέλιξη του NATO και της ΕΕ.....	15
Η Συμμαχία και η μεγέθυνσή της.	15
Η εξισορροπητική δράση του NATO στην Ευρώπη.....	18
Το NATO ως πυλώνας σταθερότητας.....	19
Ευρωπαϊκή Μεγέθυνση	20
Η αμυντική ολοκλήρωση της ΕΕ	22
Αξιολόγηση.....	23
Κεφάλαιο Γ	25
NATO Strategic Concept 2022.....	25
Στρατηγικό περιβάλλον.....	25
Αποτροπή και Άμυνα	28
Multinational Innovation Fund.....	29
Κεφάλαιο Δ	30
Το NATO και ο Αμυντικός Σχεδιασμός του.	30
NATO Defence Planning Process	30
Φάση 1 ^η : Πολιτική Καθοδήγηση.....	31
Φάση 2 ^η : Καθορισμός Απαιτήσεων	32
Φάση 3 ^η – Κατανομή Απαιτήσεων.....	34

Κεφάλαιο Ε	35
Η στρατιωτική οργάνωση της Συμμαχίας.....	35
enhanced Forward Presence (eFP).....	36
NATO Response Force (NRF).....	49
NATO Very High Readiness Task Force (VJTF)	49
NATO New Force Model.....	50
Κεφάλαιο ΣΤ	54
Στρατηγική Πυξίδα	54
Δράση (Act).....	55
Ασφάλεια (Secure).....	57
Επένδυση (Invest)	58
Εταίροι (Partner)	59
Αξιολόγηση	60
Κεφάλαιο Ζ	63
Τα ευρωπαϊκά εργαλεία αμυντικής θωράκισης – Ευρωπαϊκός Αμυντικός Σχεδιασμός;	63
1 ^η Φάση – Σχεδίαση – Πολιτική Καθοδήγηση – Επιθυμητό Επίπεδο Φιλοδοξίας.....	63
2 ^η Φάση – Προγραμματισμός – CDM-CDP	64
3 ^η Φάση – CARD – EDF – PESCO.....	67
Κεφάλαιο Η	73
Η Ευρωπαϊκή αμυντική οργάνωση.	73
EU Battle groups.....	75
Rapid Deployment Capacity.....	76
Αξιολόγηση	77
Κεφάλαιο Θ	78
Γαλλία – Γερμανία – Αγγλία.....	78
Η Γαλλία	78
European Intervention Initiative (EI2)	79
Η Γερμανία	80
Framework Nation Concept.....	82

Eurocorps – μια γαλλογερμανική συνεργασία υψηλού συμβολισμού.....	83
Η Αγγλία.....	85
Joint Expeditionary Force.....	86
Αξιολόγηση.....	87
Κεφάλαιο I	89
Επίλογος – Πρόκληση ή Ευκαιρία;	89
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	93
Συntμήσεις.....	98
Συνημμένο 1	100
Συνημμένο 2.....	101

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1 Κύκλοι NDPP-Περίοδοι Σχεδιασμού.....	30
Εικόνα 2 Ο Κύκλος του NDPP	31
Εικόνα 3 2 ^η Φάση Καθορισμός Απαιτήσεων	33
Εικόνα 4 Δομή της EFP πριν την Ρωσική Εισβολή	36
Εικόνα 5 NATO New Force Model.....	53
Εικόνα 6 Οργανόγραμμα Δομής Διοίκησης και Ελέγχου (C2).....	74
Εικόνα 7 Διάταξη των 8 NATO Battlegroups μετά την Ρωσική Εισβολή.....	100
Εικόνα 8 Διάταξη Συμμαχικών Αεροπορικών Δυνάμεων μετά την Ρωσική Εισβολή	101

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο 2022 έφερε τον πόλεμο στην γειτονιά της Ευρώπης. Η Δύση ανταποκρίθηκε με μια πρωτοφανή συστράτευση για την επιβολή κυρώσεων στην Ρωσία αλλά και την αμυντική υποστήριξη των Ουκρανών υπερασπιστών. Δύναται αυτή η κατάφορη παραβίαση της διεθνούς τάξης να αποτελέσει την ευκαιρία για την αμυντική θωράκιση της Ευρώπης και την απόκτηση της στρατιωτικής αυτονομίας της; Ή μήπως αποτελεί μια περίττανη απόδειξη ότι η Ευρώπη χρειάζεται την αρωγή της Αμερικής και ως εκ τούτου θα πρέπει να ενισχυθεί περισσότερο η Συμμαχία; Η ένταξη των δύο σκανδιναβικών χωρών στο NATO είναι δεδομένη. Πως όμως θα αντιδράσουν οι παραδοσιακά τρεις μεγάλες δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία) σε σχέση με το NATO και την ΕΕ; Η παρούσα εργασία, με εργαλείο τον ρεαλισμό, εκκινεί με την ερμηνεία των θεωριών περί της λειτουργίας των θεσμών. Εν συνεχεία εξηγεί την εξέλιξη των θεσμών αναλύοντας τα δύο πολιτικά στρατηγικά κείμενα (Strategic Concept και Strategic Compass) που εκδόθηκαν μετά την ρωσική εισβολή. Οι αμυντικοί σχεδιασμοί αποτελούν τα κύρια εργαλεία αμυντικής θωράκισης των θεσμών των οποίων η επίδραση εξετάζεται σε σχέση με την συμπεριφορά των κρατών υπό όρους ρεαλισμού. Η διαφορετική συμπεριφορά των τριών παραδοσιακά μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης είναι ενδεικτική μιας δυναμικής των ικανών και προθύμων κρατών να αναπτύξουν στρατιωτικές πρωτοβουλίες που λειτουργούν μεταξύ θεσμικής και κρατικής υπόστασης. Η εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η παρούσα χρονική στιγμή του πολέμου στην Ουκρανία δεν δύναται να αποτελέσει ευκαιρία για την αμυντική θωράκιση των ευρωπαϊκών θεσμών πλην όμως κάτι τέτοιο δεν αποκλείεται για τις λοιπές στρατιωτικές πρωτοβουλίες των πρόθυμων και ικανών κρατών.

ABSTRACT

The Russian invasion in Ukraine in Feb 2022 brought the war just outside of the European eastern flank. The Western coordinated response of collectively imposing sanctions to Russia plus the support provided to the Ukrainian defenders was a reaction never seen so far. Is this unprovoked violation of the international order the opportunity for EU to gain its military autonomy and defence integration? Or on the other hand, this war stands as a clear proof that Europe still relies on US support and therefore the Alliance should be further strengthened? The Sweden and Finland accession in NATO is a fact. Nevertheless, how will the three most powerful states (UK, France and Germany) act in lieu with NATO and EU? This dissertation begins interpreting the institutional theories through a realistic approach. Additionally, the evolution of NATO and EU is examined while analyzing the two respective strategic documents (Strategic Concept and Strategic Compass) issued right after the Russian invasion. Defence planning is the main tool for nations defence establishment and its influence is examined based on the realistic interpretation of states' behavior. The three most powerful states' different behavior is indicative of the willing and capable states' impetus to develop military initiatives that exist between institutional and formal state. This dissertation concludes that the current war in Ukraine will not serve as the opportunity for the euro-atlantic institutions NATO and EU to fortify their defence posture but this could not be excluded for the willing and capable states and their respective military initiatives.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εξέλιξη της κοινωνικής οργάνωσης του ανθρώπου από τις πρωτόγονες φυλές έως σήμερα, συνυφάνθηκε με την ανάγκη ικανοποίησης του συλλογικού αισθήματος της αυτοσυντήρησης. Αυτή η ανάγκη ποικίλει από την βασική κάλυψη των φυσικών αναγκών του ανθρωπίνου γένους για βρώση, πόση και προστασία έναντι των φυσικών κινδύνων της εύθραυστης φύσης του μέχρι την διαφύλαξη του εθνικού του αυτοπροσδιορισμού όπως αυτός πραγματώνεται με την σημερινή οργάνωση σε κράτη.

Αυτή η εξέλιξη ουδέποτε υπήρξε ειρηνική, αλλά τουναντίον φιλοπόλεμη, βάρβαρη, αιματηρή. Η φύση του ανθρώπου και η πολιτική του οργάνωση δεν απέτρεψαν τον πόλεμο, ωστόσο τον μετρίασαν. Η φύση του πολέμου αναλλοίωτη στο διάβα του χρόνου, έλαβε πολλές μορφές και θα λάβει ακόμα τόσες άλλες αφού είναι αναγκασμένη να γεννιέται από την πολιτική ζωή του ανθρώπου. Η εξέλιξη της πολιτικής ζωής του ανθρώπου, το πολιτισμικό του επίτευγμα, κατάφερε να τιθασεύσει τον «αμιγή» πόλεμο και να τον υποχρεώσει στις πλείστες τόσες πραγματικές του εκφάνσεις, μέσα από την «τριβή» η οποία προκαλείται από την ανθρώπινη υπόσταση και οργάνωση, όπως υποστηρίζει ο Κλαούσεβιτς στην θαυμαστή του πραγματεία περί πολέμου.¹

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι, προϊόντος του χρόνου, η εγγενής με την πολιτική εξέλιξη του ανθρώπου, αμυντική του θωράκιση λαμβάνει σημαντική θέση και απομυζεί αρκετούς πόρους για να διατηρηθεί και να βελτιωθεί. Η οργάνωση σε κράτη καθιστά αναπόδραστη την ανάγκη για διατήρηση τόσης στρατιωτικής ισχύος όσης είναι απαραίτητης για την ικανοποίηση των πολιτικών στόχων της πολιτικής εξουσίας. Ενίοτε και όχι σπάνια στην ιστορία του ανθρωπίνου γένους, ο πόλεμος είναι μια μορφή διεκδίκησης ισχύος είτε με την μορφή του πολέμου μεταξύ κρατών είτε με την επαναστατική διάσταση ενός εμφυλίου.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί να απαντήσει, με δεδομένο τον πόλεμο στην Ουκρανία να μαίνεται για αρκετούς μήνες (και είναι άξιο απορίας ποια θα είναι η έκβαση και η επόμενη ημέρα μετά την λήξη αυτού), ποια θα είναι η πορεία των ευρω-ατλαντικών θεσμών αναφορικά με την αμυντική τους θωράκιση. Το θέμα της εργασίας θέτει ξεκάθαρα στην λιτή του διατύπωση το ερώτημα της ευκαιρίας ή της

¹ Για μια περιεκτική μελέτη της μετάβασης από τον αμιγή στον πραγματικό πόλεμο, την δόμηση της θεωρίας του Κλαούσεβιτς και την έννοια της τριβής βλέπε Κεφ. 1 στο (Κονδύλης 1999).

πρόκλησης, εννοώντας ότι πρέπει να διερευνηθεί το πώς θα θελήσει να αντιδράσει ο κυρίαρχος δυτικός κόσμος της Ευρώπης και της Αμερικής στην νέα πραγματικότητα που θέτει η Ρωσία στην διεθνή σκηνή. Η νέα πραγματικότητα επαναπροσδιορίζεται μέσα από ένα νέο ενεργειακό καθεστώς με συνεπακόλουθες οικονομικές συνέπειες. Ποια πολιτική βούληση θα επιδείξουν αντίστοιχα αυτοί οι θεσμοί, ώστε να αναδιαμορφώσουν την αμυντική τους θωράκιση έναντι του σαφώς πλέον προσδιορισμένου «κακού» του 21^{ου} αιώνα, όπως ρητώς διατυπώνεται στα αντίστοιχα στρατηγικά κείμενα.

Στο Κεφάλαιο Α γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των θεωριών που σχετίζονται με την λειτουργία των θεσμών ώστε ο αναγνώστης να εξοικειωθεί με το αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο της θεωρίας Διεθνών Σχέσεων. Η παρουσίαση του θεσμικού νεοφιλελευθερισμού, της συλλογικής ασφάλειας και της κριτικής θεωρίας γίνεται στη βάση της θεωρητικής αντιπαράθεσής τους με βασικές παραδοχές του πολιτικού ρεαλισμού ώστε εν κατακλείδι να αξιολογηθεί η συνεισφορά τους ως αμυντικοί θεσμοί στην συμπεριφορά των κυρίαρχων κρατών.

Αν και αυτονόητο, πρέπει να επισημανθεί ότι το NATO και η ΕΕ δεν περπατούν ενίοτε σε αντίθετα μονοπάτια αμυντικής οργάνωσης. Η καινοφανής ευρωπαϊκή αμυντική προσπάθεια επιδιώκεται να ενσαρκωθεί όχι ενάντια στην ήδη σαφή προτίμηση των κρατών μελών προς την εμπειρότερη Συμμαχία αλλά παράλληλα αναζητώντας τον δικό της ρόλο και χώρο. Αυτό το γεγονός θα προσπαθήσουμε να το φωτίσουμε περισσότερο στα επόμενα κεφάλαια, αξιολογώντας αν η ΕΕ αποτελεί καταλύτης ή τροχοπέδη στην αμυντική θωράκιση του NATO ιδίως υπό την συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία. Στο Κεφάλαιο Β αναπτύσσεται η ιστορική μεγέθυνση και εξέλιξη του NATO και της ΕΕ επιχειρώντας μια ερμηνεία του φαινομένου υπό τη ρεαλιστική θεώρηση και μιας αντίστοιχης κονστροκτιβιστικής.

Τα επόμενα κεφάλαια της εργασίας αφιερώνονται στο NATO και την ΕΕ αντίστοιχα. Η εξέταση της αμυντικής θωράκισης των δύο θεσμών γίνεται βάσει τριών παραγόντων. Πρώτος παράγοντας είναι η πολιτική βούληση που εκφράζεται μέσα από τα στρατηγικά πολιτικά κείμενα. Δεύτερος παράγοντας είναι οι αμυντικοί σχεδιασμοί των δύο θεσμών που αποτελούν το εργαλείο συντονισμού των αντίστοιχων εθνικών προσπαθειών. Τρίτος παράγοντας είναι η υπάρχουσα

στρατιωτική οργάνωση για κάθε οργανισμό εξετάζοντας τις όποιες αντιδράσεις έλαβαν χώρα μετά την έναρξη του πολέμου.

Στο Κεφάλαιο Γ αναλύεται το πρόσφατο στρατηγικό δόγμα του NATO το οποίο δίνει έμφαση στην αποτροπή και την άμυνα. Στο Κεφάλαιο Δ περιγράφεται η μεθοδολογία της αμυντικής σχεδίασης του NATO ως το κατεξοχήν εργαλείο υλοποίησης της πρόθεσης των ΚΜ να υποστηρίξουν την συμμαχία με ικανές στρατιωτικές δυνατότητες. Τέλος στο Κεφάλαιο Ε, γίνεται αναφορά στην υπάρχουσα στρατιωτική οργάνωση του NATO εστιάζοντας στις πρωτοβουλίες που έλαβαν χώρα για την θωράκιση της Ανατολικής πτέρυγας του αλλά και την πρόσφατα αναγγελθείσα πρωτοβουλία για ένα νέο μοντέλο δύναμης (NATO New Force Model).

Στο Κεφάλαιο ΣΤ περιγράφεται η πρόσφατη Στρατηγική Πυξίδα και το τι επιδιώκει η ΕΕ στους τομείς της Άμυνας και Ασφάλειας, αναλύοντας επιγραμματικά τις φιλοδοξίες της ΕΕ στους τέσσερις τομείς της Δράσης, Ασφάλειας, Επένδυσης και της συνεργασίας με Εταίρους. Το Κεφάλαιο Ζ οργανώνει τα εργαλεία που διαθέτει η Ευρώπη για την υλοποίηση μιας αμυντικής ολοκλήρωσης, υπό την έννοια ενός αντίστοιχου ευρωπαϊκού αμυντικού σχεδιασμού. Το Κεφάλαιο Η εξετάζει την παρούσα στρατιωτική οργάνωση της ΕΕ σε διοίκηση και έλεγχο (Command and Control - C2). Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στον θεσμό των EU battlegroups και τι προσδοκά να επιτύχει η ΕΕ με την εξαγγελία της Rapid Deployment Capability (RDC).

Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των τριών μεγάλων δυνάμεων; Η Γαλλία είναι η μόνη πυρηνική δύναμη σε μια ΕΕ που πρόσφατα απώλεσε ένα σημαντικό από στρατιωτικής σημασίας μέλος, την Αγγλία. Η Γερμανία θα κληθεί για άλλη μια φορά να συμβάλλει σημαντικά στην όποια Ευρωπαϊκή αμυντική εξέλιξη. Το Κεφάλαιο Θ εξετάζει τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η κάθε μία από τις τρεις μεγάλες δυνάμεις κάνοντας μνεία και σε αμυντικές πρωτοβουλίες που έχει αναπτύξει η κάθε μία, οι οποίες εμφοχωρούν στο κενό που δημιουργείται από τους δυσκίνητους θεσμούς και την διστακτική αν όχι ανεπαρκή κρατική μονομερή δράση.

Στο τέλος αυτής της εργασίας, στο Κεφάλαιο Ι επιδιώκεται η σύνθεση των θέσεων που αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Συγκεκριμένα

υποτυπώνεται η διαλεκτική σχέση Ευρώπης και NATO και εν τέλει επιχειρείται η απάντηση του θέματος της εργασίας περί της ευκαιρίας ή πρόκλησης για την αμυντική θωράκιση των ευρω-ατλαντικών θεσμών υπό την δεδομένη χρονική στιγμή του 21^{ου} αιώνα που η ένοπλη βία εκδηλώθηκε στην ανατολική γειτονιά της Ευρώπης. Το συμπέρασμα της εργασίας είναι ότι η παρούσα χρονική στιγμή δεν θα αποτελέσει την ευκαιρία για την αμυντική θωράκιση του NATO ή της ΕΕ. Ωστόσο δεν διαφαίνεται να ισχύει το ίδιο για τις εν μέρει αμυντικές πρωτοβουλίες που έχουν αναλάβει οι μεγάλες δυνάμεις ως ικανές και πρόθυμες να ηγηθούν των εξελίξεων στην άμυνα και ασφάλεια της Ευρώπης.

Κεφάλαιο Α

Οι Θεωρίες των Θεσμών

Η εξέταση της αμυντικής θωράκισης των θεσμών ως ευκαιρία ή πρόκληση προϋποθέτει μια ουσιαστική αναφορά στην θεωρία των θεσμών σύμφωνα με τις επικρατούσες θεωρίες του θεσμικού νεοφιλελευθερισμού² (liberal institutionalism), της συλλογικής ασφάλειας (collective security) και της κριτικής θεωρίας. Η προσπάθεια αποσκοπεί στην κατανόηση της λειτουργίας των θεσμών ώστε εν συνεχεία να απαντηθεί το ερώτημα αν και πόσο επηρεάζουν την συμπεριφορά των κρατών, συμπεριφορά με την οποία συναρτάται άμεσα η στρατιωτική ισχύς. Από αυτή την συσχέτιση στρατιωτικής ισχύος και θεσμών θα διερευνηθεί αν τελικά οι θεσμοί δύναται να επηρεάζουν την αμυντική τους θωράκιση.

Ο Mearsheimer ορίζει ως θεσμούς «... το σύνολο των κανόνων που καθορίζουν τους τρόπους με τους οποίους τα κράτη θα πρέπει να συνεργάζονται και να ανταγωνίζονται. » (Mearsheimer, *The False Promise of International Institutions* 1994, 8). Οι κανόνες αυτοί λαμβάνουν τη μορφή ενός οργανισμού αλλά το σημαντικό στοιχείο είναι ότι αυτοί οι κανόνες εφαρμόζονται από τα κράτη όχι λόγω της επιβολής τους από τον οργανισμό αλλά λόγω της *συναίνεσης* των κυρίαρχων κρατών.

Γενική διατύπωση είναι ότι και οι τρεις υπό εξέταση θεωρίες προσπαθούν να αντικρούσουν βασικά στοιχεία του ρεαλισμού. Έτσι πολύ περιληπτικά ο θεσμικός νεοφιλελευθερισμός επιδιώκει να αντικρούσει τη βασική παραδοχή ότι τα κράτη λειτουργούν ανταγωνιστικά άρα η συνεργασία είναι δύσκολη λόγω της μεγάλης αξίας που δίνουν αυτά στα σχετικά κέρδη αλλά και του φόβου της εξαπάτησης που νιώθουν. Αντίστοιχα η συλλογική ασφάλεια αντικρούει τον έμφυτο φόβο των κρατών που προσπαθούν να επιβιώσουν σε ένα άναρχο, ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα όπου μόνο η αυτοβοήθεια είναι σίγουρη. Και τέλος η κριτική θεωρία όπου υπερασπίζεται την δυνατότητα των ιδεών να αλλάξουν τη «φύση» των Διεθνών Σχέσεων από την ιδιοτελή και εγωιστική επιδίωξη των κρατών για αύξηση ισχύος σε μια υπερβατική συμπεριφορά (αυτό)παραίτησης από τους ιδιοτελείς σκοπούς.

² Η απόδοση Θεσμικός Φιλελευθερισμός, όπως χρησιμοποιείται στο (Ηρακλείδης 2015, 47-48), περιγράφει καλύτερα τον αντίστοιχο αγγλικό liberal institutionalism και δεν υιοθετώ την απόδοση φιλελεύθερος θεσμισμός που εμπεριέχεται στην ελληνική μετάφραση του άρθρου του Mearsheimer «*Η ψευδής υπόσχεση των διεθνών θεσμών*», στο (Morgenthau 2018, 708-733). Συναφής απόδοση είναι και ο τροποποιημένος δομικός ρεαλισμός, στο (Κουσκουβέλης 2004, 77-78).

Η πολιτική επικοινωνία³, το πώς και τι επικοινωνείται, έχει εξέχουσα σημασία στην αλλαγή της φύσης των διεθνών σχέσεων.

Θεσμικός Νεοφιλελευθερισμός

Ο θεσμικός φιλελευθερισμός με κύριο εκφραστή τον Keohane, εστιάζει στο πώς τα κράτη μπορούν να συνεργαστούν κυρίως στο οικονομικό πεδίο. Δηλαδή προσπαθεί να εξηγήσει και να πείσει γιατί τα κράτη έχουν συμφέρον από την συνεργασία μεταξύ τους κυρίως σε περιπτώσεις όπου δεν υφίστανται ξεκάθαρα συμφέροντα συνεργασίας. Στις δύο κύριες εκφάνσεις της συνεργασίας μεταξύ των κρατών, αυτή δηλαδή της πολιτικής οικονομίας και αυτής της ασφάλειας, η συνεργασία είναι πιο ισχυρή στην πρώτη παρά στην τελευταία. Ωστόσο αυτό που υποστηρίζει η θεωρία είναι ότι έχοντας οικοδομήσει ένα ισχυρό δεσμό σε πολιτικο-οικονομικό πεδίο (Ευρωπαϊκή Ένωση - Οικονομική και Νομισματική Ένωση) είναι δυνατή και η συνεργασία στους τομείς της Άμυνας και της Ασφάλειας.

Κύριο πρόβλημα στην συνεργασία των κρατών είναι το δίλλημα του φυλακισμένου, δηλαδή ότι κάθε κράτος επιδιώκει να μεγιστοποιήσει το κέρδος του αδιαφορώντας για τα κέρδη του άλλου. Ο καθένας εξετάζει την στρατηγική του αντιπάλου του και πώς επηρεάζει την μεγιστοποίηση του δικού του κέρδους. Έτσι διαμορφώνεται η λύση για κάθε κράτος να προσποιηθεί ότι θα συνεργαστεί και τελικά να εξαπατήσει το άλλο. Επειδή αμφότερα τα μέλη αντιλαμβάνονται ότι έκαστο μέρος προσπαθεί να εξαπατήσει το άλλο, η κατάσταση χειροτερεύει και εν τέλει και οι δύο τους βρίσκονται σε πολύ χειρότερη θέση⁴ από το αν είχαν αποφασίσει να συνεργαστούν, γεγονός που θα τους μείωνε το κέρδος αλλά θα απολάμβαναν μακροπρόθεσμη ευημερία.

Από την ανωτέρω περιγραφή εύκολα κατανοεί κανείς ότι η λύση είναι στο να πεισθούν τα κράτη να θυσιάσουν κάτι από το άμεσο κέρδος τους και να συνεργαστούν σε μια μακροχρόνια συνεργασία που θα είναι πιο επωφελής και επικερδής. Και εδώ ακριβώς σύμφωνα με τον θεσμικό φιλελευθερισμό

³ Η κονστρουκτιβιστική θεωρία δανείζεται στοιχεία από την φιλοσοφία της γλώσσας, όπου οι λεκτικές πράξεις (locution) διαθέτουν προσλεκτική δύναμη (illocutionary force) και μπορούν να καταλήξουν σε απολεκτικές πράξεις (perlocution). Μια κονστρουκτιβιστική ερμηνεία της μεγέθυνσης του NATO και της ΕΕ επιχειρείται στο (Fierke και Wiener 1999).

⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι εκείνο των κυνηγών ενός ελαφιού που επιδιώκουν τη συνεργασία αλλά μπορεί πάντα να υπάρξει εκείνος που θα πιάσει ένα λαγό, θα ικανοποιήσει την δική του ανάγκη και θα αφήσει τους άλλους νηστικούς. (Waltz, Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πολέμος 2011, 214-215)

αναλαμβάνουν δράση οι διεθνείς θεσμοί (οργανισμοί) με το να αποτρέψουν τα κράτη να εξαπατήσουν και να προστατέψουν τα θύματα (Mearsheimer, *The False Promise of International Institutions* 1994, 17).

Η θεωρία υιοθετεί τις παραδοχές του ρεαλισμού ότι τα κράτη είναι εγωιστικά αλλά και ορθολογικοί εγωιστές στην αέναη επιδίωξη μεγιστοποίησης ισχύος. Δεν επιδιώκει την αλλαγή των τρόπων συμπεριφοράς των κρατών ή του διεθνούς συστήματος αλλά υποστηρίζει ότι *πραγματιστικά* οι θεσμοί και οι κανόνες που θεσμοποιούν, μπορούν να πείσουν τα κράτη να αποβάλλουν το αίσθημα δυσπιστίας και να παραχθεί συνεργασία.

Τέσσερις είναι οι αλλαγές που μπορούν να επιφέρουν οι κανόνες στο «επιχειρηματικό» περιβάλλον των κρατών:

- Μπορούν να αυξήσουν το μέγεθος των συναλλαγών, καθιστώντας την όποια εξαπάτηση μη συμφέρουσα για τον δρώντα αλλά και ανταμείβοντας την συνέπεια στους θεσμούς και τους κανόνες.

- Οι σχέσεις μεταξύ των κρατών είναι πολυεπίπεδες και με μεγάλη ποικιλία έτσι ώστε αν εξαπατήσει κάποιος σε ένα τομέα, θα υπάρξουν αντίποινα από τον ζημιωμένο σε άλλο τομέα συνεργασίας στον οποίο υπερτερεί. Σημαντικό είναι ότι οι σχέσεις είναι δυσανάλογες έτσι ώστε κάθε κράτος υπερτερεί σε διαφορετικούς τομείς.

- Η διαφάνεια και η επικοινωνία μειώνουν την πιθανότητα εξαπάτησης και επιτρέπουν έγκαιρη ειδοποίηση.

- Μειώνεται το διοικητικό κόστος σύναψης συνεργασίας, εντός των θεσμών που ενισχύουν την συνεργασία με φερεγγυότητα επιτρέποντας τα κράτη να μην αναλώνουν πόρους για την διασφάλιση τους (διαπραγματεύσεις – εποπτεία συμβάσεων κλπ)

Η θεωρία όμως δεν είναι ισχυρή στις περιπτώσεις της ασφάλειας δεδομένης της μεγαλύτερης απροθυμίας των κρατών να συνεργαστούν. Εδώ τα πράγματα είναι διαφορετικά γιατί η εξαπάτηση μπορεί να είναι καταστροφική. Αντίθετα με το οικονομικό πεδίο όπου μπορεί να υπάρξουν αντίποινα, στην περίπτωση της άμυνας μια υποχώρηση μπορεί να έχει ανεπανόρθωτα αποτελέσματα χωρίς την

δυνατότητα απάντησης. (Mearsheimer, The False Promise of International Institutions 1994, 17-21)

Για τον Mearsheimer το κυριότερο ελάττωμα του φιλελεύθερου διεθνισμού είναι ότι δεν εξετάζει την πτυχή των σχετικών κερδών κάτι που ο ρεαλισμός λαμβάνει σοβαρά υπόψη ως παραδοχή όταν τα κράτη ανταγωνίζονται για αύξηση ισχύος. Έτσι λοιπόν ο θεσμικός φιλελευθερισμός αποκλείει μια βασική παράμετρο του ρεαλισμού επιδεικνύοντας έτσι μια ατέλεια στο κομμάτι της στρατιωτικής ισχύος όπου τα σχετικά κέρδη έχουν πλήρη εφαρμογή. Στον αντίλογο θα μπορούσε κάποιος να προτάξει το ότι η θεωρία εξετάζει την οικονομική σφαίρα όπου τα απόλυτα κέρδη έχουν σημασία⁵ και δεδομένου ότι έχει επιλυθεί το πρόβλημα της εξαπάτησης δεν υφίσταται θέμα σχετικών κερδών αφού η συνεργασία θα είναι μακροπρόθεσμα επωφελής και για τους δύο, αποδίδοντας κέρδη. Και εδώ πάλι το επιχείρημα πάσχει κατά τον Mearsheimer, επειδή ανέκαθεν η οικονομία και η στρατιωτικής ισχύς είναι σε τέτοια σχέση ώστε να μην είναι εφικτή μια διαχωριστική γραμμή ιδίως όταν περίσσιος δημοσιονομικός χώρος μπορεί να μετατραπεί σε στρατιωτικό εξοπλισμό (Mearsheimer, The False Promise of International Institutions 1994, 19-21).

Συλλογική ασφάλεια

Η συλλογική ασφάλεια απαιτεί να ισχύουν τρεις προϋποθέσεις (Morgenthau 2018, 546):

- Ο οργανισμός συλλογικής ασφάλειας να συγκεντρώνει αθροιστικά ισχύ μεγαλύτερη από τον κάθε δυνητικά επιτιθέμενο ή συμμαχία επιτιθέμενων.

- Τα κράτη που συμμετέχουν στον οργανισμό να έχουν κοινή αντίληψη της ασφάλειας.

- Τα κράτη οφείλουν να παραμερίζουν τα προσωπικά τους συμφέροντα και να είναι σε θέση να προσφέρουν υπηρεσίες στο όνομα της συλλογικής ασφάλειας, οι οποίες είναι κοστοβόρες και βαρύνουσας πολιτικής σημασίας (π.χ η πολιτική απόφαση συνδρομής των κρατών στην Ουκρανία μπορεί να επιφέρει σημαντικές πολιτικές εξελίξεις στο εσωτερικό μιας χώρας και να εγείρει έντονες συζητήσεις για

⁵ Ωστόσο ακόμα και στην οικονομική σφαίρα, υφίστανται θεωρίες που εξηγούν την ανάγκη θεώρησης των σχετικών κερδών όπως π.χ η στρατηγική θεωρία εμπορίου, (Mearsheimer, The False Promise of International Institutions 1994, 22)

την υπονόμηση της ασφάλειας της χώρας λόγω εμπλοκής τους σε μια διαμάχη τρίτων ή λόγω αποστολής στρατιωτικού υλικού. Ακόμα πιο έντονη μπορεί να είναι η αντίδραση μιας μετα-ηρωικής κοινωνίας που δεν μπορεί να αποδεχτεί δικά της θύματα στο βωμό της συλλογικής ασφάλειας.)

Η συμβολή των θεσμών σε ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας είναι να προτρέψουν τα κράτη να συμπεριφερθούν ενάντια στις νόρμες που υποστηρίζει ο ρεαλισμός και συγκεκριμένα (Mearsheimer, *The False Promise of International Institutions* 1994, 29-30):

- Να αποτάξουν την χρήση στρατιωτικής ισχύος για την αλλαγή του status quo.
- Τα υπεύθυνα κράτη, όταν παρεμβαίνουν, να μην λειτουργούν στη βάση των εγωιστικών επιδιώξεων αλλά επ'ωφελεία της παγκόσμιας κοινότητας.
- Τα κράτη πρέπει να έχουν εμπιστοσύνη μεταξύ τους.

Οι ανωτέρω τρεις συμπεριφορές θα μπορούσαν κάλλιστα να θεωρηθούν εφικτές εφόσον τα κράτη λειτουργούσαν σε ένα καθεστώς παγκόσμιου κράτους με μια υπερεθνική αρχή. Δηλαδή με την αναγωγή των κρατών σε μια παγκόσμια κοινωνία όπου θα λειτουργήσουν σαν μία κοινωνία ανθρώπων όπου τα μέλη της μεταβιβάζουν μέρος της ελευθερίας τους (κυριαρχίας) τους σε μια ανώτερη αρχή που την δημιουργούν οι ίδιοι και υποτάσσονται σε αυτή αυτοβούλως, με την πίστη ότι θα εξασφαλίσουν ένα κράτος δικαίου, πρόνοιας και κοινωνικής ευημερίας. Το πρόβλημα όμως της μετάβασης σε ένα υπερεθνικό κράτος είναι ότι ο άνθρωπος από την στιγμή που μορφώνεται ως πολίτης με μια εθνική υπόσταση και κατ' επέκταση κρατική, δεν είναι σε θέση να απεμπολήσει αυτή του την εθνική ιδιότητα στο όνομα μιας άλλης υπερεθνικής ιδίως όταν έχει να κάνει με θέμα εθνικής ασφάλειας έναντι συλλογικής ασφάλειας. Όπως περιγράφει πολύ κυνικά ο Morgenthau « *Στην καλύτερη περίπτωση θα μεταμορφώσει τον εαυτό του σε μάρτυρα των πεποιθήσεών του προκαλώντας την επιβολή τιμωρίας που το έθνος επιβάλλει στους προδότες*» (Morgenthau 2018, 641)

Επιπρόσθετα ο Mearsheimer απαριθμεί εννέα λόγους για τους οποίους ένα κράτος διστάζει να εμπιστευτεί ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας και οι οποίοι είναι (Mearsheimer, *The False Promise of International Institutions* 1994, 31-32):

- Σε μια αντιπαράθεση είναι δύσκολο πολλές φορές να διακρίνεις τον επιτιθέμενο από τον αμυνόμενο και συνεπώς να ταχθείς υπέρ του αμυνόμενου και κατά του επιτιθέμενου.

- Η επίθεση καταδικάζεται ως λανθασμένη αλλά υπάρχουν και οι εξαιρέσεις, όταν με αυτό τον τρόπο σταματάνε κατάφορες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από αιμοσταγή καθεστώτα.

- Τι γίνεται όταν ο επιτιθέμενος είναι και φίλος σου; Θα ταχθείς εναντίον του στο πλαίσιο της συλλογικής ασφάλειας; Τι θα πράξουν οι ΗΠΑ αν η Αγγλία επιτεθεί κάπου;

- Ιστορική έχθρα ή προκατάληψη έναντι συγκεκριμένων κρατών διαχρονικά δυναμιτίζει τις διεθνείς σχέσεις και τις τροφοδοτεί με περίσσεια ανασφάλεια. Τι μπορεί να σκεφτεί η Ευρώπη (και πιο συγκεκριμένα η Γαλλία) στην άνοδο μιας ισχυρής στρατιωτικής Γερμανίας (η οποία προτίθεται να δημιουργήσει ειδικό ταμείο εξοπλισμών ύψους 100 δις ευρώ) ως εγγυητή μιας συλλογικής ασφάλειας στην Ευρώπη;

- Πως πληρώνεται ο «λογαριασμός» για την συμμετοχή των κρατών σε μια επιχείρηση στο όνομα της συλλογικής ασφάλειας; Θα συνδράμουν όλοι με το αναλογούν μερίδιό τους ή κάποιοι θα αποφύγουν να επωμιστούν βάρη; (η Ουγγαρία για παράδειγμα έχει εκδηλώσει προφανή δισταγμό να αποστείλει πολεμικό υλικό στην Ουκρανία παρότι κάμφθηκε να επιτρέψει την μετακίνηση πολεμικού υλικού άλλων χωρών μέσα από τα εδάφη της).

- Πόσο γρήγορα μπορεί να δράσει ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας και να κινητοποιήσει τις δυνάμεις ταχείας αντίδρασης;

- Η συλλογική ασφάλεια συντηρεί το παράδοξο ότι καθώς η θεωρία επιβάλλει την αντίδραση των πολλών ώστε να περιορίσουν και να τιμωρήσουν τον επιτιθέμενο, μπορεί να κλιμακώσει μια τοπική σύγκρουση και να την διεθνοποιήσει με πολύ χειρότερα αποτελέσματα (βλέπε το παράδειγμα της διεθνοποίησης του πολέμου στην Συρία).

- Η εθνική κυριαρχία πάντα αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα. Κανένα κράτος δεν έχει δείξει να σύρεται σε πολεμικές αναμετρήσεις που έχουν κοινωνικό και

πολιτικό κόστος (πέραν του οικονομικού) αν δεν το επιτρέπουν τα εθνικά τους συμφέροντα.

- Η απέχθεια προς τον πόλεμο μπορεί να αναγκάσει τα κράτη να δοκιμάσουν τα διπλωματικά μέσα και την επιβολή κυρώσεων ως στοιχεία αποτροπής ή περιορισμού του επιτιθέμενου και να μην χρησιμοποιήσουν ένοπλη βία.

Παρότι η ιστορία διδάσκει ότι δεν έχουν ποτέ εκπληρωθεί οι ανωτέρω προϋποθέσεις ωστόσο η έννοια της συλλογικής ασφάλειας διανθίζει όλα τα στρατηγικά κείμενα του NATO και της ΕΕ, αποδεικνύοντας ότι αυτή η έννοια έχει μια διαχρονική αντοχή λόγω μιας ανώτερης παγκόσμιας ηθικής που επικαλείται και που σίγουρα επικαλύπτει την δυσοίωνη άποψη της εξισορρόπησης ισχύος την οποία η δυτική σκέψη δεν αρέσκεται να διατυπώνει. Συναφώς κάποιες επιστημονικές προσπάθειες προσομοίωσης της συμπεριφοράς των κρατών σε ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας (Stoll 1998, 304) επιχειρούν να καταδείξουν ότι η ενεργός συμμετοχή των ΚΜ σε στρατιωτικές επιχειρήσεις ένεκα της συλλογικής ασφάλειας έχει θετικό αποτύπωμα παρά τον αριθμό απωλειών τουλάχιστον στο μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, υποδεικνύοντας ότι η μη εγωιστική συμπεριφορά των κρατών δεν είναι πάντα ανώφελη επιλογή.

Κριτική θεωρία⁶

Η κριτική θεωρία υποστηρίζει ότι *οι αξίες έχουν πρωταρχική σημασία⁷* και ότι ανάλογα με τον τρόπο που σκεφτόμαστε για τον κόσμο και επικοινωνούμε, διαμορφώνουμε πρακτικά και τον κόσμο τον ίδιο. Και σε αυτή τη βάση στηρίζουν το επιχείρημά τους οι υποστηρικτές της θεωρίας, ότι στην ιστορία ο ρεαλισμός υπήρξε η κυρίαρχη θεώρηση της διεθνούς πολιτικής γι' αυτό και μέχρι σήμερα επικρατεί αυτό το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Η κριτική θεωρία,

⁶ Η Κριτική Θεωρία δημιουργήθηκε στην Σχολή της Φρανκφούρτης το 1930 με κύριο εκφραστή τον Μάρξ Χορκχάιμερ και το έργο του *Κριτική Θεωρία* (1968). Ανήκει στις τάσεις του μεταθετικισμού ως προσπάθεια αμφισβήτησης της θετικιστικής θεωρητικής προσέγγισης των Διεθνών Σχέσεων. Για μια συνοπτική παρουσίαση της Κριτικής Θεωρίας βλέπε «Μεταθετικισμός» στο (Ηρακλείδης 2015, 50-53). Επίσης βλέπε «Η κριτική του Κονστρουκτιβισμού» στο (Κουσκουβέλης 2004, 95-101) για μια περιεκτική αναφορά στην κονστρουκτιβιστική αμφισβήτηση των θετικιστικών θεωρήσεων των Διεθνών Σχέσεων.

⁷ Ακριβώς στον αντίποδα της κριτικής θεωρίας βρίσκονται οι θεωρήσεις που βασίζονται στον θετικισμό ως προσπάθεια «...να αμφισβητήσει αυτή την προοπτική [του πρακτικού λόγου]. Σύμφωνα με τον θετικισμό, δεν υπάρχει γνώση με αξιώσεις αλήθειας και αντικειμενικότητας, παρά σε σχέση με τα γεγονότα ή με αυτό που υπάρχει, αλλά όχι αναφορικά με αξίες.» (Renault 2009, 381).

όπως υπαγορεύει η ονομασία της, αναζητεί – ψάχνει - τις αντιθέσεις εκείνες μέσα στον κόσμο, από όπου μπορούν να αναδυθούν οι αλλαγές χωρίς όμως να ενδιαφέρεται για το αποτέλεσμα αυτών.

Στον πυρήνα της θεωρίας υπάρχουν οι θεσμοί που αποσκοπούν στο να αλλάξουν τους συστατικούς κανόνες (norms) της διεθνούς σκηνής προκειμένου να δημιουργηθεί μια πλουραλιστική και ασφαλής κοινωνία, με τις ίδιες προϋποθέσεις της συλλογικής ασφάλειας που εξετάσαμε και προηγουμένως. Για να υλοποιηθεί αυτή η ριζική μεταβολή, πρέπει τα κράτη να αλλάξουν τον τρόπο σκέψης τους, εν ολίγοις να αλλάξουν ταυτότητα, με μια εκκρίζωση του βαθιά φυτεμένου εγωιστικού τους πάθους και στην αντικατάσταση του από μια πρωτοφανή ανιδιοτέλεια που μόνο με αντίστοιχα θρησκευτικά παραδείγματα μεταστροφής μπορεί να συγκριθεί.

Βασική αντιπαράθεση με τον ρεαλισμό, για τον οποίο ο κόσμος διαθέτει μια αντικειμενικότητα ανεξάρτητη του παρατηρητή, η κριτική θεωρία ισχυρίζεται ότι είναι η σχετικότητα (ή η φαινομενικότητα) των πραγμάτων που οδηγεί σε μια υποκειμενική θεώρηση του κόσμου άμεσα συσχετισμένη με τον παρατηρητή. Συνεπώς αυτή η υποκειμενική θεώρηση που ενσαρκώνεται στον λόγο και στην σκέψη, αν αποκτήσει μια δι-υποκειμενικότητα δύναται να αλλάξει αυτό τον τραγικό κόσμο του ρεαλισμού.

Η κυριότερη αδυναμία της κριτικής θεωρίας είναι ότι δεν εξηγεί γιατί κάποιες θεωρίες διατηρούνται ακμάζουσες διαχρονικά, όπως επι παραδείγματι ο ρεαλισμός τον οποίο κατηγορούν, ενώ κάποιες άλλες δεν αντέχουν. Αντ'αυτού οι υποστηρικτές της επιζητούν την αλλαγή μέσα από τις ρωγμές του κυρίαρχου ρεαλισμού. (Mearsheimer, *The False Promise of International Institutions* 1994, 37-44). Ακόμα περισσότερο η κριτική θεωρία δεν παρέχει εγγυήσεις αν αυτή καθαυτή η αλλαγή θα οδηγήσει στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Η επιδίωξη ενός ιδεατού τρόπου οργάνωσης της διεθνούς κοινωνίας ιστορικά έχει αποδείξει σε τι λάθη μπορεί να οδηγήσει όπως χαρακτηριστικά η προσπάθεια του ναζισμού να οικοδομήσει ένα καλύτερο κόσμο αλλά και η κομμουνιστική επανάσταση που γέννησε ακραία απολυταρχικά καθεστώτα.

Αξιολόγηση

Οι θεωρίες περί της λειτουργίας των θεσμών όπως ο θεσμικός νεοφιλελευθερισμός, η έννοια της συλλογικής ασφάλειας και η κριτική θεωρία

προσπαθούν να αμφισβητήσουν κάποιο από τα βασικά αξιώματα του ρεαλισμού. Η υπερνίκηση του φόβου της εξαπάτησης ενός κράτους σε μια οικονομική συνεργασία έχει επιτρέψει την διεύρυνση ενός κανονιστικού πλαισίου για την παγίωση μιας φιλελεύθερης ανταγωνιστικής ανοικτής οικονομίας δημοκρατικών κοινωνιών, του κατεξοχήν κυρίαρχου οικονομικού μοντέλου της Δύσης. Το αντίστοιχο όμως δεν ισχύει για μια στρατιωτική συνεργασία όπου τα σχετικά κέρδη έχουν αξία και οι συνεργασίες είναι πιο επιφυλακτικές στο βωμό του άναρχου, ανταγωνιστικού συστήματος όπου η αυτοβοήθεια είναι η μόνη δεδομένη εγγύηση. Η συλλογική ασφάλεια, αν και η επίκλησή της έχει γίνει μόνο μια φορά από πλευράς NATO, αυτό δεν είναι δηλωτικό της επιτυχούς εφαρμογής της ως μέσου αποτροπής. Η άλλη ρεαλιστικότερη ερμηνεία είναι ότι δεν λειτουργεί ένα τέτοιο σύστημα επειδή υφίσταται μια πληθώρα λόγων που αποτρέπουν τα κράτη να λειτουργήσουν με αυταπάρνηση και να συρθούν σε πολεμικές επιχειρήσεις χωρίς την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Τέλος η κριτική θεωρία αποτελεί μια ανεπιτυχής προσπάθεια να αμφισβητήσει την παγίωση του ρεαλιστικού τρόπου θεώρησης των διεθνών σχέσεων. Οι μεταθετικιστικές προσπάθειες καθιέρωσης ενός *πρακτικού λόγου*⁸ όπου επιχειρείται να υποδειχθεί αυτό που πρέπει να υπάρχει – το δέον έναντι του είναι – διαθέτουν μια εγγενή αδυναμία ορθολογικότητας καθώς διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις που δεν συνάδουν με τον επιστημονικό λόγο.

Αν λοιπόν η θεωρητική ανάλυση υπαγορεύει ότι οι θεσμοί πάσχουν στο θεωρητικό τους υπόβαθρο και δεν είναι τόσο ισχυροί ώστε να μπορούν να επηρεάσουν την συμπεριφορά των κρατών ιδίως στην σφαίρα της ασφάλειας, της εθνικής κυριαρχίας και της προάσπισης των εθνικών τους συμφερόντων τότε θα πρέπει να αποδεχθούμε ότι οι θεσμοί λειτουργούν στη βάση της εξυπηρέτησης κάποιων ελάχιστων κοινών συμφερόντων που επιτρέπει η *συναίνεση* των ΚΜ καθώς δεν έρχονται σε αντίθεση με τα ζωτικά εθνικά συμφέροντα εκάστου ΚΜ. Ποιος θα είναι λοιπόν ο αντίκτυπος της συμπεριφοράς των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων (συμπεριλαμβανομένης και της Αγγλίας) στην αμυντική θωράκιση των ευρωπαϊκών θεσμών;

⁸ Για μια πρώτη εισαγωγή στις έννοιες του επιστημονικού, μεταφυσικού και πρακτικού λόγου βλέπε Ορθός Λόγος και το Πραγματικό, Κεφάλαιο I *Επιστημονικός λόγος, μεταφυσικός λόγος και πρακτικός λόγος* στο (Renault 2009) σελ 377-384

Στα επόμενο κεφάλαιο επιχειρείται μια σύντομη ερμηνεία της μεγέθυνσης και της μετεξέλιξης του ΝΑΤΟ και της ΕΕ ώστε να αντιληφθούμε τους παράγοντες που καθοδήγησαν αυτήν την εξελικτική πορεία σε μια μεταψυχροπολεμική περίοδο. Η αξιολόγηση αυτών των παραγόντων μπορεί να αποτελέσει βοήθημα για την κατανόηση και εκτίμηση της μετέπειτα εξελικτικής πορείας των δύο θεσμών, ιδίως στο πεδίο της αμυντικής του θωράκισης υπό την παρούσα συγκυρία του πολέμου στην Ουκρανία.

Κεφάλαιο Β

Ιστορική Μεγέθυνση και Μετεξέλιξη του NATO και της ΕΕ.

Η Συμμαχία και η μεγέθυνσή της.

Από την ιδρυτική πράξη των πρώτων δώδεκα μελών της Συμμαχίας τον Απρίλιο του 1949, διαδοχικά και μέσα από οχτώ⁹ γύρους, το NATO σχεδόν τριπλασίασε τον αριθμό των μελών (ήδη διαθέτει 30 μέλη και επίκειται η προσθήκη της Φινλανδίας και Σουηδίας).

Η μεγέθυνση της Συμμαχίας ερείδεται στο Άρθρο 10 της ιδρυτικής διακήρυξης. Τα υποψήφια κράτη αφού δηλώσουν την πρόθεσή τους για την ένταξή τους στη Συμμαχία, ακολουθούν μια τυποποιημένη διαδικασία προκειμένου να διαπιστωθεί ότι πληρούν τα κριτήρια της Μελέτης Μεγέθυνσης του NATO του 1995 (1995 Study on Enlargement). Σύμφωνα με αυτή τη μελέτη, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδοτούσε μια νέα εποχή με ευκαιρίες εισόδου νέων μελών στη Συμμαχία υπό την προϋπόθεση επαύξησης της ασφάλειας και της σταθερότητας.

Η ύπαρξη του NATO και κυρίως η μεγέθυνσή του μετά την λήξη του Ψυχρού πολέμου είναι ενάντια στον ρεαλισμό ο οποίος διακηρύττει ότι με την εκ των υστέρων παντοδυναμία των ΗΠΑ και την αποδυνάμωση της τότε Σοβιετικής Δύναμης, δεν υπήρχε η εξ ανατολών απειλή. Χαρακτηριστικά ο τότε Αρχηγός των Αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων Στρατηγός Colin Powell δήλωνε ότι δεν διέθετε πλέον εχθρούς και δαίμονες για να αντιμετωπίσει, καταλήγοντας στις επιλογές του Κάστρο και του Κιμ Ιλ Σούνγκ (τον τότε Βορειοκορεάτη ηγέτη) (Waltz, NATO expansion: A realist's view 2000, 24)

Το λάθος των ρεαλιστικών προβλέψεων, ότι με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου θα ερχόταν και το τέλος του NATO, προέκυψε όχι από λάθος κατανόηση των διεθνών σχέσεων αλλά από την υποτίμηση της Αμερικανικής μωρίας. Για τον Waltz, η ύπαρξη του NATO αλλά και των άλλων οργανισμών είναι σύμφωνα, με

⁹

1952 Ελλάδα και Τουρκία
1955 Γερμανία
1982 Ισπανία
1999 Τσεχία, Ουγγαρία και Πολωνία

2004 Βουλγαρία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Ρουμανία,
Σλοβακία και Σλοβενία
2009 Αλβανία και Κροατία
2017 Μαυροβούνιο
2020 Βόρεια Μακεδονία

τον θεσμικό νεοφιλελευθερισμό, απόδειξη ότι οι θεσμοί αυτοί έχουν μια εγγενή αντοχή στην ύπαρξή τους ακόμα και όταν ο λόγος της δημιουργίας τους έχει εξαφανιστεί. Η δυνατή γραφειοκρατική τους σύνθεση θα τους διατηρήσει στη ζωή αναζητώντας διαφορετικό ρόλο, εν προκειμένω για το NATO να καταστεί το μακρύ χέρι των ΗΠΑ στην εξωτερική και στρατιωτική πολιτική των ευρωπαϊκών κρατών. Για τον ρεαλισμό οι διεθνείς οργανισμοί / θεσμοί εξυπηρετούν τα εθνικά συμφέροντα των ισχυρών αφού αυτοί ορίζουν τους όρους και τους εφαρμόζουν κατά την διακριτική τους ευχέρεια. Εν τέλει η επιμονή των Αμερικάνων να αναλαμβάνουν τα μεγαλύτερα κόστη σε αυτή τη συμμαχία, αν και παράλογο, εν τούτοις δύναται να βρει έρεισμα στο γεγονός ότι πιστεύουν πως εξυπηρετεί μακροπρόθεσμα εκείνο που οι θιασώτες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής πιστεύουν ως το συμφέρον τους. (Waltz, NATO expansion: A realist's view 2000, 29-30) (Mearsheimer, Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων 2007, 36-37)

Μια δεύτερη ερμηνεία για την μεγέθυνση του NATO είναι ότι εξυπηρετεί την εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Τα νεοεισερχόμενα μέλη αποτελούν δυνητικά νέες αγορές για τις αμερικανικές βιομηχανίες όπλων και αυτό μεταφράζεται σε συγκεκριμένες προεκλογικές καμπάνιες υποψηφίων προέδρων αλλά και επιδέξιους χειρισμούς των λομππίστων στα διάφορα κέντρα λήψης απόφασης. Χαρακτηριστική είναι η προεκλογική καμπάνια του υποψηφίου Κλίντον στο Μιλγουόκι, Κλίβελαντ και Ντιτρόιτ, πόλεις με ψηφοφόρους έχοντες ανατολικοευρωπαϊκές καταβολές, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του 1994. (Waltz, NATO expansion: A realist's view 2000, 30)

Από την άλλη πλευρά η εξάπλωση του NATO προς τις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ συνεπάγεται και κάποιους κινδύνους που δεν ελήφθησαν υπόψη από την Αμερικανική πολιτική ελίτ. Τα μηνύματα που μεταδίδει μια τέτοια μεγέθυνση μόνο ευνοϊκά δεν θα μπορούσαν να είναι για την αμερικανική στρατηγική. Η Ρωσία συσπειρώνει τους οπαδούς της που είναι αντίθετοι σε μια δυτικόστροφη πορεία της χώρας και σαφώς αποδυναμώνει τους όποιους υποστηρικτές μιας πιο δημοκρατικής και φιλελεύθερης πολιτικής. Ακόμα περισσότερο σπρώχνει την Ρωσία στην αγκαλιά της Κίνας, ενάντια σε αυτό που επιτάσσει ο ρεαλισμός να πράξει συνετά ένα ορθολογικό κράτος, δηλαδή να κρατήσει τους πιθανούς ανταγωνιστές του, την μεγάλη δύναμη Ρωσία και τον δυνητικό ηγεμόνα Κίνα, απασχολημένους μεταξύ τους αφού η ύπαρξη συνόρων

μήκους 2.600 μιλίων και μια δυσανάλογη πληθυσμιακή πυκνότητα θα επέφερε την τριβή μεταξύ τους. Απεναντίας η εξάπλωση του NATO όλο και πλησιέστερα στα σύνορα της Ρωσίας προκαλεί διλλήματα ασφαλείας για την απρόβλεπτη Ρωσική αναθεωρητική ελίτ. (Waltz, NATO expansion: A realist's view 2000, 31-32)

Μπορεί να ειπωθεί ότι η μεγέθυνση του NATO αποτελεί μία από εκείνες τις περιπτώσεις όπου οι νικητές ενός πολέμου, εν προκειμένω του Ψυχρού, οδηγούνται από την φαυλότητα και έπαρση του αισθήματος νίκης που τους διακατέχει; Δύο απαντήσεις θα μπορούσαν να υπάρξουν. Η μεν πρώτη είναι ότι οι ΗΠΑ ανέκαθεν πίστευαν ότι η Ρωσική αρκούδα θα μπορούσε να αποτελέσει έναν δυνητικό κατακτητή των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης (Mearsheimer, Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων 2007, 284). Συνεπώς επιδίωξαν να εξαπλώσουν τη συμμαχία εγκολπώνοντας τα πρώην μέλη του Συμφώνου Βαρσοβίας και τις βαλτικές χώρες, με βασικό επιχείρημα του Κλίντον ότι *«... σε έναν κόσμο όπου προχωρά η ελευθερία και όχι η τυραννία, ο κυνικός υπολογισμός της καθαρής πολιτικής ισχύος απλώς δεν έχει θέση. Δεν ταιριάζει με τη νέα εποχή.»* (Mearsheimer, Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων 2007, 693). Έτι περαιτέρω συνέχισαν με τις διαπραγματεύσεις ένταξης πρώην σοβιετικών κρατών στο υπογάστριο της Ρωσίας όπως η Γεωργία και η Ουκρανία.

Μια δεύτερη προσέγγιση θα ήταν ότι αυτή η εξάπλωση προήλθε ακριβώς ως αντίδραση στην εν γένει αντίθεση της Ρωσίας και των Ευρωπαίων για μεγέθυνση του οργανισμού. Για την Ρωσία οι λόγοι αντίθεσης είναι προφανείς ενώ για την Ευρώπη θα μπορούσαν να παρατεθούν ενδεικτικά οι ακόλουθοι λόγοι διαφωνίας:

- Η μεγέθυνση της Συμμαχίας συνεπάγεται μεγαλύτερη πολυφωνία και δυσκολία επίτευξης συναίνεσης. Οι τελικές αποφάσεις είναι προϊόντα μεγάλων συμβιβασμών (32 μέλη θα απαριθμεί το NATO μετά την ένταξη Σουηδίας και Φινλανδίας).

- Η συμμαχία αποκτά και άλλα βάρη αυξάνοντας τις ευθύνες της. Αυτό συνεπάγεται ότι αυτά τα βάρη πρέπει να διοχετευθούν στους συμμάχους αν και το μεγαλύτερο μέρος το αναλαμβάνουν οι ΗΠΑ. Η αξιοπιστία της Συμμαχίας οφείλει να επιδείξει την αρωγή της προς τους συμμάχους, γεγονός που εν τέλει δοκιμάζει την ίδια την συνοχή της αφού εγείρει ερωτηματικά για την εν τέλει ικανότητα αποτροπής ακόμα και αυτής της πυρηνικής.

- Η πολιτική πτυχή της συμμαχίας που ενδιαφέρεται για την δημοκρατική και φιλελεύθερη αναδιάρθρωση των νέων κρατών που προήλθαν από την κομμουνιστική απεξάρτηση, αμφισβητείται ως προς το γιατί θα πρέπει να είναι έργο ενός αμυντικού οργανισμού ή της Αμερικής εν γένει και όχι ενός πολιτικο-οικονομικού θεσμού όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Η όποια προσπάθεια οικοδόμησης μιας ευρωπαϊκής αμυντικής συμμαχίας αποδυναμώνεται αφού τα κράτη δεν προτίθεται να ξοδεύουν διπλά για Νατοϊκές και Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Η Συμμαχία, εφόσον ενταχθούν σε αυτή, αποτελεί τον κύριο πάροχο της συλλογικής τους άμυνας σε σχέση με τις αντίστοιχες προβλέψεις της ΕΕ (άρθρο 222 ΣΛΕΕ και άρθρο 42,7 ΣΤΛ).

Η εξισορροπητική δράση του NATO στην Ευρώπη

Μία βασική παραδοχή του ρεαλισμού είναι ότι τα κράτη νιώθουν φόβο και αβεβαιότητα για τις επιθετικές προθέσεις των άλλων κρατών γι'αυτό μοιραία οδηγούνται σε διλλήματα ασφαλείας. Τι θα ίσχυε λοιπόν στην Ευρώπη χωρίς την ισχυρή παρουσία των Αμερικανικών στρατευμάτων; Θα μπορούσαν τα κράτη να νιώθουν ασφαλή χωρίς να μπουν σε ανταγωνιστική διάθεση και προσπάθεια ανάδειξης ενός καινούριου ηγεμονικού κράτους ιδίως μετά την αποχώρηση της Αγγλίας (ενός κράτους μέλους του ΣΑ των ΟΗΕ, κάτοχος πυρηνικού οπλοστασίου και κυρίαρχη αγγλοσαξωνική κουλτούρα των Διεθνών Σχέσεων) ; Τι θα μπορούσε να συμβεί σε Γαλλία και Γερμανία, ιδίως μετά την ανακοίνωση του Γερμανού καγκελάρου για την δημιουργία ταμείου αμυντικών δαπανών ύψους 100δισ ευρώ και αύξηση των αμυντικών της δαπανών στο 2% του ΑΕΠ της Γερμανίας. Για τον Waltz η ανάγκη ύπαρξης μια ηγεμονικής δύναμης στην Ευρώπη προς εξασφάλιση ισορροπίας ισχύος, επιβεβαιώνει ότι οι οργανισμοί και οι συμμαχίες είναι έρμαιο των εθνικών συμφερόντων. Και είναι προτιμότερο αυτή η ηγεμονική δύναμη να είναι η Αμερική, στην άλλη άκρη του Ατλαντικού παρά μία εκ των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης. (Waltz, NATO expansion: A realist's view 2000, 36).

Για τον Mearsheimer αντίστοιχα, στις προβλέψεις του 10^{ου} κεφαλαίου του βιβλίου του (Mearsheimer, Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων 2007, 758-764) η Γερμανία σε σχέση με την Γαλλία, είναι η μόνη από τις δύο μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης που έχει χαρακτηριστικά δυνητικού ηγεμόνα. Αυτό σε συνδυασμό με μια απομάκρυνση των Αμερικανικών στρατευμάτων από την

Ευρώπη, θα οδηγούσε την Γερμανία να επιληφθεί για την ασφάλειά της, όπως δηλώνει ότι θα πράξει μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Με δεδομένο ότι φιλοξενεί τις περισσότερες αμερικανικές δυνάμεις στο έδαφός της, συμπεριλαμβανομένης της Συμμαχικής Αεροπορικής Διοίκησης (AirCom), δεν διστάζει να αυξήσει τις στρατιωτικές τις δυνάμεις τερματίζοντας ένα παρατεταμένο πασιφισμό ένεκα της προηγούμενης ηγεμονικής της διάθεσης που οδήγησε σε δύο ΠΠ. Η όποια απομάκρυνση της Αμερικής από τα ευρωπαϊκά εδάφη, θα οδηγούσε σε ένα μη ισορροπημένο πολυπολιτισμό, ο οποίος για τον Mearsheimer είναι και η πιο επίφοβη κατάσταση στην οποία ένας πόλεμος μπορεί να ξεσπάσει.

Το NATO ως πυλώνας σταθερότητας

Η λήξη του ψυχρού πολέμου ταυτίστηκε με μια νίκη της Δύσης έναντι της Ανατολής, νίκη της δημοκρατίας, της φιλελεύθερης οικονομίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υπόσχεση που δόθηκε μέσα από την προσπάθεια διατήρησης μιας *détente* συμπεριφοράς όπως αποτυπώθηκε στη Τελική Πράξη του Helsinki το 1975, αν και διαφορετικά ερμηνευθείσα από την κάθε πλευρά, διαστρεβλώθηκε σημασιολογικά ώστε εν τέλει να λάβει την μορφή απειλής της ταυτότητας για το NATO και την ΕΕ. Για το μεν NATO το δίλλημα ήταν μετά την λήξη του ψυχρού πολέμου αν θα υποστήριζε μια πιο σθεναρή συνεργασία με τη Ρωσία ή θα εξάπλωνε την ομπρέλα προστασίας και στα κράτη του πρώην ανατολικού μπλοκ, υπό την πίεση που ασκούσαν τα τελευταία για ένταξη σε NATO και ΕΕ. (Fierke και Wiener 1999, 731,736). Το NATO για να αποφύγει τυχόν εθνικιστικές αντιδράσεις της Ρωσίας, δημιούργησε τον μηχανισμό Συνεργασία για την Ειρήνη (Partnership for Peace-PfP) ως ένα τρόπο καθυστέρησης ένταξης των ανατολικών κρατών. Πολύ σύντομα όμως οι φόβοι για τυχόν δημιουργία μιας διαιρεμένης Ευρώπης εγκαταλείφθηκαν και η εξάπλωση του NATO κατέστη αναπόφευκτη εντός του πλαισίου της οικοδόμησης της συνεργατικής ασφάλειας και της σταθερότητας σε ολόκληρη της Ευρώπη. Αυτό έλαβε χώρα σε μια ταυτόχρονη σχετικά μεγέθυνση και της ΕΕ υπό την πολιτική δέσμευση τήρησης της υπόσχεσης της εγκόλπωσης των ανατολικών κρατών. Πολιτική δέσμευση που αν δεν ικανοποιούταν απειλούσε και αυτή την ίδια την πολιτική ταυτότητα της Δύσης ως μια ανοικτή κοινωνία, με σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όλων εκείνων των δυτικών χαρακτηριστικών που την διαφοροποιούσε από την ηττημένη κομμουνιστική πολιτική πρόταση.

Ευρωπαϊκή Μεγέθυνση

Η Ευρώπη του 20^{ου} αιώνα σφυρηλατήθηκε στο αμόνι των δύο ΠΠ. Με το τέλος του Β' ΠΠ θα έμοιαζε μάλλον τρελό και παρανοϊκό να σκεφτεί κανείς ότι μπορούσε, μέσα από τις στάχτες και τα συντρίμια μιας εξαθλιωμένης οικονομικά Ευρώπης, να ενεργήσουν δυνάμεις που θα κατέληγαν σε μια οικονομική ένωση.

Η διεθνής συγκυρία, τα *συγκλίνοντα εθνικά συμφέροντα* και οι προσωπικότητες του μεταπολεμικού ευρωπαϊκού σκηνικού ώθησαν στην δημιουργία μιας συνεργασίας που μετά από χρόνια καυχιέται να είναι μια υπερεθνική συλλογική οργάνωση. Πολύ αδρά μπορούμε να περιγράψουμε το μεταπολεμικό διεθνές σκηνικό (Berend 2009, 286-287):

- Οι ΗΠΑ και Ρωσία αποτελούν της νικήτριες υπερδυνάμεις που θα διχοτομήσουν την Ευρώπη σε περιοχές επιρροής. Η φιλελεύθερη δημοκρατία αντιπαλεύεται το νέο της *“εχθρό”* τον κομμουνισμό εντός της Ευρώπης.

- Η Γαλλία επιθυμούσε μια ενωμένη Ευρώπη με μια υποτονική Γερμανία, τον κατεξοχήν επικίνδυνο γείτονά της, γεγονός που θα της επέτρεπε να καταστεί η τρίτη μεγάλη δύναμη της Ευρώπης μετά το δίπολο ΗΠΑ-Ρωσία.

- Η ταπεινωμένη Γερμανία με μια φρικτή κληρονομιά επιδίωκε να ανακτήσει την αξιοπρέπεια της, θυσιάζοντας στοιχεία της κυριαρχία της.

- Ο Ιταλικός συντηρητισμός και σοσιαλισμός φοβούμενοι τον κομμουνισμό στο εσωτερικό της χώρας αναζητούσαν όπλα ανάσχεσης μέσα από την ευρωπαϊκή συνεργασία.

- Οι χώρες της Μπενελούξ επιζητούσαν καταφύγιο σε μια ευρωπαϊκή συμμαχία αφού η ουδετερότητά τους δεν τους προστάτεψε από την ορμή του πολέμου.

Η πρόθεση του Αντενάουερ, κινούμενη από εθνικό συμφέρον να:

- διατηρήσει το κρατίδιο του Σαρλάντ, σημαντικό χαλυβουργικό κέντρο, από το να παραχωρηθεί ως γαλλικό προτεκτοράτο,

- αποφύγει τη διάλυση του άλλου μεγάλου χαλυβουργικού κολοσσού Thyssen (σημαντικός πυλώνας της στρατιωτικής βιομηχανίας),

πρότεινε στον Σουμάν έναν διεθνή έλεγχο για κάποιες γερμανικές βιομηχανίες και αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει μια *αφετηρία* για μια σημαντική συνεργασία στον τομέα του άνθρακα και του χάλυβα. Συγκυριακά ο Μονέ από το Υπ. Οικονομικών και ο Σουμάν ως ΥΠΕΞ θα εργαστούν με μαεστρία έτσι ώστε την 9 Μαΐου 1950¹⁰ να ακουστεί η Διακήρυξη Σουμάν προαναγγέλλοντας την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Η συνέχεια είναι γνωστή με την εξέλιξη αυτής τη κοινότητας στην σημερινή ΕΕ των 27 μελών.

Λιγότερο γνωστό αλλά εξόχως ενδιαφέρον είναι ότι προ της πρωτοβουλίας της οικονομικής συνεργασίας των ευρωπαϊκών χωρών, υπήρξαν αντίστοιχες προτάσεις αμυντικής συνεργασίας (Berend 2009, 286). Ο Αντενάουερ είχε προτείνει την δημιουργία ευρωπαϊκού στρατού το 1949 προκειμένου να παγιώσει την θέση της Γερμανίας ως συνεργαζόμενη στρατιωτική δύναμη. Και αυτή η πρόταση δεν είχε έρθει ως θεία επιφοίτηση στο μυαλό του *der Alte*. Το Σεπτέμβριο του 1946 ο Τσώρτσιλ είχε δημόσια τοποθετηθεί από το Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, για μια *...ευρωπαϊκή οικογένεια...που θα μπορούσε ίσως να ονομάζεται Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης...Εάν όλα τα κράτη της Ευρώπης δεν είναι πρόθυμα και ικανά να μετάσχουν στην ένωση, θα πρέπει εντούτοις να προχωρήσουμε για να συγκεντρώσουμε και να συντονίσουμε εκείνα τα κράτη που επιθυμούν και μπορούν¹¹... Η Γαλλία και Γερμανία θα πρέπει να έχουν μαζί το προβάδισμα....* (Berend 2009, 284)

Η Ψυχροπολεμική διορατικότητα του Άγγλου πολιτικού, χρησιμοποίησε τις ίδιες διόπτρες με τις οποίες οι ΗΠΑ το 1948 δια στόματος του ΥΠΕΞ Μάρσαλ ανήγγειλε το περίφημο σχέδιο για την ανάσχεση του κομμουνισμού. Σαφώς και η Γερμανία συμπεριλαμβανόταν σε αυτή την οικονομική αρωγή επιβεβαιώνοντας την προφητεία του Χίτλερ ότι η Γερμανία θα αποτελούσε σύντομα το μήλον της έριδος για τις δύο μεγάλες δυνάμεις, ΗΠΑ και Ρωσία (Berend 2009, 285).

Με αυτές τις προσλαμβάνουσες, οι Μονέ και Πλεβέν πρότειναν το σχέδιο «Πλεβέν», την δημιουργία ευρωπαϊκού στρατού ως προσπάθεια ανάσχεσης του αμερικανικού σχεδίου για τον γερμανικό εξοπλισμό. Το σχέδιο προέβλεπε έναν κοινής αποδοχής Υπουργό Εθνικής Άμυνας και την ίδρυση μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (European Defence Community) το 1950. Η μη ανάμιξη της

¹⁰ Η 9^η Μαΐου ανακηρύχθηκε ως Ημέρα της Ευρώπης.

¹¹ Η έννοια των προθύμων και ικανών παραμένει διατυπωμένη στο άρθρο 44 της ΣΕΕ.

Αγγλίας στο σχέδιο και η ίδρυση του NATO το 1949 δεν ευνόησαν την βιωσιμότητα του Σχεδίου Πλεβέν που εν τούτοις μεταμορφώθηκε λίγο αργότερα στην Δυτικό -Ευρωπαϊκή Ένωση (WEU).

Η αμυντική ολοκλήρωση της ΕΕ

Ως αφετηρία της πορείας της ΕΕ για την επίτευξη μιας αμυντικής ολοκλήρωσης λαμβάνουμε την Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ-Μάαστριχτ 1992)¹². Στον τίτλο V «Γενικές Διατάξεις για την Εξωτερική Δράση της Ένωσης και ειδικές διατάξεις σχετικά με την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας» η ΕΕ έθεσε το πλαίσιο για την ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ, ενός από τους τρεις πυλώνες της ΕΕ. Στο άρθρο 24 του Κεφαλαίου 2 περί των ειδικών διατάξεων της ΚΕΠΠΑ περιγράφεται ότι (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ αριθμ. 115 2018) «1. Η αρμοδιότητα της Ένωσης στο πεδίο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας καλύπτει όλους τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και το σύνολο των ζητημάτων που αφορούν την ασφάλεια της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του προοδευτικού καθορισμού κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε κοινή άμυνα»

Μόλις στα τέλη της δεκαετίας του 1990 με τα γεγονότα στα Βαλκάνια και ύστερα από μια αλλαγή της στάσης της Αγγλίας, το Saint-Malo (1998) θα αποτελέσει τον καταλύτη για μια Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΕΠΑΑ). Μέσα από μια σειρά συναντήσεων (Κολωνία (1999), Ελσίνκι (1999) και Santa Maria da Feira (2000)) του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, προσδιορίστηκαν οι δράσεις Petersberg. Το 2003 αναλαμβάνονται και οι πρώτες επιχειρήσεις της ΕΠΑΑ (EUFOR σε FYROM (Concordia), σε Κονγκό (Artemis), σε Βοσνία Ερζεγοβίνη (Althea)) ενώ παράλληλα παρουσιάζεται και η πρώτη στρατηγική για την ασφάλεια (European Security Strategy). Μόλις το 2009 με την Συνθήκη της Λισαβόνας η ΕΠΑΑ θα μετονομαστεί σε Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Η ΚΠΑΑ εμπίπτει στην ευρύτερη εξωτερική δράση της ΕΕ που για τον σκοπό αυτό θέσπισε την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (European External Action Service-EEAS¹³), μια καινοφανή διπλωματική υπηρεσία με

¹² Όπως μεταρρυθμίστηκε από την Συνθήκη της Λισαβόνας (ισχύς από 1 Δεκ 2009). Για την ενοποιημένη απόδοση της ΣΕΕ στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016M/TXT&qid=1638802464827&from=EN#d1e1699-1-1>, (πρόσβαση 12 Δεκ 2022)

¹³ Για την δομή και τα διάφορα εργαλεία της EEAS, στην σχετική ιστοσελίδα https://www.eeas.europa.eu/eeas/csdp-structure-instruments-and-agencies_en#8946

επικεφαλής τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

Θα μπορούσε η Ευρώπη να οραματιστεί ξανά μια ευρωπαϊκή αμυντική ένωση (European Defence Union); Ή θα κατέληγε σε έναν ευρωπαϊκό πυλώνα άμυνας εντός NATO, μια κατάσταση που από μόνη της έχει δυσκολία διάκρισης των ορίων επιρροής του NATO έναντι της ΕΕ. Το σημερινό περιβάλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης περιλαμβάνει ποικίλα στοιχεία όπως ένα Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, μια γενική διεύθυνση για την Αμυντική Βιομηχανία και το Διάστημα (DG DEFIS) στη Κομισιόν (το κατεξοχήν υπερεθνικό όργανο της ΕΕ), έναν μηχανισμό Αμυντικής Σχεδίασης που περιλαμβάνει την Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) και την CARD (Coordinated Annual Review of the Defence).

Η εξελικτική πορεία της Ευρώπης για μια αμυντική αυτονομία αναμφίβολα επηρεάστηκε από γεγονότα όπως η οικονομική κρίση του 2008, η αναθεωρητική στάση της Ρωσίας το 2008 με την Γεωργία και το 2014 με την προσάρτηση της Κριμαίας, το Brexit και εν τέλει το περίφημο «America First» του προέδρου Τραμπ. Με την ανάδυση της Κίνας και το ρινοτ της Αμερικής προς την Ασία, το γεωστρατηγικό περιβάλλον πίεζε όσο ποτέ άλλοτε προς μια στρατηγική αμυντική αυτονομία της Ευρώπης. Ο πόλεμος στην Ουκρανία πόσο καταλυτικός μπορεί να είναι για μια θετική πρόοδο στην αμυντική ολοκλήρωση της Ευρώπης την στιγμή που θα πυροδοτήσει και αντίστοιχες σημαντικές εξελίξεις στο NATO. Και εν τέλει πόσο παράλληλα μπορούν να προχωρήσουν αυτές οι εξελίξεις αντί να καταλήξουν συγκοινωνούνται δοχεία. Πρώτος απόηχος του πολέμου στην Ουκρανία αποτελεί η έκδοση της Στρατηγικής Πυξίδας.

Αξιολόγηση

Μια απλοποιημένη ερμηνεία της εξέλιξης της λειτουργίας των δύο θεσμών είναι ότι η ΕΕ δομήθηκε στην προσπάθεια να εδραιώσει μια εσωτερική ασφάλεια (βασισμένη σε πολιτικο-οικονομική συνεργασία) εντός της Ευρώπης ενώ αντίστοιχα το NATO δημιουργήθηκε για την εξωτερική ασφάλεια της ΕΕ (Fierke και Wiener 1999, 726). Σταδιακά αυτοί οι δύο θεσμοί θα μετεξελιχθούν με το NATO να

αναζητά μια πολιτική όψη ενώ αντίστοιχα η ΕΕ από μια άκρως πολιτικο-οικονομική ένωση να επιδιώκει την αμυντική της χειραφέτηση.

Η μεγέθυνση και των δύο θεσμών και η μετεξέλιξη τους, ερμηνευόμενη είτε με όρους πολιτικού ρεαλισμού είτε υπό μια κονστρουκτιβιστική θεώρηση, καταλήγει ότι οι δύο οργανισμοί αναπόφευκτα θα οδηγούνταν σε μια αλλαγή με την λήξη του ψυχρού πολέμου. Η Δύση ως πολιτικό παράδειγμα δεν μπορούσε να επιτρέψει την αμφισβήτηση των αξιών της με το να γυρίσει την πλάτη στις «νεογέννητες» δημοκρατίες αλλά και το ΝΑΤΟ δεν μπορούσε παρά να υιοθετήσει νέα μέλη σε μια προσπάθεια αυτοπροσδιορισμού του νικητή που αναζητούσε ένα πιο πολιτικό ρόλο. Η επιβίωση της Συμμαχίας στην Ευρώπη στηρίχτηκε σε μια ταυτότητα του εγγυητή της σταθερότητας, ιδίως με τα εύθραυστα κράτη του ανατολικού μπλοκ αλλά και της ενδόμυχης ανασφάλειας που δημιουργεί η ανάδειξη ενός δυνητικού ηγεμόνα μέσα στους κόλπους της Ευρώπης. Η ΕΕ από την άλλη πλευρά, πολιτικά ώριμη από την εμπειρία που έχει αποκομίσει σε διπλωματικό επίπεδο αναζητά την αμυντική της χειραφέτηση υιοθετώντας πλέον μια πιο ρεαλιστική ερμηνεία της διεθνούς σκηνής.

Κεφάλαιο Γ

NATO Strategic Concept 2022

Το Strategic Concept 2022 (SC22) εγκαινιάζει μια νέα ιστορική περίοδο των Διεθνών Σχέσεων με έντονο ανταγωνισμό, τάσεις αναθεωρητισμού και αλλαγής status quo.

Οι διεργασίες για την θέσπιση του κειμένου ξεκίνησαν με την κοινή δήλωση της Συνόδου του Λονδίνου (Δεκ 2019) όπου στην παράγραφο 7 (London Declaration 2019), εκλήθη ο Γενικός Γραμματέας να συντάξει μια διαδικασία με σκοπό να ενισχύσει την πολιτική διάσταση και την συμβουλευτική του NATO στο μέλλον. Μόλις τον προηγούμενο μήνα είχε υπάρξει η χαρακτηριστική δήλωση του Γάλλου προέδρου ότι το NATO είναι εγκεφαλικό νεκρό, συνεπεία της αποχώρησης των αμερικανικών στρατευμάτων από την βόρεια Συρία και την άμεση εμπλοκή της Τουρκίας, όταν στην περιοχή εκείνη επιχειρούσαν επίσης γαλλικές δυνάμεις. Το Working Group που δημιουργήθηκε κατέθεσε την αναφορά του τον Νοε 2020 όπου μεταξύ άλλων πρότεινε την δημιουργία ενός νέου SC22. Παράλληλα η πρωτοβουλία NATO 2030 έλαβε χώρα από τον Γενικό Γραμματέα όπου ένα από τα θέματα της ατζέντας της ήταν η αναθεώρηση του Strategic Concept 2010 (SC10). (Tardy 2022, 7)

Ήδη από τον πρόλογο, το NATO θέτει ξεκάθαρα πλέον την Ρωσία ως απειλή ενώ εισαγάγει τον όρο άμυνα 360 μοιρών για να δηλώσει ότι η οπτική της Συμμαχίας δεν είναι μονοκατευθυντική προς την Ανατολή αλλά κυκλική. Η πυρηνική ισχύς της Συμμαχίας παραμένει όσο υπάρχουν πυρηνικά όπλα αλλά επιδίωξη αποτελεί ένα περιβάλλον ασφαλείας χωρίς πυρηνικά. Ως κύρια έργα παραμένουν η συλλογική άμυνα, η αποτροπή και διαχείριση κρίσεων όπως συμπληρώνεται το εν λόγω έργο σε σχέση με το SC10 και η συνεργατική ασφάλεια. Επιδίωξη επίσης αποτελεί η εθνική και συλλογική ανθεκτικότητα (resilience).

Στρατηγικό περιβάλλον

Η αξιολόγηση του νέου στρατηγικού περιβάλλοντος για την συμμαχία είναι ότι η περιοχή ενδιαφέροντος δεν είναι σε ειρήνη «*The Euro – Atlantic area is not at*

peace» (παρ.6)¹⁴. Οι απειλές της συμμαχίας είναι παγκόσμιες και συνδεδεμένες, δηλώνοντας έμμεσα ότι τα ενδιαφέροντα της Συμμαχίας εναρμονίζονται με αυτά της Αμερικής και επεκτείνονται πέρα από τον Ευρωατλαντικό χώρο. Η Ρωσία σαφώς αποτελεί την σημαντικότερη και ευθεία απειλή «... *the most significant and direct threat...*» προσπαθώντας να επιβάλλει σφαίρες επιρροής με το να προσπαθεί να ανατρέψει, επιβάλλει, προσαρτήσει κάνοντας χρήση συμβατικών τεχνικών, εκμεταλλευόμενη τον κυβερνοχώρο και διεξάγοντας υβριδική (παρ.8). Θυμίζοντας ψυχροπολεμική εποχή ως μια πρώτη αίσθηση. Είναι μια ρεαλιστική υποτύπωση των σχέσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης και αν λάβει υπόψη κανείς την συναίνεση 30 μελών προκειμένου το κείμενο να λάβει την τελική του μορφή, μια τέτοια διατύπωση αποτελεί επιτυχία.

Για πρώτη φορά σε ένα τόσο υψηλό θεσμικό κείμενο αναφέρεται η Κίνα (παρ. 13 και 14), όχι με την μορφή της απειλής αλλά αυτή της πρόκλησης «*The People's Republic of China's stated ambitions and coercive policies challenge our interests, security and values* » (παρ.13). και συνδέοντάς την ξεκάθαρα με την Ρωσία στις κοινές προσπάθειες να υπονομεύσουν την φιλελεύθερη διεθνή τάξη που επιβάλλει η Αμερική και υπερασπίζεται το NATO. (Sloan 2022, 20). Η συμπεριφορά της Μόσχας σαφώς και δεν τυγχάνει της ευνοϊκότερης μεταχείρισης από πλευράς Κίνας, τη στιγμή που η τελευταία έχει ξεδιπλώσει την πρωτοβουλία της *μίας ζώνης και του ενός δρόμου* (Belt and Road Initiative) που αναμφίβολα αποτελεί μια επιτυχία ήπιας ισχύος. Υπό αυτό το πρίσμα τίθεται το ερώτημα πως το NATO θα μπορέσει να οικοδομήσει την σχέση της με την Κίνα όπως διατείνεται το κείμενο και το οποίο εν τέλει δεν προσφέρει κάποια στρατηγική. (Sloan 2022, 21). Η προσεκτική γλώσσα στις αναφορές για την Κίνα είναι μάλλον δηλωτικό της μη επίτευξης μιας κοινής στάσης των συμμάχων και του συμβιβασμού που επετεύχθη μεταξύ τους. Η απουσία μιας στρατηγικής του πως θα λειτουργήσει η Συμμαχία σε σχέση με την Κίνα αποδεικνύει ότι το SC22 είναι μια στιγμιαία φωτογραφία του παρόντος χωρίς στρατηγικό βάθος. (Keller 2022, 37-38)

Η εισαγωγή του όρου στρατηγικός ανταγωνισμός ως περιγραφή του διεθνούς περιβάλλοντος στο SC22 επιβεβαιώνει μια από τις κύριες παραδοχές του ρεαλισμού (αναρχία, ανταγωνισμός, αυτοβοήθεια). Το διεθνές σύστημα πλέον διαμορφώνεται σε πολυπολικό με τις ΗΠΑ, Ρωσία και Κίνα να αποτελούν τους

¹⁴ Η εντός παρενθέσεων αναφορά παραπέμπει σε αντίστοιχη παράγραφο του κειμένου NATO Strategic Concept 2022.

ισχυρότερους πόλους οπότε το NATO θα πρέπει να επιλέξει πως θα συμπεριφερθεί με τους δύο αυτούς πόλους. Αναμφίβολα η εξισορρόπηση αποτελεί επιτακτική ανάγκη υπό την θεώρηση του αμυντικού δομικού ρεαλισμού και η Συμμαχία είναι αμυντική. Όμως πως θα μπορέσουν οι ΗΠΑ να εξισορροπήσουν και τις δύο μεγάλες δυνάμεις; Σαφέστατα δεν διαθέτουν την ισχύ για να διασκορπίσουν ορδές στρατιωτών σε διάφορα γεωγραφικά μήκη και πλάτη, οπότε μια συνετή πολιτική θα είναι η «*επιλεκτική τακτοποίηση-selective accomodation*» με την Ρωσία ώστε να διαρρήξει την Σινο-Ρωσική συνεργασία και εν συνεχεία η Αμερική να εστιάσει στην Κίνα. Αυτό τον σκοπό θα κληθεί να εξυπηρετήσει το NATO, ώστε να εξισορροπήσει την Ρωσία χωρίς να αναβιώσει ψυχροπολεμικές μνήμες επ' ωφελεία των ΗΠΑ που θα εσιτιάσουν στην εξισορρόπηση του ασιατικού δράκου. Η προτεραιότητα για την Αμερική είναι η Κίνα οπότε ακόμα και τώρα που η προεδρία Biden έχει αναθερμάνει την πίστη των συμμάχων ότι η Αμερική δεσμεύεται και προσφέρει τα μέγιστα στη Συμμαχία (αύξηση στρατιωτικής παρουσίας στην Ευρώπη), κανείς μπορεί να αναρωτηθεί τι μέλει γενέσθαι αν η αμερικανική προεδρία αλλάξει πρόσωπο (αν εκλεγεί ο Τραμπ)! Και στην περίπτωση ενός διπλού μετώπου, η Αμερική θα εστιάσει σε εκείνο της Κίνας αφήνοντας την Συμμαχία ακάλυπτη; (Webber 2022, 52-54)

Μεταξύ των κοινών αξιών που η Συμμαχία εκφράζει και υπερασπίζεται είναι η δημοκρατία. Και στη βάση της δημοκρατίας και των υπολοίπων φιλελεύθερων δυτικών αξιών επικρίνεται η αυταρχική εσωτερική λειτουργία της Ρωσίας και της Κίνας. Ωστόσο στο SC22 δεν γίνεται καμία αναφορά για την υπονόμηση του θεσμού της δημοκρατίας μέσα στην ίδια την Ευρώπη ακόμα και σαν απόρροια της διαβρωτικής λειτουργίας του αναθεωρητισμού να αμφισβητήσει και να ανατρέψει την δημοκρατική πολιτική σταθερότητα της Συμμαχίας. Έχοντας κατά νου την διαφύλαξη της κυριαρχίας του κάθε μέλους είναι αδιανόητο να διατυπωθεί μια κριτική για την εσωτερική πολιτική των κρατών μελών. Πλην όμως τα πρωτοφανή φαινόμενα των αμερικανικών εκλογών, η ριζοσπαστική δεξιά προσέγγιση της διακυβέρνησης κάποιων κρατών μελών προσιδιάζουν σε αυτό που αποκαλείται Ανελευθερία (illiberalism). (Sloan 2022, 22-23)

Επίσης το νέο SC22 δεν αναφέρει τίποτα από τις σημαντικές αποφάσεις του Ανακοινωθέντος που ακολούθησε μετά τη σύνοδο κορυφής σχετικά με την προώθηση δυνάμεων στην ανατολική πλευρά, την βαθμιαία αναβάθμιση των υφιστάμενων battlegroups από τάγματα σε ταξιαρχίες, την δημιουργία του

πολυεθνικού Innovation Fund (Madrid Summit Declaration 2022, παρ.11) ενώ σε όλο το κείμενο δεν γίνεται καμία αναφορά για την επικείμενη ένταξη της Σουηδίας και της Φινλανδίας δεδομένου ότι ήδη από τις 18 Μαΐου είχαν κατατεθεί οι επίσημες προτάσεις ένταξης των δύο χωρών και η υπογραφή των πρωτοκόλλων ένταξης έλαβε χώρα στις 5 Ιουλίου. (Tertrais 2022, 31)

Αποτροπή και Άμυνα

Προσέχοντας κανείς το SC22 διαπιστώνει ότι ο χώρος που καταλαμβάνει το πεδίο ανάλυσης του έργου της αποτροπής και άμυνας είναι σαφώς μεγαλύτερο από τα αντίστοιχα της διαχείρισης κρίσεων και της συνεργατικής ασφάλειας. (NATO Strategic Concept 2022, παρ. 20-39) Αν και μπορεί να ειπωθεί ότι το παρόν κείμενο διαπνέεται από την αποτροπή και την άμυνα ως κύρια αποστολή / έργο της Συμμαχίας ωστόσο αυτό δεν υπονοεί ψυχροπολεμική επιστροφή. (Tardy 2022, 9-10) Προφανώς η αποτροπή δεν λειτούργησε στην περίπτωση της Ρωσίας και οι αδιάκοπες πολεμικές επιχειρήσεις στην Ουκρανία να μαίνονται ακόμα, δείχνουν ότι θα συνεχίσουν και μετά τη συμπλήρωση ενός χρόνου. Η Συμμαχία φιλοδοξεί να επενδύσει σημαντικά σε αυτό το έργο χωρίς όμως να καταστεί εμμονική έναντι της απειλής της Ρωσίας. Γι' αυτό και αναφορά σε όρους όπως *εμπρόσθια άμυνα* αποφεύγεται εσκεμμένα. Ακόμα ένας λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, κέντρο βάρους αποτελεί η Κίνα, οπότε δεν θα ήθελε ένα τέτοιο θεσμικό κείμενο όπως το SC22 να δώσει λάθος μήνυμα στο Πεκίνο. (Tertrais 2022, 26)

Τα άλλα δύο έργα, της διαχείρισης και αποτροπής (prevention) κρίσεων και της συνεργατικής ασφάλειας υφίστανται και στο SC22 αλλά περισσότερο αποτελούν απομεινάρια μιας μεταψυχροπολεμικής ρητορικής *détente* με μια τότε ασθενική Σοβιετική Ένωση. Ειδικά για την διαχείριση κρίσεων με την απομάκρυνση του NATO από το Αφγανιστάν, η ενεργός δράση της Συμμαχίας περιορίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό¹⁵.

¹⁵ Οι παρούσες αποστολές του NATO είναι η KFOR, η Sea Guardian, εκπαιδευτική συνδρομή στο Iraq, Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης στην Αφρική, air policing στις περιοχές της Βαλτικής, των Δυτ. Βαλκανίων, στα σύνορα της Πολωνίας, Ρουμανίας και Βουλγαρίας, την Ισλανδία και τις χώρες της Benelux. Operations and Missions: Past and Present στο https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm

Η συνεργατική ασφάλεια από την άλλη πλευρά είναι το μάλλον παραμελημένο έργο της Συμμαχίας. Στο νέο κείμενο υφίσταται η επαναβεβαίωση ότι η Συμμαχία θα επιδιώξει την είσοδο της Γεωργίας και της Ουκρανίας ως μέλη, σύμφωνα με την απόφαση της συνόδου του Βουκουρεστίου το 2008 και θα συνεχιστεί η συνεργασία με την ΕΕ και τους άλλους σημαντικούς συμμάχους εκτός ΕΕ (εννοώντας την Αγγλία). Τα Δυτικά Βαλκάνια και η περιοχή της Μαύρης Θάλασσας παραμένουν περιοχές στρατηγικής σημασίας ενώ ως περιοχές στρατηγικού ενδιαφέροντος αναφέρονται η Μέση Ανατολή, η Βόρεια Αφρική, η περιοχή του Σαχέλ και εν τέλει η περιοχή του Ινδο-ειρηνικού.

Ωστόσο το κείμενο δεν παρέχει σαφείς κατευθύνσεις για το πώς θα αναπτυχθούν περαιτέρω οι υπάρχουσες συνεργασίες της Συμμαχίας και ακόμα περισσότερο πως θα οικοδομηθούν οι καινούριες. Μια προφανής παράλειψη αποτελεί η απλοϊκή αναφορά στις περιοχές ενδιαφέροντος χωρίς την αντίστοιχη αναφορά μιας πολιτικής της Συμμαχίας προς τα ομονοούντα κράτη της περιοχής. (Keller 2022, 37)

Multinational Innovation Fund¹⁶

Στις 30 Ιουνίου 2022, είκοσι δύο ΚΜ υπέγραψαν την ίδρυση του Innovation Fund, με αρχικό προϋπολογισμό 1 δις €. Η πρόθεση είναι η επένδυση για την ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών που θα λειτουργήσουν ως καταλύτες στον μετασχηματισμό της Συμμαχίας. Ενδεικτικά είναι η τεχνητή νοημοσύνη, επεξεργασία μεγάλων δεδομένων, κβαντικές τεχνολογίες, αυτονομία, βιοτεχνολογία και ανθρώπινη ενίσχυση, καινούργια υλικά, ενέργεια, πρόωση και διάστημα. Η λειτουργία του ταμείου θα είναι συμπληρωματική του προγράμματος DIANA (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic).

¹⁶ https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197494.htm

Κεφάλαιο Δ

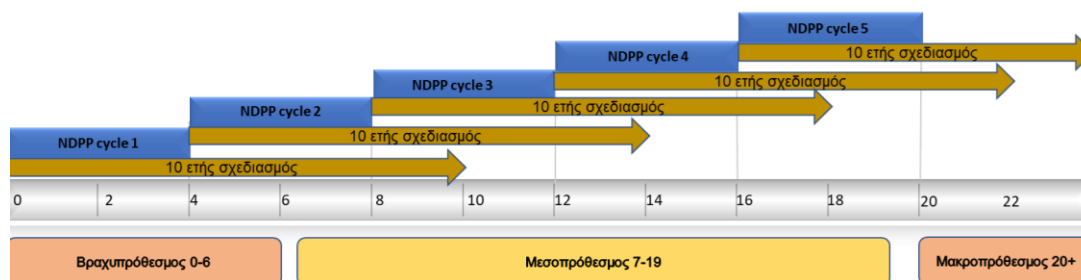
Το NATO και ο Αμυντικός Σχεδιασμός του.

Ο στόχος του NDPP (NATO Defence Planning Progress) είναι να παράσχει ένα πλαίσιο εντός του οποίου ο Εθνικός Αμυντικός Σχεδιασμός (ΕΑΣ) εκάστου ΚΜ θα εναρμονιστεί με τον αντίστοιχο συμμαχικό ώστε να παρέχουν στους Συμμάχους τις απαιτούμενες δυνάμεις και δυνατότητες με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Θα πρέπει να διευκολύνει τον έγκαιρο εντοπισμό, ανάπτυξη και παράδοση του απαραίτητου εύρους διαλειτουργικών δυνάμεων, επαρκώς προετοιμασμένων, εξοπλισμένων, εκπαιδευμένων και υποστηριζόμενων, καθώς και των συναφών στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων, για την ανάληψη του πλήρους φάσματος των αποστολών της Συμμαχίας. (NATO Defence Planning Process 2021)

Από τα ανωτέρω διαπιστώνεται ότι το NDPP είναι μια διαδικασία προσανατολισμένη σε αποτελέσματα καθώς εκκινεί από τον στόχο που θέλει να επιτύχει η Συμμαχία και μέσω μιας «top-down» προσέγγισης αναθέτει σε κάθε μέλος τους ποσοτικούς και ποιοτικούς επιμέρους στόχους εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος.

NATO Defence Planning Process

Το NDPP έχει έναν 10ετή ορίζοντα σχεδίασης εντός του οποίου διενεργούνται 4ετείς κύκλοι. Διαδοχικά και μέσα από την επανάληψη αυτών των κύκλων διαμορφώνεται ένας βραχυπρόθεσμος σχεδιασμός 0-6 ετών, ένας μεσοπρόθεσμος 7-19 ετών και ένας μακροπρόθεσμος 20+ ετών. Στην εικόνα 1 υποτυπώνεται η λειτουργία των κύκλων του NDPP ανά περίοδο σχεδίασης.

Εικόνα 1 Κύκλοι NDPP-Περίοδοι Σχεδιασμού

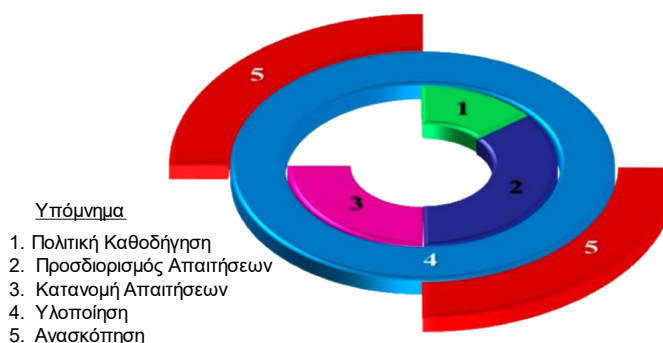
Πηγή : Ε. Λιώνας

Ο κάθε κύκλος του NDPP αποτελείται από τις ακόλουθες φάσεις:

- Φάση 1^η – Καθιέρωση Πολιτικής Καθοδήγησης:
- Φάση 2^η – Προσδιορισμός Απαιτήσεων
- Φάση 3^η – Κατανομή Απαιτήσεων
- Φάση 4^η – Υλοποίηση
- Φάση 5^η – Ανασκόπηση

Φάση 1^η : Πολιτική Καθοδήγηση

Στην έναρξη κάθε κύκλου του NDPP και πριν την σύνταξη της Πολιτικής Καθοδήγησης (Political Guidance - PG), το Τμήμα Αμυντικής Πολιτικής και Σχεδίασης του Διεθνούς Επιτελείου (IS / Defence Policy Planning Division (IS/DPP)) εκ μέρους της Επιτροπής Αμυντικής Πολιτικής και Σχεδίασης (Defence Policy and Planning Committee – DPRPC)¹⁷ και με τη βοήθεια του ACT, συνέρχεται με κάθε ΚΜ για να διαπιστωθεί αν υπάρχει κάποιος στρατηγικός προσανατολισμός, την λογική και τους κύριους παράγοντες που επιδρούν στον μακροπρόθεσμο εθνικό αμυντικό σχεδιασμό του. Με αυτό τον τρόπο η Συμμαχία αναφέρει στα ΚΜ εν τέλει για την μακροπρόθεσμη κατεύθυνσή της (direction of travel), αναγνωρίζοντας κοινούς παράγοντες – τάσεις, είναι δηλαδή ο φάρος της Συμμαχίας για τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της (πέραν των είκοσι ετών).

Εικόνα 2 Ο Κύκλος του NDPP

Πηγή: NATO

¹⁷ Η επιτροπή ενισχυόμενη από τους Στρατιωτικούς Εμπειρογνώμονες ονομάζεται DPCC(R).

Για την αρχική σύνταξη της PG λαμβάνονται υπόψη η μακροπρόθεσμη κατεύθυνση του NATO, οι εισηγήσεις της Στρατιωτικής Επιτροπής (Military Committee – MC) και λοιπών οργάνων του NATO καθώς και πλήθος αναλύσεων απειλών, πληροφοριών και διδαγμάτων. Η PG περιλαμβάνει το πλαίσιο το οποίο θέτουν τα υψηλής στρατηγικής θεσμικά κείμενα και «μεταφράζει» τις γενικές κατευθύνσεις / οριοθετήσεις σε σαφείς και προσδιορισμένους στρατιωτικούς όρους που θα κατευθύνουν τις λοιπές δραστηριότητες της σχεδίασης. Αποτελεί ένα διαβαθμισμένο έγγραφο που ορίζει τον αριθμό, τον σκοπό και τη φύση των επιχειρήσεων τις οποίες η Συμμαχία πρέπει να είναι σε θέση να διεξάγει προς εκπλήρωση των σκοπών της.

Το σύνολο αυτών των επιχειρήσεων συνθέτουν το Επίπεδο της Φιλοδοξίας (Level of Ambition) για την Συμμαχία. Εκτός από τον ποσοτικό προσδιορισμό του Επιπέδου Φιλοδοξίας, προσδιορίζονται και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά υπό μορφή δυνατοτήτων (capabilities) που πρέπει να διαθέτουν οι δυνάμεις για να διεξάγουν τις επιχειρήσεις. Η ανάπτυξη / απόκτηση αυτών των δυνατοτήτων είναι ιεραρχημένη και χρονικά προσδιορισμένη. Το σχέδιο της PG εγκρίνεται αρχικά από την DPCC, ακολούθως υποβάλλεται στο NAC, ενδεχομένως στο Nuclear Planning Group (NPG) και εν τέλει υιοθετείται από τους ΥΠΑΜ των ΚΜ.

Φάση 2^η : Καθορισμός Απαιτήσεων

Οι Strategic Commands (SCs) (ACO – ACT) με επικεφαλής το ACT, θα προσδιορίσουν τις ελάχιστες απαιτήσεις που θεωρείται ότι ανταποκρίνονται στις ποσοτικές και ποιοτικές φιλοδοξίες της PG, λαμβάνοντας την όποια επιπρόσθετη καθοδήγηση από την MC. Στη φάση αυτή, οι όποιες παραδοχές σχεδίασης θα υποβληθούν στην DPCC και την MC για να επιβεβαιωθεί ότι συνάδουν με την PG (στόχους / σκοπούς). Το αποτέλεσμα είναι η σύνταξη της αρχικής Λίστας Ελάχιστων Απαιτούμενων Δυνατοτήτων (Minimum Capability Requirement (MCR)) σχεδιάζοντας πάνω σε δεκατέσσερις τομείς αμυντικής σχεδίασης.¹⁸

¹⁸

1. Air and Missile Defence
2. Armaments
3. Consultation, Command & Control
4. Force Planning
5. Logistics

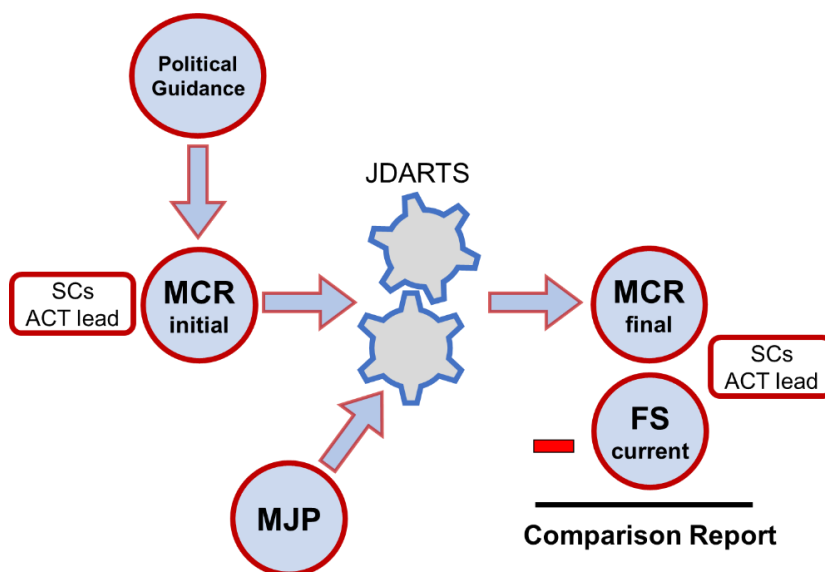
6. Nuclear Deterrence
7. Science & Technology
8. Aviation Planning
9. Civil Emergency Planning
10. Cyber Defence

11. Intelligence
12. Medical
13. Resources
14. Standardization & Interoperability

Οι SCs θα χρησιμοποιήσουν μια μεθοδολογία με δύο στάδια για τον προσδιορισμό των τελικών απαιτήσεων της Συμμαχίας, την Capability Requirements Review (CRR). Στο πρώτο στάδιο, χρησιμοποιούνται οι ποσοτικές και ποιοτικές παράμετροι που σχετίζονται με το επίπεδο φιλοδοξίας της Συμμαχίας και λοιπούς εγκεκριμένους στόχους της PG και διαμορφώνεται μια αρχική δομή δυνάμεων. Για τον προσδιορισμό της δομής δυνάμεων ακολουθείται μια ολιστική προσέγγιση που εξετάζει συνολικά την κάθε δυνατότητα υπό την τυποποιημένη προσέγγιση της DOTMLPFI: Doctrine, Organization, Training, Material, Leadership, Personnel, Facilities, Interoperability.

Στο δεύτερο στάδιο της CRR, αυτή η αρχική δομή δυνάμεων θα δοκιμαστεί μέσα από επαναλαμβανόμενα stress tests όπου αναλύεται και αξιολογείται η ικανότητα της δομής δυνάμεων να καλύψει το επιθυμητό επίπεδο φιλοδοξίας. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται με συνδυασμούς αποστολών και σεναρίων που αντιπροσωπεύουν το επίπεδο φιλοδοξίας.

Μετά από κάθε επανάληψη, ένα Military Judgement Panel (MJP) θα αποφασίσει για κάθε απαιτούμενη προσαρμογή της Δομής Δυνάμεων (ΔΔ) πριν την επόμενη επανάληψη. Η επόμενη επανάληψη θα δοκιμάσει ένα διαφορετικό συνδυασμό αποστολών και σεναρίων ώστε να επικυρωθούν οι παρεμβάσεις του MJP. Οι επαναλήψεις συνεχίζονται μέχρι το MJP να πειστεί ότι η τελική MCR που διαμορφώνεται, καλύπτει στο μέγιστο δυνατό το επιθυμητό επίπεδο φιλοδοξίας.

Εικόνα 3 2^η Φάση Καθορισμός Απαιτήσεων

Πηγή: Ε. Λιώνας

Με την ολοκλήρωση και κατάρτιση της τελικής MCR, οι SCs για εσωτερική τους χρήση θα καταρτίσουν την Συγκριτική Αναφορά (Comparison Report – CR). Η CR προέρχεται από την σύγκριση της τελικής MCR και των εν ισχύ διαθέσιμων και σχεδιασμένων εθνικών, πολυεθνικών και NATOικών κατεχομένων δυνατοτήτων που είναι πιθανόν να διατεθούν επ'ωφελεία της Συμμαχίας για τις επιχειρήσεις και αποστολές της. Από αυτή την σύγκριση αυτή διαπιστώνονται οι δυνατότητες που υπολείπονται, αυτές που πρέπει να διατηρηθούν ή που πλεονάζουν.

Φάση 3^η – Κατανομή Απαιτήσεων

Με την ολοκλήρωση του προσδιορισμού της δομής δυνάμεων, ακολουθεί η 3^η φάση της κατανομής των απαιτήσεων υπό μορφή CTPs σε κάθε σύμμαχο με σαφή προτεραιοποίηση και καταληκτικές ημερομηνίες υλοποίησης. Συνοπτικά η ανάθεση περιλαμβάνει ένα σύνολο διμερών και πολυμερών συναντήσεων και διαβουλεύσεων μεταξύ των συμμάχων, του ACT και του IS, προκειμένου να οριστικοποιηθεί η κατανομή ώστε εν συνεχεία να εισαχθεί στο NAC πριν την τελική έγκριση και αποδοχή από τους ΥΠΑΜ των ΚΜ. Η αποδοχή σημαίνει ότι η κάθε χώρα θα ενσωματώσει στον Εθνικό Αμυντικό Σχεδιασμό (ΕΑΣ) της, το CTP που της ανατέθηκε. Στη σύνοψη επί των ανατιθέμενων CTP που διατίθεται στους ΥΠΑΜ, η MC επισυνάπτει την αξιολόγηση του ρίσκου και των συνεπειών που θα έχει η μη επίτευξη των δυνατοτήτων στο επιθυμητό επίπεδο φιλοδοξίας της Συμμαχίας.

Η υλοποίηση ανάπτυξης των δυνατοτήτων περνάει στο Τμήμα Επενδύσεων του Διεθνούς Επιτελείου όπου συντονίζεται με τις αντίστοιχες υπηρεσίες Αμυντικών Εξοπλισμών και Επενδύσεων των ΚΜ. Εντός του κύκλου του NDPP διενεργείται κάθε δύο έτη η σύνταξη της Defence Planning Capability Review (DPCR) και υποτυπώνει την πρόοδο υλοποίησης των στόχων με σκοπό να κυρωθεί από τους ΥΠΑΜ.

Κεφάλαιο Ε

Η στρατιωτική οργάνωση της Συμμαχίας

Η στρατιωτική οργάνωση της Συμμαχίας περιλαμβάνει την Στρατιωτική Επιτροπή (Military Committee-MC) η οποία αποτελείται από τους Αρχηγούς των Ενόπλων Δυνάμεων των ΚΜ. Ακολουθώς υπάρχουν δύο στρατηγικοί σχηματισμοί, το ACO (Allied Command Operations) που έχει το επιχειρησιακό μέρος της συμμαχίας και το ACT (Allied Command Transformation) αρμόδιο για την μετεξέλιξη της συμμαχίας. Το ACO εδράζεται στο SHAPE (Supreme Headquarters Allied Power Europe) στη Mons του Βελγίου και το ACT στο Norfolk στη Βιρτζίνια των ΗΠΑ.

Ειδικότερα το ACO έχει τρεις επιχειρησιακούς σχηματισμούς, τις Joint Force Commands (JFCs) με έδρα στη Νάπολη, στο Brunssum της Ολλανδίας και πρόσφατα στο Norfolk. Ειδικότερα η JFC Norfolk απέκτησε πλήρη επιχειρησιακή ικανότητα τον Ιούλιο 2021 και διοικείται από τον Διοικητή του 2^{ου} Αμερικανικού στόλου. Στο τακτικό επίπεδο υπάρχουν τρεις διοικήσεις, η Διοίκηση Χερσαίων Δυνάμεων (Land Command-Landcom) με έδρα το Izmir της Τουρκίας, η Διοίκηση Ναυτικών Δυνάμεων (Maritime Command-Marcom) με έδρα το Northwood της Αγγλίας και η Διοίκηση Αεροπορικών Δυνάμεων (Air Command-Aircom) με έδρα το Ramstein της Γερμανίας.

Πέραν των έξι προαναφερθέντων κύριων επιχειρησιακών και τακτικών σχηματισμών, το SHAPE έχει υπό την διοίκησή του τους ακόλουθους σχηματισμούς:

- Το NATO CIS Group (NCISG) στη Mons, που αποτελεί την αρμόδια διοίκηση σχετικά με της επικοινωνίες του NATO έχοντας τρεις υποτεταγμένους σχηματισμούς επικοινωνιών επιπέδου συντάγματος.
- Το Standing Joint Logistics Support Group (SJLSG) στην Ulm της Γερμανίας που είναι αρμόδιο για θέματα διοικητικής μέριμνας σε επιχειρησιακό επίπεδο.
- Την Joint Support and Enabling Command (JSEC) επίσης στην Ulm, αρμόδια για την ταχεία κινητοποίηση των συμμαχικών δυνάμεων εντός των Ευρωπαϊκών συνόρων.

Πέραν της δομής διοίκησης (command structure) στη Συμμαχία υφίσταται και η δομή δυνάμεων (force structure).

enhanced Forward Presence (eFP)

Η Συμμαχία, ανταποκρινόμενη στην προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία, αποφάσισε στη Σύνοδο Κορυφής του 2014 στην Ουαλία να εφαρμόσει το Rapid Action Plan (RAP). Στις αποφάσεις συμπεριλήφθη και η δημιουργία τεσσάρων πολυεθνικών battlegroups επιπέδου τάγματος (battalion), στην Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία και Πολωνία. Την διοίκηση των εν λόγω δυνάμεων ανέλαβαν αντιστοίχως η Αγγλία, ο Καναδάς, η Γερμανία και οι ΗΠΑ.

Εικόνα 4 Δομή της EFP πριν την Ρωσική Εισβολή

πηγή <https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp>

Μετά την εισβολή στην Ουκρανία, αποφασίσθηκε η ενίσχυση της παρουσίας της Συμμαχίας στην ανατολική πτέρυγα με την δημιουργία επιπρόσθετων τεσσάρων battlegroups στην Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία και Σλοβακία. (Κατανομή των χερσαίων, ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων στην ανατολική πτέρυγα του NATO ως συνημμένα [1](#) και [2](#))

		Battlegroups	
Έδρα	Επικεφαλής	Συνδρομητικά έθνη	Διοίκηση
Bulgaria	Italy	Albania, Greece, North Macedonia, United States	Υπό ανάπτυξη
Hungary	Hungary	Croatia, Italy, Montenegro, Türkiye , United States	Υπό ανάπτυξη
Estonia	United Kingdom	Denmark, France ,Iceland	Multinational Corps Northeast

Latvia	Canada	Albania, Czechia, Italy, Montenegro, North Macedonia, Poland, Slovakia, Slovenia, Spain	Headquarters (MNC-NE), Szczecin, Poland.
Lithuania	Germany	Belgium, Czechia, Luxembourg, the Netherlands ,Norway	
Poland	United States	Croatia, Romania and the United Kingdom	
Romania	France	North Macedonia, Poland, Portugal, the Netherlands , United States	Υπό ανάπτυξη
Slovakia	Czechia	Germany, the Netherlands, Slovenia	Υπό ανάπτυξη

Η διοίκηση των τεσσάρων battlegroups στο βορειοανατολικό μέτωπο έχει ανατεθεί σε ένα στρατηγείο επιπέδου σώματος, το Multinational Corps Northeast Headquarters με έδρα την πόλη Szczecin της Πολωνίας. Το εν λόγω σώμα στρατού υποδιαιρείται σε δύο μεραρχίες, μία στο Elblag της Πολωνίας όπου διοικεί τα τάγματα της Πολωνίας και της Λιθουανίας ενώ μια δεύτερη μεραρχία ενεργοποιήθηκε το 2020 με προωθημένα τμήματα στο Adazi της Λετονίας και την υπόλοιπη μεραρχία στην Karup της Δανίας. Η εν λόγω μεραρχία διοικεί τα τάγματα της Εσθονίας και Λετονίας. Στη σύνοδο Κορυφής της Μαδρίτης, αποφασίστηκε η αναβάθμιση των εν λόγω battlegroups από τάγμα σε ταξιαρχία κατά περίπτωση, όπως ρητώς διατυπώθηκε στο αντίστοιχο ανακοινωθέν¹⁹.

Στην νοτιοανατολική πτέρυγα του NATO, οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής στη Βαρσοβία το 2016 συμπεριέλαβαν την δημιουργία μια πολυεθνικής διοίκησης επιπέδου ταξιαρχίας στην Craiova της Ρουμανίας. Κύρια αποστολή της διοίκησης είναι ο συντονισμός ασκήσεων στην ευρύτερη περιοχή με συμμετοχή των συμμάχων. Αντίστοιχα εντατικοποιήθηκε και η ναυτική παρουσία στην περιοχή της Μαύρης θάλασσας με πλειάδα ασκήσεων ενώ ενισχύθηκε και η αεροπορική εκπαίδευση.

¹⁹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm

NATO Response Force (NRF)

Η δύναμη ταχείας αντίδρασης (NATO Response Force-NRF) αποτελείται από διακλαδικές πολυεθνικές δυνάμεις (αριθμού 40.000 στρατιωτών) ικανές να αντιδράσουν σε πολύ σύντομο χρόνο για να εμπλακούν σε αποστολές από διαχείριση κρίσης έως συλλογική άμυνα. Ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής στην Ευρώπη (SACEUR) έχει την πλήρη διοίκηση της NRF, ενώ η επιχειρησιακή διοίκηση εναλλάσσεται μεταξύ των δύο διακλαδικών επιχειρησιακών διοικήσεων (JFCs) στη Νάπολη και το Brunssum.

Τα στρατηγεία που θα αναλάβουν τον επιχειρησιακό έλεγχο της NRF είναι οχτώ²⁰ και ονομάζονται NATO Rapid Deployable Corps- NRDC επιπέδου Σώματος. Η σύνθεση των δυνάμεων της NRF βασίζεται σε ένα εκ περιτροπής σύστημα όπου τα κράτη μέλη δεσμεύουν μονάδες από κάθε κλάδο για ένα διάστημα 12 μηνών. Δεδομένης της προϋπόθεσης ικανοποίησης υψηλού επιπέδου προδιαγραφών και τυποποίησης/ διαλειτουργικότητας, πρωθύστερα της συμμετοχής στην NRF υπάρχει ένα 6μηνο συμμετοχής σε ασκήσεις προκειμένου οι εκ μέρους των ΚΜ διατιθέμενες δυνάμεις να ενσωματωθούν ομαλά στην πολυεθνική δύναμη. Σε εθνικό επίπεδο και πριν την διάθεση της μονάδας προς ένταξη στην NRF, υφίσταται ένα διάστημα 6-18 μηνών για εκπαίδευση – προετοιμασία.

NATO Very High Readiness Task Force (VJTF)

Στη Σύνοδο Κορυφής στην Ουαλία τον Σεπτέμβριο του 2014, οι Σύμμαχοι συμφώνησαν να ενισχύσουν τις ικανότητες της NRF προκειμένου να προσαρμοστούν και να ανταποκριθούν στις αναδυόμενες προκλήσεις ασφαλείας. Έλαβαν την απόφαση να ενσωματωθεί μια Κοινή Ομάδα Επιχειρήσεων Πολύ Υψηλής Ετοιμότητας (VJTF) στη συνολική δομή της NRF,

20

1. Allied Rapid Reaction Corps (ARRC),
2. NRDC-IT,
3. NRDC-Spain,
4. NRDC-T,
5. NRDC-GR,
6. Rapid Reaction Corps (RRC-FR)
7. 1° DEU- NL Corps,
8. Multinational Corps Northeast (MNC-NE),

Innsworth, Ηνωμένο Βασίλειο
Solbiate Olona, Ιταλία
Valencia, Ισπανία
Κωνσταντινούπολη, Τουρκία
Θεσσαλονίκη, Ελλάδα
Lille, Γαλλία
Munster, Γερμανία
Szczecin, Πολωνία

αυξάνοντας ταυτόχρονα το μέγεθός της από 25.000 σε 40.000 στελέχη, παρέχοντας στο NATO ένα ευέλικτο σώμα αεροπορικών, χερσαίων, θαλάσσιων και ειδικών δυνάμεων (SOF: Special Operations Forces), ικανό να αναπτυχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, όταν και όπου του ανατεθεί αποστολή, εντός δύο έως επτά ημερών.

Σε περίπτωση ενεργοποίησης, η VJTF, θα υποστηριχθεί από μικρά κέντρα διοίκησης και ελέγχου υπό τύπου μικρών αρχηγείων, που δημιουργήθηκαν στην Ανατολική Ευρώπη, τις λεγόμενες Μονάδες Ενσωμάτωσης Δυνάμεων (NATO Force Integration Units – NFIUs), που επιτρέπουν την ανάπτυξη και την πλήρη δραστηριότητά της. Έξι από τα οκτώ NFIUs, βρίσκονται στην περιοχή ευθύνης του Brunssum, ήτοι: Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Σλοβακία και Ουγγαρία, ενώ τα άλλα δύο, αυτά της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας στην περιοχή ευθύνης της Νάπολης. Τα NFIUs, υποδέχονται, διευκολύνουν και συντονίζουν την ταχεία ανάπτυξη της δύναμης VJTF, τις απαιτήσεις σε υλικοτεχνικά δίκτυα, τους κόμβους μεταφοράς και την υποστηρικτική υποδομή. Κάθε NFIU, αποτελεί έναν ζωτικό σύνδεσμο, μεταξύ των εθνικών δυνάμεων και των πολυεθνικών δυνάμεων του NATO, με βασικό ρόλο στο σχεδιασμό, την άσκηση και την παροχή βοήθειας με πιθανές ενισχύσεις. Εν ολίγοις, τα NFIU διευκολύνουν την ταχεία ανάπτυξη των Συμμαχικών δυνάμεων, υποστηρίζοντας τον συλλογικό αμυντικό σχεδιασμό, ακόμα και τον συντονισμό της εκπαίδευσης κατά την διάρκεια ασκήσεων.

Λόγω των τελευταίων εξελίξεων στην Ουκρανία και ως απάντηση στην εισβολή της Ρωσίας, η δύναμη αυτή ενεργοποιήθηκε για πρώτη φορά (SHAPE 2022), ύστερα από έκτακτη σύνοδο των ΚΜ, χωρίς αυτό να σημαίνει πως στρατεύματα του NATO θα εισέλθουν στην Ουκρανία, η οποία δεν είναι μέλος.

NATO New Force Model

Η σύνοδος κορυφής στη Μαδρίτη δύναται να θεωρηθεί κομβική αν λάβουμε υπόψη ότι στις αποφάσεις του Ανακοινωθέντος (Declaration) συμπεριλήφθηκε και η μετάβαση από την παρούσα δομή δυνάμεων σε μια νέα επ'ονόματι New Force Model. Ο υπερφιλόδοξος στόχος είναι η δημιουργία μιας δεξαμενής 300.000 στρατιωτών σε υψηλή επιχειρησιακή ετοιμότητα

έναντι των 40.000 στρατιωτών που αριθμεί η NRF. Η αρχιτεκτονική βασίζεται στην διάθεση 100.000 στρατιωτών εντός 10 ημερών και επιπρόσθετων 200.000 εφεδρικών εντός 10 έως 30 ημερών. Σε περίπτωση περαιτέρω κλιμάκωσης προβλέπεται η διάθεση 500.000 στρατιωτών σε διάστημα έως έξι μηνών.

Αν και δεν είναι βέβαιο αν αυτή η πρόταση προήλθε από την αμερικανική πλευρά ωστόσο σίγουρα εξυπηρετεί τις ΗΠΑ και την προσοχή που θέλουν να έχουν στραμμένη προς την Κίνα. Εάν η νέα δομή δυνάμεων αποτελείται πρωτίστως από ευρωπαϊκές δυνάμεις, τότε απελευθερώνει σημαντικούς αμερικανικούς πόρους για διάθεση σε μια ενδεχόμενη ταυτόχρονη προκλητική κίνηση στην Βορειανατολική Ασία. Δεδομένου ότι η Κίνα δεν απειλεί τα ευρωπαϊκά συμφέροντα στον βαθμό που κάνει αντιστοίχως για τα Αμερικανικά, οι ΗΠΑ θα χρειαστούν να παρέμβουν χωρίς να επενδύσουν πολλά στην συμμαχική υποστήριξη (Biscop 2022, 1)

Αν και είναι πολύ νωρίς για να πιθανολογήσουμε πως θα ανταποκριθούν οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις σε αυτή την νέα πρόκληση, ωστόσο υπάρχουν οι πρώτες ενδείξεις ανταπόκρισης από πλευράς Γερμανίας (www.osw.waw.pl 2022) και Αγγλίας (www.gov.uk 2022). Προκειμένου να υποστηριχθεί μια τέτοια δύναμη ισχύος είναι επιτακτική η δημιουργία πολυεθνικών σχηματισμών. Η ευρωπαϊκή εμπειρία των αντίστοιχων battlegroups έχει αποδείξει την δυσκολία δημιουργίας αντίστοιχων σχηματισμών, δεδομένων των εγγενών προβλημάτων σε συνεκπαίδευση, διαλειτουργικότητα, τυποποίηση, κοινή αντίληψη αλλά και το οικονομικό κόστος υποστήριξης²¹ μιας τέτοιας δύναμης.

Πώς θα μπορούσε να λειτουργήσει πραγματικά μια τέτοια δύναμη πυρός αποτελούμενη από πολυεθνικές δυνάμεις (επιπέδου ταξιαρχίας); Μπορεί η υπάρχουσα δομή διοίκησης να υποστηρίξει μια απλή μεγέθυνση στρατευμάτων στην ήδη υπάρχουσα δομή δυνάμεων; Και αντίστοιχα πως θα

²¹ Η αποζημίωση του στρατιωτικού προσωπικού που υπηρετεί σε θέση εξωτερικού ή συμμετέχει σε αποστολές, είναι από τα σημαντικότερα κόστη. Για τον ΠΥ 2022 ο ειδικός φορέας 02.1011.002 «Διεθνείς Σχέσεις/ Δράσεις ΥΠΕΘΑ στο Εξωτερικό» είχε προϋπολογιζόμενο κόστος 99.109.803,30 €, ήτοι 1,54 % έναντι λειτουργικού ΠΥ ΥΠΕΘΑ 6.431.600.000,00 €. Πηγή ΠΥ Επιδόσεων έτους 2022, σελ 84 στο <https://www.minfin.gr/web/guest/-/kratikos-proupologismos-2022?inheritRedirect=true>

μπορούσε να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο στους κλάδους της αεροπορίας και του ναυτικού; Ποια η συνδρομή της ΕΕ υπό το πρίσμα να ορθώσει τον ευρωπαϊκό πυλώνα άμυνας, πολυπόθητη φιλοδοξία της ΕΕ στα στρατηγικά κείμενα της Στρατηγικής Πυξίδας και στην πρωθύστερη Παγκόσμια Στρατηγική;

Τα ανωτέρω ερωτήματα είναι ενδεικτικά της δυσκολίας που αντιμετωπίζει το εγχείρημα. Και η μετάβαση δεν θα είναι άμεση. Ωστόσο μπορούμε να εικάσουμε ότι μια *πύλη* μετάβασης προς μια πιο εξευρωπαϊσμένη άμυνα αποτελεί ο *αμυντικός σχεδιασμός*²² της Ευρώπης. Όσο τρέχουν παράλληλες οι αντίστοιχες διαδικασίες του ΝΑΤΟ (NDPP) και της Ευρώπης (PESCO-EDF-CARD), μάλλον οι εθνικοί αμυντικοί σχεδιασμοί επηρεάζονται περισσότερο από τον συμμαχικό παρά από τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες. Η αντικατάσταση του SACEUR με έναν ευρωπαίο στρατηγό θα μπορούσε να σηματοδοτήσει μια κομβική μεταστροφή προς ένα ευρωπαϊκό στρατό (Biscop 2022, 4).

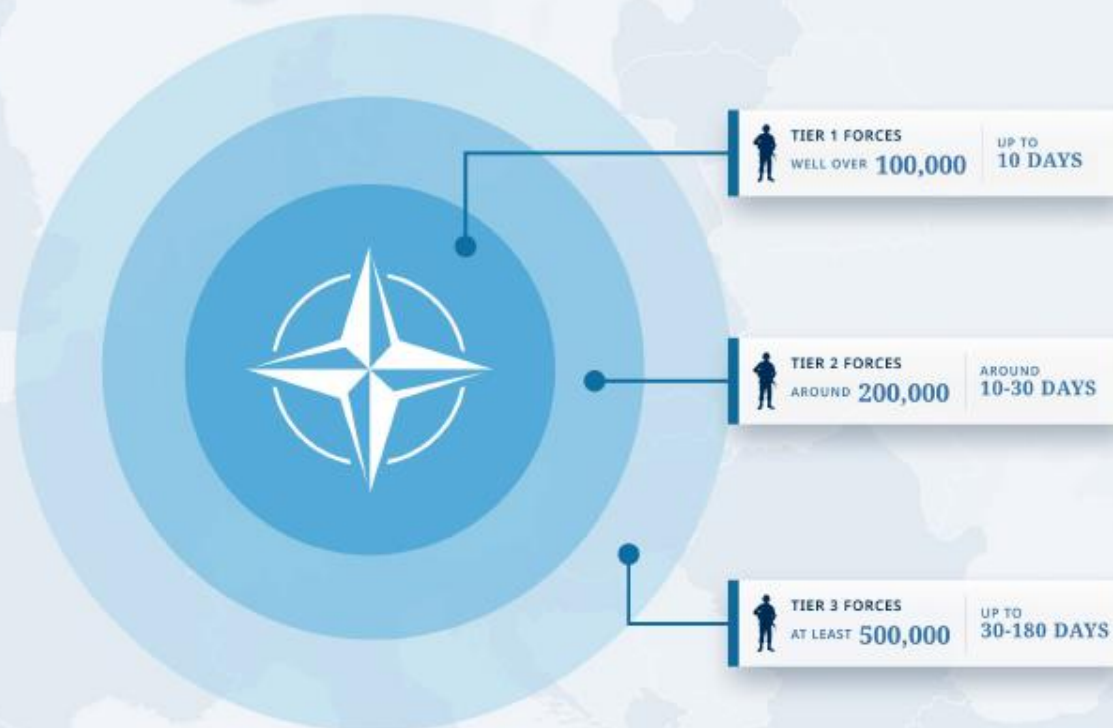
²² Βλέπε Κεφ Ζ, Τα ευρωπαϊκά εργαλεία αμυντικής θωράκισης – Ευρωπαϊκός Αμυντικός Σχεδιασμός

NEW NATO FORCE MODEL

At the NATO Summit in Madrid leaders agreed a new NATO Force Model. The NATO Force Model will deliver an Allied response at much greater scale and at higher readiness than the current NATO Response Force, which it will replace. It will provide a larger pool of high readiness forces across domains, land, sea air and cyber, which will be pre-assigned to specific plans for the defence of Allies. It will improve NATO's ability to respond at very short notice for any contingency, and enable Allies to make more forces available to NATO on an assured basis

Under the current NATO Response Force, Allies can make approximately 40,000 troops available at less than 15 days readiness. When fully implemented, the NATO Force Model will provide well over 300,000 troops at high readiness. The details of the NATO Force Model, including its precise scale and composition, continue to be developed. The transition to the model is planned to be completed in 2023.

Εικόνα 5 NATO New Force Model

Πηγή https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-infographic-new-nato-force-model.pdf

Κεφάλαιο ΣΤ

Στρατηγική Πυξίδα²³

Τον Μάρτιο του 2022 η ΕΕ εξέδωσε την Στρατηγική Πυξίδα, ένα κείμενο με υψηλές φιλοδοξίες. Ήταν το αποτέλεσμα μια διαδικασίας που ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2020 όταν το Συμβούλιο της Ευρώπης έθεσε το έργο της ανάπτυξης ενός θεσμικού κειμένου που θα θέσει το νέο επίπεδο φιλοδοξίας για την άμυνα και ασφάλεια της ΕΕ. Ακολούθησε μια ανάλυση των απειλών και του γεωστρατηγικού περιβάλλοντος (EU Threat Analysis) το Νοέμβριο του 2020 ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2021 υπήρξαν οι διαβουλεύσεις σε υψηλό επίπεδο με τα ΚΜ. Το δεύτερο εξάμηνο του 2021 αφιερώθηκε στην συγγραφή του κειμένου το οποίο υιοθετήθηκε λίγο μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

Η ΕΕ διατείνεται ως αποφασισμένη και πιο έτοιμη από ποτέ να υπερασπιστεί την ευρωπαϊκή ακεραιότητα και την ασφάλεια των πολιτών της. Είναι αποφασισμένη να το πράξει αυτό συμπληρωματικά με τον κύριο πάροχο της ευρωπαϊκής συλλογικής άμυνας που είναι το ΝΑΤΟ, μέσα από την ενίσχυση της ευρω-ατλαντικής συνεργασίας αλλά και της συνεργασίας με άλλους εταίρους.

Η ΕΕ επιδιώκει να κάνει ένα *κβαντικό άλμα* προς τα εμπρός αναφορικά με την ασφάλεια και την άμυνα. Βασιζόμενη στην ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής του άρθρου 42(7) της ΣΕΕ και στην ρήτρα αλληλεγγύης του άρθρου 222 της ΣΛΕΕ θέλει να αποκτήσει την αποφασιστικότητα που της λείπει και την συνεπαγόμενη ικανότητα να κινητοποιήσει την αποφασιστικότητά της στο πεδίο. Για αυτό το σκοπό η Στρατηγική Πυξίδα θέτει το επίπεδο φιλοδοξίας για την άμυνα και ασφάλεια:

- Παρέχοντας μια κοινή αξιολόγηση του στρατηγικού περιβάλλοντος, των απειλών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ με τις όποιες πιθανές επιπτώσεις.

- Εγκαθιστώντας περισσότερη συνοχή και κοινή αντίληψη του σκοπού στις δράσεις που αναπτύσσονται ήδη στην άμυνα και ασφάλεια.

- Θέτοντας τα μέσα και τους τρόπους για βελτίωση της συλλογικής ασφάλειας της Ένωσης και των πολιτών της.

²³ Βλέπε <https://www.strategic-compass-european-union.com/> , πρόσβαση στις 10 Νοε 2022.

- Θέτοντας ξεκάθαρους στόχους και ορόσημα για την μέτρηση της επίδοσης.

Η Στρατηγική Πυξίδα έχει τέσσερεις άξονες εργασίας:

- **Δράση** (Act): Σε κάθε κρίση η ΕΕ θα δράσει γρήγορα και δυναμικά, μόνη της ή με εταίρους. Κύρια επιδίωξη αποτελεί η δημιουργία μιας ενωσιακής ικανότητας ταχείας ανάπτυξης (EU Rapid Development Capacity) δυναμικότητας έως και 5.000 στρατιωτών.

- **Ασφάλεια** (Secure): Η ΕΕ θα βελτιώσει την ικανότητα πρόβλεψης απειλών, θα εγγυηθεί την ασφαλή πρόσβαση σε στρατηγικούς τομείς και την προστασία των πολιτών της από απειλές όπως ενδεικτικά υβριδικού τύπου ή στον κυβερνοχώρο.

- **Επένδυση** (Invest): Η ΕΕ επιδιώκει την τεχνολογική της αυτονομία με κάλυψη των στρατηγικών κενών και με μεγαλύτερη επένδυση σε νέες δυνατότητες και καινοτόμες τεχνολογίες.

- **Εταίροι** (Partner): Αντιμετώπιση των κοινών απειλών και προκλήσεων με εταίρους όπως ενδεικτικά το NATO, τα ΗΕ, την Αφρικανική Ένωση (ΑΕ) και τον ASEAN (Association of South East Asia Nations).

Δράση (Act)

Επιδίωξη αποτελεί η ΕΕ να μπορεί να αντιδρά γρήγορα και αποτελεσματικά στηριζόμενη στις δικές της δυνάμεις και με την βοήθεια εταίρων εάν δυνατόν. Για αυτό το σκοπό στοχεύει να αξιοποιήσει κάθε στρατιωτική και πολιτική πτυχή της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΠΑΑ -Common Security & Defence Policy / CSDP). Η ΕΕ δεσμεύεται να ενισχύσει τις ικανότητές της ώστε να μπορεί να εκπληρώσει τις αποστολές του άρθρου 43²⁴ της ΣΕΕ (το οποίο αποτελεί διεύρυνση των αποστολών τύπου Petersberg).

Σημαντικό στοιχείο που θα επιτρέψει την ενίσχυση αυτών των ικανοτήτων είναι η χρήση επιχειρησιακών σεναρίων με αρχική εστίαση στις αποστολές

²⁴ Οι αποστολές του άρθρου 42, παράγραφος 1, κατά τις οποίες η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, περιλαμβάνουν τις κοινές δράσεις αφοπλισμού, τις ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, τις αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2008:115:FULL&from=EL>

διάσωσης και εκκένωσης και στην αρχική φάση επιχειρήσεων σταθεροποίησης (stabilization ops). Οι δυνάμεις που θα δημιουργηθούν για να στελεχώσουν το στρατιωτικό σκέλος θα στηρίζονται στα τροποποιημένα battlegroups της ΕΕ και σε προκαθορισμένες εθνικές μονάδες των ΚΜ της ΕΕ με διαφορετική επιχειρησιακή ετοιμότητα και διαμόρφωση ώστε να προσαρμόζονται ανάλογα με τη φύση της αποστολής. Για την διοίκηση και τον έλεγχο των δυνάμεων αυτών θα αξιοποιηθούν τα ήδη υφιστάμενα ευρωπαϊκά στρατηγεία αλλά και η Military Planning and Conduct Capability (MPCC) όταν αποκτήσει την πλήρη επιχειρησιακή της ικανότητα.

Όσον αφορά την λήψη απόφασης για την ανάληψη δράσης, η ΕΕ ποντάρει στην *δημιουργική αποχή (constructive abstention)*. Επί της ουσίας στοχεύει στην ενεργοποίηση του άρθρου 44 της ΣΕΕ, δηλαδή την κινητοποίηση των προθύμων και ικανών ΚΜ να ηγηθούν μιας αποστολής εντός του πλαισίου της ΕΕ και υπό την πολιτική εποπτεία του Συμβουλίου της ΕΕ.

Τα σπουδαιότερα ορόσημα στρατιωτικής υφής σε αυτόν τον πυλώνα είναι :

- Η δημιουργία της Rapid Deployment Capacity (EU RDC) μέχρι το 2025. Αποτελεί μια δύναμη 5.000 στρατιωτών που θα μπορεί να επιχειρεί σε μη - επιτρεπτό περιβάλλον.

- Απόφαση επί των τρόπων εφαρμογής του Άρθρου 44 της ΣΕΕ για τα πρόθυμα και ικανά κράτη (έως το 2023).

- Πλήρη επιχειρησιακή ικανότητα της MPCC μέχρι το 2025, με δυνατότητα υλοποίησης δύο μικρών και μιας μεσαίας κλίμακας επιχειρήσεων.

- Θέσπιση Military Concept in Air Ops μέχρι το 2023.

- Καθιέρωση ασκήσεων μετά στρατευμάτων από το 2023 ενώ ήδη από το 2022 θα ξεκινήσουν ασκήσεις άνευ στρατευμάτων²⁵ που θα αποσκοπούν στην ενίσχυση της αντίδρασης των ΚΜ της ΕΕ σύμφωνα με το άρθρο 42(7) της ΣΕΕ.

²⁵ Το Ελληνικό Στρατηγείο Επιχειρήσεων της ΕΕ (ΕΣΕΕΕ) διεξήγαγε την Ευρωπαϊκή Άσκηση EU Integrated Resolve 22 με συμμετοχή για πρώτη φορά στρατευμάτων της HELBROC BG όπου το επιτελείο της πιστοποιήθηκε στο πλαίσιο επιχειρησιακής ετοιμότητας της ΕΕ για το Ά εξάμηνο του 2023. <https://geetha.mil.gr/oloklirosi-tis-askisis-cpx-eu-integrated-resolve-2022/>

- Ολιστική ενίσχυση της στρατιωτικής κινητικότητας (military mobility) που θα περιλαμβάνει ενδεικτικώς την θωράκιση των υποδομών μεταφοράς, την χρήση τεχνητής νοημοσύνης καθώς και την επιτάχυνση υλοποίησης των έργων υποδομής διπλής χρήσης. Στόχος είναι το 2022 να πραγματοποιηθεί μια ανάλυση της ικανότητας της ΕΕ να υλοποιήσει μεγάλης κλίμακας κινητοποίηση σε μικρό χρόνο.

Ασφάλεια (Secure)

Σε ένα ανταγωνιστικό στρατηγικό περιβάλλον με έκδηλες τις υβριδικές απειλές υπονόμησης της ασφάλειας της ΕΕ σε διάφορους τομείς όπως θάλασσα, αέρας, διάστημα και κυβερνοχώρο, η ΕΕ οφείλει να θωρακίσει την ανθεκτικότητά της.

Για να το επιτύχει, φιλοδοξεί να ενισχύσει την εικόνα έγκαιρης προειδοποίησης και πληροφόρησης και τις ασφαλείς επικοινωνίες. Θα καθιερώσει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης αναπτύσσοντας την EU Single Intelligence Analysis Capacity ως μοναδικό σημείο εισαγωγής πληροφόρησης και ανάλυσης από τα ΚΜ και τους εταίρους σε στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο, το οποίο μέχρι το τέλος του 2022 θα προβεί σε μια επισκόπηση της ανάλυσης απειλών της ΕΕ (EU Threat Analysis). Στο τομέα των ασφαλών επικοινωνιών η ΕΕ θα οικοδομήσει την EU Cybersecurity Strategy για την εξασφάλιση ασφαλούς επικοινωνίας μεταξύ των ΚΜ ενώ έως το 2025 στοχεύει στην πλήρη ανάπτυξη ενός αυτόνομου ευρωπαϊκού γεω-χωρικού συστήματος πληροφόρησης με πυρήνα το EU Satellite Centre.

Όσον αφορά τις υβριδικές απειλές και την κυβερνοδιπλωματία, η ΕΕ θέτει το φιλόδοξο εγχείρημα του EU Hybrid Toolbox. Αυτή η εργαλειοθήκη θα παρέχει το πλαίσιο για την συντονισμένη ανταπόκριση σε υβριδικές επιθέσεις. Ιδιαίτερη σημασία έχει η απόδοση της ευθύνης (attribution) μιας υβριδικής απειλής συντονισμένα από τα ΚΜ κατανοώντας ότι αυτή η απόδοση ευθύνης παραμένει σημαντική εθνική ευθύνη. Επιπρόσθετα προβλέπεται η δημιουργία EU Hybrid Rapid Response Teams προς υποστήριξη των ΚΜ και των αποστολών ΚΠΑΑ έναντι υβριδικών κυβερνοεπιθέσεων. Συναφές με την προτεινόμενη εργαλειοθήκη είναι και η δημιουργία του αντίστοιχου EU Cyber Diplomacy Toolbox για την αποτροπή ή και την επιβολή κυρώσεων λόγω κακόβουλων ενεργειών στον

κυβερνοχώρο. Ο χρονικός ορίζοντας επίτευξης των ανωτέρω πρωτοβουλιών είναι εντός 2022.

Στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας η ΕΕ θα δράσει ώστε να αποτρέψει αφενός την δημιουργία συνθηκών ικανών να κυοφορήσουν εξτρεμιστικά και τρομοκρατικά μορφώματα αλλά και θα αντιδράσει ενεργά σε κάθε μορφής εκδήλωσής τους. Για αυτό τον σκοπό θα αναλάβει δράσεις από τις αρχές του 2023 για τον αφοπλισμό, την μη εξάπλωση των πυρηνικών και τον έλεγχο όπλων.

Συμπληρωματικά των ανωτέρω η ΕΕ θα θωρακιστεί περισσότερο έναντι των απειλών που πηγάζουν από την κλιματική αλλαγή και των μεγάλης κλίμακας καταστροφών / πανδημιών που αναδύονται. Γι' αυτό το σκοπό φιλοδοξεί να γίνει πιο πράσινο το αποτύπωμά της στο τομέα της ασφάλειας χωρίς καμία επιχειρησιακή υποβάθμιση. Οι εμπειρίες της πρόσφατης πανδημίας ανέδειξαν την ανάγκη της συμβολής των στρατιωτικών δυνάμεων στην ανακούφιση και υποβοήθηση της κοινωνίας στη περίπτωση μιας μεγάλης κρίσης. Μέχρι τα τέλη του 2023 και σε εφαρμογή του οδικού χάρτη για την Κλιματική Αλλαγή και Άμυνα τα ΚΜ θα αναπτύξουν αντίστοιχες στρατηγικές για να προσαρμόσουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στην κλιματική αλλαγή. Επιπρόσθετα θα εντατικοποιηθεί η πολιτικοστρατιωτική συνεργασία στους τομείς της εκκένωσης και διάσωσης καθώς και ανθρωπιστικής βοήθειας προς ανακούφιση του πληθυσμού.

Επένδυση (Invest)

Η ΕΕ αναγνωρίζει ότι πρέπει να επενδύσει σε νέες τεχνολογίες, έρευνα και ανάπτυξη για να εξοπλιστεί καλύτερα και να αποκτήσει την διαλειτουργικότητα μεταξύ των επιμέρους ενόπλων δυνάμεων των ΚΜ. Συντελεστής επιτυχίας αποτελεί η ανάπτυξη μιας Ευρωπαϊκής Βάσης Αμυντικής Τεχνολογίας και Βιομηχανίας (European Defence Technological and Industrial Base – EDTIB). Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Permanent Structured Cooperation-PESCO), το Capability Development Plan (CDP), η Coordinated Annual Review of Defence (CARD), ο αναβαθμισμένος Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (European Defence Agency – EDA), το European Defence Fund (EDF) αποτελούν τα θεσμικά εργαλεία ενός οιασδήποτε Ευρωπαϊκού Αμυντικού Σχεδιασμού, τα οποία και αναλύονται περισσότερο στο κεφάλαιο Ζ.

Οι κυριότεροι στόχοι σε αυτόν τον πυλώνα είναι οι ακόλουθοι:

- Αύξηση των επενδύσεων σε αμυντικά προγράμματα ιδίως τα κοινής παραγωγής και προμήθειας από τα ΚΜ.

- Κάλυψη των στρατηγικών κενών μέχρι το 2025 κυρίως για την EU RDC σε τομείς όπως αερομεταφορά, δορυφορικές επικοινωνίες, αμφίβιες ικανότητες, υγειονομική υποστήριξη, κυβερνοάμυνα και εν τέλει Παρακολούθηση-Επιτήρηση-Αναγνώριση.

- Εκμοντερνισμός των στρατιωτικών ικανοτήτων με ενδεικτικά παραδείγματα την ανάπτυξη νέου κύριου άρματος μάχης, της ευρωπαϊκής κορβέτας και αντίστοιχου μαχητικού αεροσκάφους επόμενης γενιάς.

- Πρωτοβουλίες στο χρηματοοικονομικό πλαίσιο λειτουργίας της αμυντικής βιομηχανίας με παρεμβάσεις στη φορολογία, αξιοποίηση επενδυτικών κεφαλαίων και ευρεία συμμετοχή μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

- Επένδυση στην έρευνα και ανάπτυξη με την δημιουργία του Defence Innovation Hub εντός του EDA.

- Μείωση της τεχνολογικής εξάρτησης της ΕΕ ιδίως σε κρίσιμες τεχνολογίες.

Εταίροι (Partner)

Η ΕΕ αναζητεί συνεργασίες αμοιβαίου οφέλους με οποιονδήποτε εταίρο ασπάζεται τις κοινές αρχές και αξίες της Ένωσης. Η σύμπνοια και αποφασιστικότητα των κρατών να συμπλεύσουν σε μια κοινή στάση με το NATO απέναντι στην επιθετική συμπεριφορά της Ρωσίας είναι δηλωτικό της τάσης της ΕΕ για μια *συμπληρωματική* σχέση με την Συμμαχία καθώς αποτελεί το κύριο άρμα στρατιωτικής συνεργασίας και συλλογικής άμυνας για τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη. Κύριοι πυλώνες αυτής της συνεργασίας παραμένουν τα Κοινά Ανακοινωθέντα του 2016 και 2018 ενώ η συνεργασία θα εντατικοποιηθεί ακόμα περισσότερο με τις κοινές συναντήσεις των πολιτικών οργάνων των δύο θεσμών, δηλαδή του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου (North Atlantic Council-NAC) και της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφαλείας (EU Political and Security Committee-PSC).

Η ΕΕ θα εντείνει την συνεργασία της και με άλλους θεσμούς όπως τα ΗΕ, τον ΟΑΣΕ, την Αφρικανική Ένωση και τον ASEAN (Association of South East Asia Nations). Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην σύναψη διμερών σχέσεων με τρίτα μη

ευρωπαϊκά κράτη όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και η Αγγλία. Η Τουρκία αποτελεί και αυτή μια πιθανή συνεργασία αμοιβαίου οφέλους όμως η Στρατηγική Πυξίδα σημειώνει ότι «... αυτό απαιτεί την ισότιμη δέσμευση της Τουρκίας να προχωρήσει στην οδό της συνεργασίας και της διαρκούς αποκλιμάκωσης, καθώς και να ανταποκριθεί της ανησυχίες της ΕΕ, σύμφωνα με τη δήλωση των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25 Μαρτίου 2021. » (Στρατηγική Πυξίδα 2022, 42)

Οι προσδοκίες της ΕΕ για σύναψη διμερών σχέσεων συμπεριλαμβάνουν τα γειτονικά κράτη της Ρωσίας όπως η Μολδαβία και η Γεωργία, την περιοχή της Μέσης Ανατολής και του Κόλπου, την περιοχή του Σαχέλ, τον Ινδο-ειρηνικό χώρο με κράτη ενδιαφέροντος όπως Ιαπωνία, Νότια Κορέα, Ινδία, Ινδονησία, Πακιστάν και Βιετνάμ. Στην Νότια Αμερική το ενδιαφέρον στρέφεται σε χώρες όπως η Κολομβία και η Χιλή.

Αξιολόγηση

Τελικά τι μπορεί να ελπίζει κάποιος από την Στρατηγική Πυξίδα εν μέσω του πολέμου στην Ουκρανία; Θα μπορέσει να θεμελιώσει πραγματικά μια ευρωπαϊκή αμυντική ικανότητα με την πολυπόθητη στρατηγική αυτονομία ή θα αρκестεί στην χλιαρή ενασχόληση με αποστολές διατήρησης της ειρήνης (Peacekeeping), προάσπισης θαλασσίων γραμμών και κυβερνοάμυνα (Bellou 2021, 186-187) (Sweeney και Winn 2022) (Fiott and Lindstrom 2021, 4); Τελικά το νέο επίπεδο φιλοδοξίας της ΕΕ στην άμυνα και ασφάλεια είναι επιτεύξιμο ή άπιαστο όνειρο; Θα αποκτήσει η ΕΕ τον στρατηγικό ρόλο που της αναλογεί ως μια ισχυρή οικονομία και μια υπερεθνική οντότητα; Και τι μηνύματα θα στείλει στη άλλη άκρη του Ατλαντικού; Ποιο κράτος/η θα ηγηθεί εντός της ΕΕ ώστε να δρομολογηθούν οι εξελίξεις προς την επίτευξη των ορόσημων; Η Γαλλία είναι μια παραδοσιακά ηγετική χώρα αλλά η Γερμανία ξαναδιαβάζει της σημειώσεις πάνω στην ρεαλιστική θεώρηση των Διεθνών Σχέσεων αποτινάσσοντας από πάνω της έναν απομιλιταρισμένο κομφορμισμό λόγω της μνήμης των δύο ΠΠ. Αν και η ΣΠ αποτελεί ένα προϊόν γαλλογερμανικής συνεργασίας υψηλού πολιτικού συμβολισμού ωστόσο αμφισβητείται (Deschaux-Dutard 2022, 600-603) η αποτελεσματικότητα των γαλλογερμανικών πρωτοβουλιών στην εξασφάλιση της στρατηγικής αυτονομίας στην άμυνα και ασφάλεια, κυρίως λόγω της διαφορετικής στρατηγικής αντίληψης που έχει η κάθε χώρα για αυτή την αυτονομία και που εκφράζεται όχι σπανίως από τα επίσημα χείλη των πολιτικών ηγετών τους. Πολύ

απλά η Γερμανία αντιλαμβάνεται μια τέτοια αυτονομία συνυφασμένη με το NATO ενώ η Γαλλία αντιλαμβάνεται μια πιο De Gaulle εκδοχή της ισχυρής Ευρώπης εκφρασμένη με Ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Για κάποιους μελετητές η ΣΠ είναι ήδη παρωχημένη. Η ρωσική επίθεση την κατέστησε ένα ακόμα κείμενο με αρκετά συμβιβασμό και με μια χρονική προοδευτικότητα επίτευξης των ορόσημων, τα οποία οι εξελίξεις στο περιβάλλον των διεθνών σχέσεων θα τα έχουν αφήσει πίσω. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ευαγγελιζόμενη EU RDC των 5.000 στρατιωτών όταν η ΕΕ έχει δείξει περίτρανα την αδυναμία να δημιουργήσει battlegroups με 1.500 στρατιώτες. Η αδυναμία της αυτή επεκτείνεται ακόμα περισσότερο με την απουσία ενός στρατηγείου ή όπως τουλάχιστον εικάζεται ότι μπορεί να είναι η MPDC (Witney 2022). Η συγκυρία της έκδοσης του νέου Strategic Compass με το νέο Strategic Concept του NATO είναι ένα θέμα που για τον Witney συγκαταλέγεται στα αρνητικά. Τα ΚΜ έχουν δημοσιονομικούς περιορισμούς και δεν θα μπορέσουν να υποστηρίξουν και τους δύο θεσμούς εξίσου σθεναρά. Οι εθνικοί αμυντικοί σχεδιασμοί είναι πιο προσαρμοσμένοι στον αμυντικό σχεδιασμό του NATO παρά στον επι του παρόντος ασχημάτιστο ευρωπαϊκό αμυντικό σχεδιασμό.

Αναφορικά με τον άξονα της επένδυσης και μεσούσης της πολεμικής κρίσης είναι αμφίβολο αν τα κράτη θα θελήσουν να χρηματοδοτήσουν την έρευνα και ανάπτυξη παρά να ενισχύσουν τα οπλοστάσια τους με έτοιμες λύσεις που προσφέρουν οι μεγάλες ευρωπαϊκές βιομηχανίες. Αναμφίβολα ο πόλεμος στην Ουκρανία νομιμοποιεί την κοινή γνώμη για αύξηση των αμυντικών δαπανών (με ένα μέσο ευρωπαϊκό όρο επενδύσεων για το διάστημα 2005-2020 περί το 19 % των συνολικών αμυντικών δαπανών²⁶) αλλά το ποσοστό της αμυντικής επένδυσης παρέμενε χαμηλό με ακόμα χαμηλότερο το αντίστοιχο ποσοστό για έρευνα και ανάπτυξη (διαχρονικά κάτω του 5% των αμυντικών δαπανών). Η κυρίαρχη τάση μέχρι σήμερα είναι η αγορά οπλικών συστημάτων εντός των εθνικών αμυντικών σχεδιασμών με αυξητικές τάσεις μετά την ανάκαμψη από την οικονομική κρίση (από το 2014 και μετά) με ποσοστά που ξεπερνούν το 40% από το 2019 και ένθεν.

²⁶ Το όριο που έχει ορίσει η EDA για τις αμυντικές επενδύσεις είναι το 20% των συνολικών αμυντικών δαπανών. Η Κίνα και Αμερική την δεκαετία 2010-2020 έχουν μέσους όρους αμυντικών επενδύσεων 28% και 27% αντίστοιχα των συνολικών αμυντικών δαπανών. (2022) Defence innovation and the European Union's Strategic Compass, Strategic Comments, 28:3, iv-vi, DOI: [10.1080/13567888.2022.2084242](https://doi.org/10.1080/13567888.2022.2084242)

Το επόμενο κεφάλαιο προσπαθεί να σχηματοποιήσει τα επι μέρους εργαλεία και πρωτοβουλίες της ΕΕ ως ένα πρώιμο ευρωπαϊκό αμυντικό σχεδιασμό και να αξιολογήσει κατά πόσον υπαγορεύει στα ΚΜ της ΕΕ να εναρμονίσουν τους αμυντικούς σχεδιασμούς τους προς την διαμόρφωση κοινών ευρωπαϊκών δυνατοτήτων.

Κεφάλαιο Ζ

Τα ευρωπαϊκά εργαλεία αμυντικής θωράκισης – Ευρωπαϊκός Αμυντικός Σχεδιασμός;

Αν και η ΕΕ δεν έχει διαμορφώσει μια σαφή διαδικασία αμυντικού σχεδιασμού όπως αντίστοιχα κάνει το NDPP, ωστόσο θα παρουσιαστούν τα διάφορα εργαλεία και πρωτοβουλίες που έχουν αναπτυχθεί με μια λογική αλληλουχία που να προσομοιάζει έναν οριζόντιο αμυντικό σχεδιασμό.

Ακολούθως θα αναπτυχθούν οι εξής φάσεις :

- 1^η Φάση – Σχεδίαση – Πολιτική Καθοδήγηση – Επιθυμητό Επίπεδο Φιλοδοξίας
- 2^η Φάση – Προγραμματισμός – CDM / CDP
- 3^η Φάση – CARD – EDF – PESCO

1^η Φάση – Σχεδίαση – Πολιτική Καθοδήγηση – Επιθυμητό Επίπεδο Φιλοδοξίας

Ήδη από πολύ νωρίς (Σύννοδος του Ελσίνκι -Δεκέμβριος 1999) τα ΚΜ προσπάθησαν να διατυπώσουν ένα επίπεδο φιλοδοξίας για την ευρωπαϊκή άμυνα. Η «στρατηγική Solana», αφορούσε στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας (European Security Strategy-ESS) του 2004 όπου έθεσε τον στόχο, έως το 2010, η ΕΕ να αντιδράσει ταχύτατα και αποφασιστικά με επιχειρήσεις για την διαχείριση κρίσεων. Στα συμπεράσματα της συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Δεκ 2008, προβλέφθηκε η ανάπτυξη 60.000 ατόμων εντός 60 ημερών για υποστήριξη μιας μεγάλης επιχείρησης. Επίσης στο άρθρο 43(1) της ΣΕΕ²⁷ ενσωματώθηκαν και διευρύνθηκαν τα έργα τύπου Petersberg.

²⁷ και «... περιλαμβάνουν τις κοινές δράσεις αφοπλισμού, τις ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, τις αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους.»

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016M/TXT&qid=1638802464827&from=EN#d1e2202-1-1>

Το Συμβούλιο της ΕΕ²⁸ υιοθετώντας το σχέδιο υλοποίησης της Παγκόσμιας Στρατηγικής (European Union Global Strategy-EUGS) του 2016, πρωτοβουλία της τότε Υπατης Εκπροσώπου Federica Mogherini, θέσπισε ρητώς για πρώτη φορά το επίπεδο φιλοδοξίας της ΕΕ (άρθρο 7) ως ακολούθως:

- Ανταπόκριση σε εξωτερικές συρράξεις και κρίσεις.
- Οικοδόμηση των ικανοτήτων (capacity building) των εταίρων.
- Προστασία της Ένωσης και των πολιτών της.

Η πρόσφατη Στρατηγική Πυξίδα (Strategic Compass) από τις πρώτες κιόλας σελίδες θέτει ένα υψηλό επίπεδο φιλοδοξίας που βασίζεται σε :

- Παροχή μιας κοινής αξιολόγησης του στρατηγικού περιβάλλοντος, των απειλών και των προκλήσεων και των συνεπαγόμενων συνεπειών για την Ευρώπη.

- Μεγαλύτερη συνοχή και μια κοινή αίσθηση του σκοπού για δράσεις σε τομείς της άμυνας και ασφάλειας οι οποίες είναι υπό εξέλιξη.

- Νέους τρόπους (ways) και μέσα (means) για τη βελτίωση της συλλογικής ικανότητας της προάσπισης της ασφάλειας των Ευρωπαίων και της Ένωσης.

- Καθορισμό ξεκάθαρων στόχων και ορόσημων για να μετρηθεί η πρόοδος.

2^η Φάση – Προγραμματισμός – CDM-CDP

Capability Development Mechanism (CDM)

Το Capability Development Mechanism-CDM δημιουργήθηκε το 2003 και αποτελεί την top-down διαδικασία της σχεδίασης δυνατοτήτων. Ουσιαστικά λειτούργησε από τα τέλη 2016, όταν η Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ (EU Military Committee (EUMC) πρότεινε στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφαλείας (Political and Security Committee -PSC) πέντε σενάρια ήτοι:

- Επιβολή Ειρήνης

²⁸ Στην διαμόρφωση του Συμβουλίου Εξωτερικών (Foreign Affairs Council-FAC) με τη συμμετοχή ΥΠΕΞ – ΥΠΑΜ υπό τη προεδρία του Υπατου Εκπροσώπου.

- Σταθεροποίηση και στήριξη εταίρων για την οικοδόμηση δυνατοτήτων
- Αποτροπή σύγκρουσης
- Διάσωση και Εκκένωση
- Υποστήριξη ανθρωπιστικής βοήθειας

Εν συνεχεία το Headline Task Force / Working Group – HTF/WG προσδιόρισε συγκεκριμένα σενάρια εμπλουτισμένα με στοιχεία προστασίας συνόρων, κυβερνοεπιθέσεων, υβριδικών απειλών κλπ, δημιουργώντας το Requirement Catalogue 2017 που αναθεωρήθηκε το 2019. Ακολουθώντας με βάση τις απαντήσεις των ΚΜ επί του ερωτηματολογίου (European Union Military Capability Questionnaire-EUMCQ) που κατάρτισε το EUMS, δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή «Δομή Δυνάμεων» (Force Catalogue 2017). Αποτελεί μια σαφή εικόνα των διαθέσιμων δυνατοτήτων των ΚΜ της ΕΕ. Από την σύγκριση των Requirement Catalogue και Force Catalogue, μέσω της μεθοδολογίας SAEP (Scrutiny-Assessment-Evaluation-Prioritization), σε συνδυασμό με τα διδάγματα από τις επιχειρήσεις και αποστολές της ΕΕ, συντάχθηκε το Progress Catalogue (PC18), το οποίο παρέχει σε πρώτο ρόλο στην πολιτική ηγεσία την ανάδραση για την τρέχουσα και μελλοντική επίτευξη του επιπέδου φιλοδοξίας και του συνεπαγόμενου ρίσκου. Δευτερευόντως από τις διαπιστωμένες ελλείψεις προσδιορίζονται τα βραχυ-μεσοπρόθεσμα High Impact Capability Goals (HICGs) τα οποία αποτελούν τις δυνατότητες που πρέπει να αναπτυχθούν σε βραχυπρόθεσμο (+ 6 έτη) και μεσοπρόθεσμο (+15 έτη) ορίζοντα (Capability Development Plan fact sheet 2018).

Capability Development Plan (CDP)

Το Capability Development Plan-CDP, αποτελεί την bottom-up διαδικασία της ανάπτυξης των δυνατοτήτων και παρέχει μια πλήρη εικόνα των προτεραιοποιημένων στρατιωτικών δυνατοτήτων προκειμένου να βοηθήσει τα όργανα αμυντικού σχεδιασμού σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την επίτευξη συνεκτικότερων αμυντικών σχεδιασμών. Αποτελείται από τέσσερα μέρη (strands):

A strand: Υπό την βραχυπρόθεσμη προοπτική (short term) περιέχει στοιχεία από την PC18 και τα διαπιστωμένα HICGs με μέριμνα EUMC.

B strand: Υπό την μακροπρόθεσμη προοπτική (long term) προσφέρει μια ανάλυση των τάσεων των δυνατοτήτων από το 2035 και μετά, για τις πιθανές απαιτήσεις σε κάθε δυνατότητα με βάση την πρόοδο της τεχνολογίας και τις ανάγκες έρευνας και τεχνολογίας. Αυτή η προοπτική παρέχεται από την EDA.

C strand: Υπό την μεσοπρόθεσμη προοπτική (med term) αξιολογείται η πιθανότητα συνεργασίας των ΚΜ, αναλύοντας δραστηριότητες που πιθανόν να εμπλακούν τα ΚΜ στο διάστημα 2018-2030 μέσω καταρχήν της βάσης δεδομένων CODABA (Collaborative Data Base) της EDA αλλά και λοιπών εθνικών σχεδίων και προγραμμάτων.

D strand: Υπό την βραχυπρόθεσμη προοπτική (short term) περιέχει διδάγματα από τις αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ.

Από τα ανωτέρω προέκυψαν έντεκα (11) προτεραιότητες ανάπτυξης δυνατοτήτων (Capability Development Priorities) ²⁹ εκ των οποίων πηγάζουν τα αντίστοιχα Strategic Context Cases – SCCs τα οποία θα διευκολύνουν την επίτευξη αυτών των προτεραιοτήτων. Με τα SCCs καθιερώνονται, υπό το πρίσμα της βιομηχανίας και της έρευνας & ανάπτυξης, οι οδικοί χάρτες που υποδεικνύουν ευκαιρίες συνεργασίας που από κοινού με τις πρωτοβουλίες της EDA, τα Capability Technology Groups (CapTechs) ³⁰ και την Overarching Strategic Research Agenda (OSRA) (Overarching Strategic Research Agenda - OSRA fact sheet 2019), υποστηρίζουν το forum για ένα δομημένο διάλογο μεταξύ της top - down σχεδίασης και της bottom – up ανάπτυξης δυνατοτήτων, ενσωματώνοντας

²⁹ Αυτές είναι:

1.Enabling capabilities for Cyber Responsive Operation	5.Enhanced logistic and Medical supporting capabilities	9.Underwater control contributing to Resilience at sea
2.Air mobility	6.Ground combat capabilities	10.Air superiority
3.Information superiority	7.Naval maneuverability	11.Space-based info and comms info
4.Integration of Military air capabilities in a changing aviation sector	8.Cross-domain capabilities contributing to achieve EU's LoA	

(Capability Development Plan fact sheet 2018)

³⁰ Αυτά είναι :

Communications systems & networks	Systems of systems & Modelling & Simulation	Technologies for Components & Modules
Aerial systems	Ground systems	Naval systems
Missiles & Munitions	Materials & Structures	Cyber R&T
Radio Frequency technologies	Electro-optical technologies	CBRN protection & Human Factors
Guidance Navigation & Control	Energy & Environment WG	Space & Defence WG

τη βιομηχανία, την έρευνα & τεχνολογία και τις οπτικές του κάθε ΚΜ (Rehrl 2021, 205).

3^η Φάση – CARD – EDF – PESCO

Coordinated Annual Review of Defence (CARD)

Ο σκοπός του CARD είναι να αναπτύξει σε εθελοντική βάση, ένα πιο δομημένο τρόπο για να παραδώσει *ταυτοποιημένες* δυνατότητες επί τη βάσει μεγαλύτερης διαφάνειας, πολιτικής ορατότητας και δέσμευσης από τα ΚΜ.

Υιοθετήθηκε στις 18 Μαΐου 2017 με σκοπό την καλύτερη χρήση των απαντήσεων των ΚΜ στο ερωτηματολόγιο του EUMS για την ποσοτική και ποιοτική απογραφή (inventory) των δυνάμεων, τους αμυντικούς σχεδιασμούς και τις πιθανότητες συνεργασίας της EDA (μέσω του CODABA) και συμπληρώνοντας αυτά τα στοιχεία με οικονομικά στοιχεία αναφορικά με τις δεσμεύσεις των ΚΜ σε βάθος 5ετίας.

Το CARD έχει 3 φάσεις συζητήσεων μεταξύ της EDA και των ΚΜ. Η πρώτη βασίζεται σε διμερείς συνομιλίες στο πλαίσιο των αρχικών οικονομικών στοιχείων που διατίθενται στις βάσεις δεδομένων της EDA και των απαντήσεων των ΚΜ στο EUMCQ για επικαιροποίηση στοιχείων. Η δεύτερη φάση ενσωματώνει τα στοιχεία της πρώτης φάσης σε μια ανάλυση η οποία υποβάλλεται στο Steering Board της EDA. Η τρίτη φάση αποτελεί την προετοιμασία μιας προπαρασκευαστικής αναφοράς που θα συζητηθεί και θα εγκριθεί από το Steering Board σε επίπεδο ΥΠΑΜ και η οποία μετά υποβάλλεται στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Ο δοκιμαστικός κύκλος ξεκίνησε τον Σεπ '17 και ολοκληρώθηκε στις 20 Νοε 2018 στο υπουργικό Steering Board της EDA.

Το CARD αναμένεται να παρουσιάσει τα αρχικά συμπεράσματα και προτάσεις. Αν και θα σχολιασθεί πρωτίστως από την EDA, το EUMS και η EUMC θα συνεισφέρουν ανάλογα. Παρόλο που το όνομα παραπέμπει σε ετήσια βάση, το CARD γίνεται κάθε δύο χρόνια το οποίο ταυτίζεται με το 5^ο βήμα του NDPP (Ανασκόπηση). (Mauro 2018, 28-29)

Το πρώτο CARD έλαβε χώρα από το φθινόπωρο του 2019 έως τον Νοέμβριο του 2020 όπου και δόθηκε η τελική αναφορά ³¹ στους ΥΠΑΜ των ΚΜ. Ο δεύτερος κύκλος CARD ξεκίνησε τον Δεκ '21 και ολοκληρώθηκε με την υποβολή της τελικής αναφοράς τον Νοε '22³². Στον απόηχο του πολέμου η αναφορά εστιάζει στην θέληση και ικανότητα των ΚΜ να διεξάγουν το πλήρες φάσμα των στρατιωτικών επιχειρήσεων ακόμα και αυτών υψηλής εντάσεως. Η αναβάθμιση των αμυντικών δυνατοτήτων της Ευρώπης στηρίζεται στο τρίπτυχο της διατήρησης των ήδη υπάρχοντων με αύξηση αποθεμάτων, της βελτίωσης στο μεσοπρόθεσμο διάστημα και στον εν τέλει εκμοντερνισμό. Με διάθεση ειλικρίνειας η αναφορά δηλώνει ότι το αμυντικό τοπίο της Ευρώπης δεν είναι συνεκτικό.

Συνοπτικά οι συστάσεις ανά θεματική είναι:

Αμυντικές δαπάνες: Παρά την αύξηση των αμυντικών δαπανών στη ΕΕ και αντιστοίχως του ποσοστού σε αμυντικές επενδύσεις, προσπάθεια πρέπει να καταβληθεί στην μείωση του κατακερματισμού των οπλικών συστημάτων με συντονισμό των προϋπολογισμών σε βραχυ- μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα, διατηρώντας την τάση αύξησης των αμυντικών δαπανών προς εξυπηρέτηση των projects διακλαδικού χαρακτήρα.

Αμυντικός σχεδιασμός: Βελτιστοποίηση της επικοινωνίας πληροφορίας σε θέματα αμυντικών σχεδιασμών και μεγαλύτερος εξευρωπαϊσμός αυτών στη βάση της EUSC και CDP, με ενσωμάτωση πρωτοβουλιών της ΕΕ στα εθνικά θεσμικά κείμενα και την αμυντική βιομηχανία. Μεγαλύτερη επένδυση πρέπει να γίνει στην αμυντική καινοτομία.

Επίπεδο φιλοδοξίας και επιχειρησιακή διάσταση: Η αναφορά χαρακτηριστικά αναφέρει ότι στο επίπεδο των αποστολών και επιχειρήσεων η ΚΠΑΑ *πάσχει* από ανεπάρκεια στελέχωσης προσωπικού και δυνατοτήτων. Οι συστάσεις παραμένουν γενικόλογες αφού τα ΚΜ δεν δεσμεύονται και η *συναίνεση* επιτρέπει και την αποχή. Όσον αφορά την εφαρμογή των HICGs προτρέπει στην ανάπτυξη και προμήθεια διαλειτουργικών συστημάτων CIS, αναζήτηση πρωτοποριακών λύσεων στην στρατηγική αερομεταφορά, προβολή ναυτικής ισχύος και αμυντικών

³¹ <https://eda.europa.eu/docs/default-source/reports /card-2020-executive-summary-report.pdf>

³² <https://eda.europa.eu/docs/default-source/eda-publications/2022-card-report.pdf>

αεροπορικών συστημάτων ενώ τέλος οι τομείς της πληροφορίας και του κυβερνοχώρου θα πρέπει να αποτελούν προτεραιότητες ιδίως σε ότι σχετίζεται με την υβριδική μορφή απειλών.

Αμυντική συνεργασία: Εδώ η αναφορά επαναδιατυπώνει την εθνική προτεραιότητα για την άμυνα, ακολουθούμενη από τις συμμαχικές απαιτήσεις και τελευταίες παραμένουν οι δεσμεύσεις για την ΕΕ. Ωστόσο οι συστάσεις παραπέμπουν σε γενικής φύσεως παρακινήσεις για μεγαλύτερη συνεργασία σε όλους τους τομείς αξιοποιώντας ευκαιρίες συνεργασίας.

Ευκαιρίες συνεργασίας: Η αναφορά, όσον αφορά την επιχειρησιακή λειτουργία, αναδεικνύει την πρόταση δημιουργίας ομάδων ΚΜ μακράς διάρκειας που θα συνεισφέρουν αντίστοιχες μονάδες και να διεξάγουν τακτικές ασκήσεις επ'ωφελεία των τακτικών σχηματισμών (EU battlegroups). Με αυτό τον τρόπο θα αναδειχθούν και τα κράτη που μπορούν να συμβάλλουν στην πραγματοποίηση της RDC.

Τομείς ενδιαφέροντος: Προσδιορίστηκαν έξι τομείς ενδιαφέροντος (κύριο άρμα μάχης – ευρωπαϊκό πλοίο επιφανείας – συστήματα στρατιωτών – C-UAS/A2AD – άμυνα στο διάστημα – στρατιωτική κινητοποίηση).

European Defence Fund (EDF)

Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (European Defence Fund – EDF) αποτελεί την πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να υποστηρίξει την συνεργατική έρευνα & ανάπτυξη στην άμυνα και να θεμελιώσει μια ανταγωνιστική και καινοτόμο αμυντική βιομηχανική βάση.

Το EDF ήρθε ως φυσική εξέλιξη δύο προηγούμενων πρωτοβουλιών της Κομισιόν με περιορισμένη χρηματοδότηση, το Preparatory Action on Defence Research (PADR) και το European Defence Industrial Development Programme (EDIDP)³³. Σκοπός του είναι να συμπληρώσει και να μεγεθύνει τις προσπάθειες

³³ Με χρηματοδότηση του EDIDP αναπτύσσεται το μη επανδρωμένο αερόχημα LOTUS με επικεφαλής την Intracom Defence Electronics.

των ΚΜ για έρευνα & ανάπτυξη, προσκαλώντας να συμμετάσχουν και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις³⁴.

Η χρηματοδότηση του EDF γίνεται με την εκπόνηση ετησίων προγραμμάτων εργασιών (work programme) τα οποία είναι δομημένα σε δεκαεπτά σταθερές θεματικές³⁵ για το διάστημα 2021-2027. Με μια εγκεκριμένη χρηματοδότηση 1,2 δις ευρώ, το EDF προσκάλεσε για υποβολή προτάσεων που αφορούν σε είκοσι τρία προγράμματα, μέχρι τον Δεκ '21.

Αναφορικά με την εφαρμογή και την διαχείριση του EDF, η Κομισιόν είναι σε στενή συνεργασία με τα ΚΜ, την EDA και το EUMS. Αυτονόητο είναι ότι τα έργα που θα χρηματοδοτηθούν θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις προτεραιοποιημένες αμυντικές δυνατότητες που έχουν συμφωνήσει τα ΚΜ εντός του πλαισίου της ΚΠΑΑ και ιδίως βάσει του CDP. Βέβαια είναι θεμιτό να ληφθούν υπόψη και τυχόν περιφερειακές ή εθνικές ιδιαιτερότητες αλλά και απαιτήσεις που προκύπτουν από οργανισμούς όπως το NATO.

Ως προς την επιλεξιμότητα των έργων, προϋπόθεση αποτελεί αυτό να είναι προϊόν συνεργασίας κατ' ελάχιστο τριών φορέων από τρία τουλάχιστον ΚΜ³⁶. Είναι βέβαια πιθανή και η συμμετοχή φορέων που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις ασφάλειας αλλά η χρηματοδότησή τους εξαρτάται από το αν διατηρούν εγκαταστάσεις στην Ευρώπη. (ec.europa.eu χ.χ.)

³⁴ Το ταμείο διαθέτει περί τα οχτώ δις. ευρώ εκ των οποίων περίπου τα 2,7 δις θα διατεθούν σε έρευνα ενώ τα υπόλοιπα 5,3 δις για την ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων συμπληρώνοντας αντίστοιχες εθνικές προσπάθειες. Το EDF θα χρηματοδοτήσει το 100% των έργων που θα εγκριθούν για έρευνα ενώ θα συγχρηματοδοτήσει με τα ΚΜ την ανάπτυξη των δυνατοτήτων καλύπτοντας το 20% του κόστους στην κατασκευή πρωτοτύπου και το 80% του κόστους στην πιστοποίηση και εκτέλεση δοκιμαστικών ελέγχων. Ωστόσο πρέπει να διευκρινισθεί ότι το EDF δεν συμμετέχει καθόλου χρηματοδοτικά στην αγορά των συστημάτων που θα παραχθούν το οποίο αποτελεί αποκλειστική εθνική υπόθεση.

³⁵ Αυτές είναι:

1. Defence medical response, CBRN, biotech and human factors	9. Energy resilience and environmental transition
2. Information Superiority	10. Ground combat
3. Advanced passive and active sensors	11. Force protection and mobility
4. Cyber	12. Naval combat
5. Space	13. Underwater warfare
6. Digital transformation,	14. Simulation and training
7. Air combat	15. Disruptive technologies
8. Materials and components	16. Air and missile defence
	17. Open calls for innovative defence technologies

³⁶ Εξαίρεση αποτελεί η Νορβηγία που συμπεριλαμβάνεται στις χώρες συνεργασίας. Επίσης η προϋπόθεση επιλεξιμότητας δεν αφορά σε προσφορές για διασπαστικές τεχνολογίες.

Permanent Structured Cooperation (PESCO)³⁷

Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Permanent Structured Cooperation-PESCO) προβλέπεται στα άρθρα 42(6) και 46 καθώς και στο Πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης της ΕΕ (ΣΕΕ), σύμφωνα με την οποία είκοσι πέντε ΚΜ δεσμεύτηκαν να συνεργαστούν πιο στενά πάνω στην άμυνα.

Η PESCO είναι μια διαδικασία που στηρίζεται στη ΣΕΕ και η κύρια διαφορά της είναι ο δεσμευτικός χαρακτήρας των υποχρεώσεων³⁸ που αναλαμβάνουν οικειοθελώς τα ΚΜ που συμμετέχουν. Η λήψη απόφασης παραμένει στα χέρια των συμμετεχόντων ΚΜ του Συμβουλίου (σε επίπεδο ΥΠΑΜ) χωρίς την παράβλεψη της ειδικής κατάστασης συγκεκριμένων κρατών σε θέματα άμυνας και ασφάλειας.

Η δομή και η διακυβέρνηση της PESCO γίνεται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο είναι σε επίπεδο Συμβουλίου της Ευρώπης (επίπεδο ΥΠΑΜ) το οποίο έχει τον πλήρη έλεγχο και την αρμοδιότητα αξιολόγησης αν τα ΚΜ εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Οι νομικές πράξεις αναλαμβάνονται με ομοφωνία από τα ΚΜ. Το δεύτερο επίπεδο είναι αναλόγως του κάθε έργου που αναλαμβάνει μια ομάδα κρατών, με ένα επικεφαλής κράτος και πάντα υπό την εποπτεία του Συμβουλίου.

Το 2020 συντάχθηκε η πρώτη Στρατηγική Αναφορά PESCO (PESCO Strategic Review³⁹) με την οποία το Συμβούλιο παρείχε κατεύθυνση για την επόμενη φάση της PESCO 2021-2025 με όρους αντικειμενικών σκοπών, στόχων, διαδικασιών και κινήτρων για την βελτίωση της εκπλήρωσης των δεσμεύσεων των ΚΜ. Η επόμενη αναφορά αναμένεται το 2025.

Κάθε ΚΜ έχει την υποχρέωση να κοινοποιεί ετησίως το εθνικό σχέδιο εφαρμογής (National Implementation Plan- NIP) με το οποίο ενημερώνει τα άλλα ΚΜ για την πρόοδο της εφαρμογής των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει. Αυτό το σχέδιο εφαρμογής αποτελεί και τη βάση αξιολόγησης του κράτους ως προς την πρόδοό του και κάθε χρόνο ο Ύπατος Εκπρόσωπος για τα θέματα εξωτερικής

³⁷ Για την εξέλιξη της ΜΔΣ βλέπε και (Μαγκώτσιος 2018, 65-70)

³⁸ Οι είκοσι δεσμευτικές υποχρεώσεις των 25 ΚΜ που συμμετέχουν στην PESCO και υπέγραψαν στις 13 Νοε 2017, περιγράφονται στο <https://www.pesco.europa.eu/binding-commitments/>

³⁹ Διαθέσιμη στο <https://www.pesco.europa.eu/wp-content/uploads/2020/12/2020-11-20-Council-Conclusions-on-PESCO-Strategic-Review-2020.pdf>

πολιτικής και πολιτικής άμυνας συντάσσει μια ετήσια αναφορά επί του συνόλου των εθνικών σχεδίων εφαρμογής των ΚΜ.

Επί του παρόντος υφίστανται εξήντα εγκεκριμένα έργα⁴⁰, μετά και το 4^ο «κύμα» της PESCO τον Νοε '21. Τα έργα αυτά έχουν Ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία και συναρτώνται απόλυτα με την CARD και τις προτεραιότητες ανάπτυξης ευρωπαϊκών δυνατοτήτων.

⁴⁰ Ειδικότερα 38 έργα εναρμονίζονται και με τις προτεραιότητες του NATO. Η Ελλάδα συμμετέχει σε 18 προγράμματα ενώ είναι επικεφαλής σε 6 από αυτά⁴⁰ (pesco fact sheet 2021). Επί του παρόντος βρίσκονται σε επιχειρησιακή λειτουργία η Cyber Rapid Response Team και η European Medical Command.

Κεφάλαιο Η

Η Ευρωπαϊκή αμυντική οργάνωση.

Η ΚΠΑΑ διαθέτει ταυτόχρονα πολιτική και στρατιωτική διάσταση. Τι μπορεί η ΕΕ να καυχηθεί ότι έχει κατακτήσει μέχρι τώρα αναφορικά με την αμυντική της ολοκλήρωση και θωράκιση; Υπάρχει κάποια πρόοδος μετά την επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία; Πώς εξελίχθηκε το επιχειρησιακό σκέλος της ΚΠΑΑ;

Επί του παρόντος το επιχειρησιακό στρατηγείο που σχεδιάζει και διεξάγει επιχειρήσεις επ'ωφελεία της ΕΕ είναι η Military Planning and Conduct Capability (MPCC), τμήμα της European Union Military Committee (EUMC), και μέχρι πρόσφατα έχει τον επιχειρησιακό έλεγχο επιχειρήσεων με υποστηρικτικό χαρακτήρα⁴¹ (non-executive missions). Ωστόσο η MPCC έχει εξουσιοδοτηθεί για την ανάπτυξη ικανότητας διεξαγωγής μιας επιχείρησης εφαρμογής ένοπλης βίας (executive CSDP mission) περιορισμένης κλίμακας σε επίπεδο χρήσης ενός EU battlegroup. Η MPCC αναφέρει στην Political and Security Committee (PSC) και ενημερώνει την EUMC. Στην εικόνα 6 παρουσιάζεται η εν ισχύ δομή διοίκησης και ελέγχου του επιχειρησιακού σκέλους της ΚΠΑΑ.

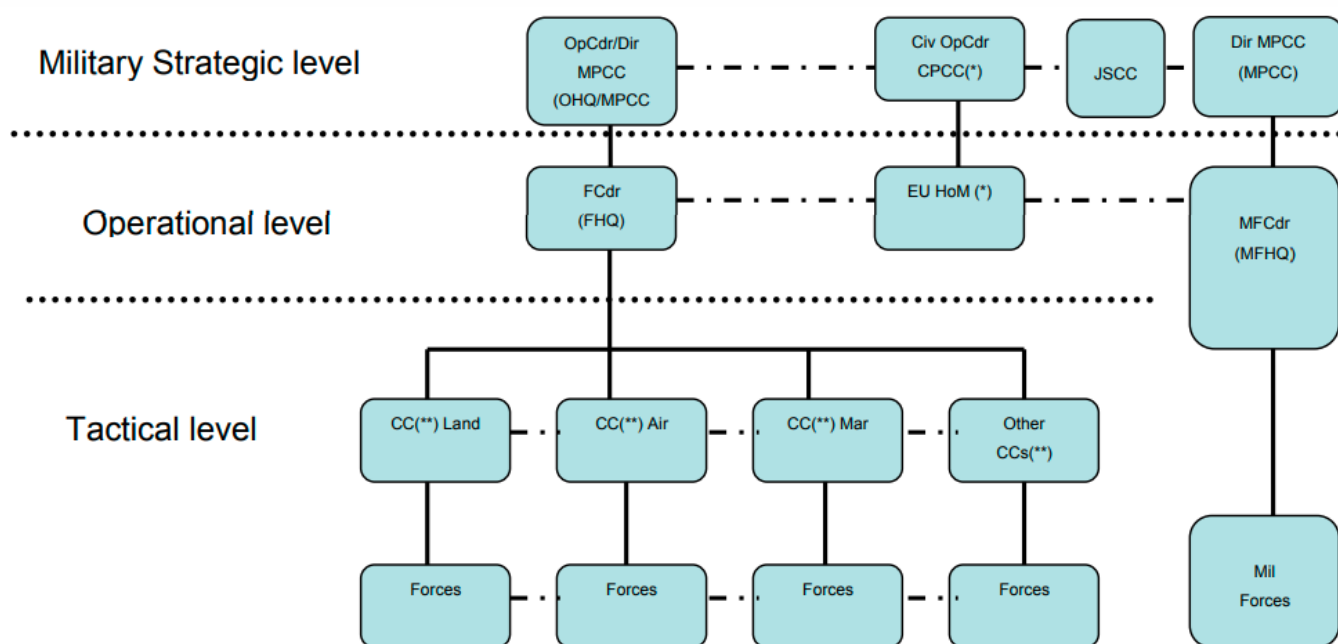
Αξίζει να αναφερθεί ότι η ΕΕ προβλέπει δύο επιλογές διοίκησης των στρατιωτικών αποστολών και επιχειρήσεων. Η πρώτη είναι η αυτόνομη διεξαγωγή επιχειρήσεων (Autonomous EU-led Military Ops and Missions) και η δεύτερη επιλογή με συνδρομή πόρων και δυνατοτήτων από το NATO (EU-led Ops and Missions with recourse to NATO assets and capabilities) (EU Military Staff 2019, 14-15). Στην μεν αυτόνομη διεξαγωγή επιχειρήσεων η ΕΕ για το στρατηγικό επίπεδο θα ενεργοποιήσει ένα από τα επιχειρησιακά στρατηγεία⁴² που θα προσφέρουν τα ΚΜ, ή ad hoc στρατηγείο, ή την MPCC. Στα χαμηλότερα επίπεδα θα απευθυνθεί σε εθνικά ή πολυεθνικά στρατηγεία που υφίστανται στην Force Catalogue (FC) ή θα δημιουργήσει ένα ad hoc στρατηγείο επιχειρησιακού / τακτικού επιπέδου.

⁴¹ Τέτοιες αποστολές είναι οι EU Training Missions (EUTM) σε Μάλι, Σομαλία, Δημοκρατία Κεντρικής Αφρικής και Μοζαμβίκη και την EU Military Assistance Mission (EUMAM) στην Ουκρανία

⁴² Τα ήδη υπάρχοντα στρατηγεία είναι :

α. Centre for Planning and Conduct of Operations (CPCO)
β. Armed Forces Operational Command (EinsFüKdoBw)
γ. Hellenic EU Operational Headquarters (HEL EU OHQ)
δ. Italian Joint Force Headquarters (ITA-JFHQ)
ε. Strategic-level Headquarters of the EU (ES OHQ)

στο Παρίσι, Γαλλία
στο Potsdam, Γερμανία
στη Λάρισα, Ελλάδα
στο Centocelle, Ρώμη, Ιταλία
στη Rota, Ισπανία

Εικόνα 6 Οργανόγραμμα Δομής Διοίκησης και Ελέγχου (C2)
πηγή EU Concept for Military Command and Control – Rev 8⁴³

Υπόμνημα:

OpCdr: Operational Commander
OHQ: Operational Headquarters
FHQ: EU Force Headquarters
FCdr: EU Force Commander

CivOpCdr: Civilian Operational Commander
EU HoM: EU Head of Mission
CPCC: Civilian Planning and Conduct Capability

MFCdr: EU Mission Force Commander
MFHQ: EU Mission Force Headquarters
JSCC: Joint Support Coordination Cell

————— chain of command
- - - - - coordination

Στην δεύτερη επιλογή η ΕΕ θα εξωπορίσει τις ανάγκες της προς το ΝΑΤΟ, μέσα από ένα πλέγμα συνεργασίας που προβλέπει εν ολίγοις την κοινή λήψη απόφασης στο στρατηγικό επίπεδο μεταξύ της PSC και του NAC, λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους συμβουλές των στρατιωτικών επιτροπών του ΝΑΤΟ και της ΕΕ. Η εν λόγω επιλογή προβλέπει και ένα πιο υβριδικό σχήμα σύνθετης διοίκησης και ελέγχου με στρατηγεία από το ΝΑΤΟ και τα ΚΜ, ωστόσο μια τέτοια σύνθεση οφείλει να εξεταστεί διεξοδικά προκειμένου να αξιολογηθεί η συνεκτικότητα και αποτελεσματικότητά της.

⁴³ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8798-2019-INIT/en/pdf>

EU Battle groups

Ήδη από το 1999⁴⁴ είχε ξεκινήσει η ιδέα δημιουργίας τακτικών σχηματισμών με το Headline Goal του 2004 όπου στο άρθρο 28 διατυπώθηκε η προσδοκία για την ανάπτυξη δυνάμεων 50.000 έως 60.000 στρατιωτών εντός 60 ημερών και την διατήρησή της για ένα χρόνο με σκοπό την ανάληψη αποστολών τύπου Petersberg. Η εμπλοκή της ΕΕ στις σύγκρουση εντός της Δημοκρατίας του Κογκό το 2003 ενέπνευσε για μια ακόμα συντομότερη επιχειρησιακή αντίδραση της ΕΕ και το 2004 εγκρίθηκε το EU Battlegroup Concept⁴⁵. Σε γενικές γραμμές η ιδέα στηρίζεται στην ανάπτυξη ικανών δυνάμεων για την διεξαγωγή επιχειρήσεων ή την διεξαγωγή αρχικών ενεργειών της πρώτης φάσης μιας μεγαλύτερης επιχείρησης. Με βάση την εμπειρία από την δράση στο Κογκό, τα battlegroups θα αποτελούνται από 1.500 στρατιώτες με δυνατότητα ανάπτυξης εντός 15 ημερών. Η διάρκεια επιχειρήσεων προβλέπεται να είναι από 30 ημέρες έως 120 ημέρες με την κατάλληλη διοικητική μέριμνα και ανεφοδιασμό.

Η προσπάθεια δημιουργίας των EU Battlegroups προς αξιοποίηση από την ΕΕ στο πλαίσιο ανάληψης έργων τύπου Petersberg αποτελεί την αποτυχία δέσμευσης των ΚΜ της Ένωσης. Οι λόγοι που συνδέονται με την αδυναμία καθιέρωσης των εν λόγω τακτικών σχηματισμών είναι (Reykers 2017, 461-462):

- Λειτουργικοί λόγοι όπως οικονομικοί περιορισμοί και ελλειμματική χρηματοδότηση.
- Απουσία μόνιμου στρατηγείου για την Διοίκηση και τον Έλεγχο.
- Περιορισμός στο μέγεθος του σχηματισμού ή στην διάρκεια της επιχείρησης.
- Διαφορετικές προσεγγίσεις των ΚΜ για την χρήση ένοπλης βίας και ιδίως από την Αγγλία με κύρια την αντι-ευρωπαϊκή στάση.
- Η ομόφωνη συμφωνία (unanimity) της ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας η οποία δεν είναι εύκολα εφικτή.

⁴⁴Σύνοδος του Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999).

⁴⁵ Για την αδιαβάθμητη έκδοση του EU Battlegroup Concept βλέπε <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11624-2014-EXT-1/en/pdf>

- Η κυρίαρχη ρεαλιστική στάση των ΚΜ να υπολογίζουν τα οικονομικά και πολιτικά κόστη έναντι του οφέλους από την διάθεση στρατευμάτων σε επιχειρήσεις της ΕΕ.

Οι δυσκολίες που προαναφέρθηκαν μάλλον δύσκολα μπορούν να ξεπεραστούν. Οι οικονομικές προκλήσεις για κάθε ΚΜ της ΕΕ να καλύψει το συνεπαγόμενο κόστος από την συμμετοχή στρατευμάτων του στα battlegroups συνυφαίνεται με τις ενίοτε πολιτικές του φιλοδοξίες, τον δημοσιονομικό χώρο που μπορεί να υπάρξει κάθε φορά στον προϋπολογισμό του, την γεωγραφική του θέση που υπαγορεύει τις στρατηγικές του προτεραιότητες έναντι των απειλών που αισθάνεται και τέλος τον βαθμό συνεργασίας του με το ΝΑΤΟ. Η μεγάλη διακύμανση της συνεισφοράς επτά ΚΜ (Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία και Πολωνία) σε στρατιωτικό προσωπικό στα battlegroups και του ποσοστού συνεισφοράς στον χρηματοδοτικό μηχανισμό ΑΘΗΝΑ είναι εμφανής και δηλωτική ότι κάθε χώρα συνδράμει αντίστοιχα με τα συμφέροντά της και τα οικονομικά της (Μπλαβούκος και Πολίτης Λάμπρου 2021, 26-36).

Το πολιτικό κομμάτι φαντάζει ακόμα πιο δυσκολότερο με την παρούσα εθνικιστική εξύψωση των κρατών. Η πολιτική απροθυμία των ΚΜ να προσφέρουν στρατιωτικές δυνάμεις ενισχύεται από ήδη αναληφθείσες δεσμεύσεις στη Συμμαχία. Το να υποβαθμίσεις την δυναμική των battlegroups σε αποστολές ειρηνευτικού χαρακτήρα σε ασφαλή κατά μια έννοια περιβάλλοντα αποτελεί μια πρόταση κάμψης των πολιτικών δισταγμών των ΚΜ αλλά εγείρει ερωτήματα αν εν τέλει η επιχειρησιακή ετοιμότητα των battlegroups αξίζει για την ανάληψη «χλιαρών» αποστολών και απομακρύνει την επίτευξη της ικανότητας της ΕΕ να αναλάβει μια επιχείρηση σε πραγματικά εχθρικό περιβάλλον (non permissive environment) (Reykers 2017, 465-466).

Rapid Deployment Capacity

Η επιδίωξη είναι η ΕΕ να μπορεί να κινητοποιεί κλιμακούμενα μέχρι και 5.000 στρατιώτες, ανταποκρινόμενη σε προκλήσεις και απειλές εκτός συνόρων. Η αρχική ιδέα είναι η δύναμη αυτή να αρθρωθεί βάσει συγκεκριμένων σεναρίων, να μπορεί να προσαρμόζεται εύκολα στις εκάστοτε επιχειρησιακές απαιτήσεις και να αποκτήσει την πλήρη επιχειρησιακή της ικανότητα το 2025. Πιο συγκεκριμένα επιδιώκεται περί τα τέλη του 2022 να οριστικοποιηθούν και να συμφωνηθούν τα

επιχειρησιακά σενάρια που θα κληθεί να καλύψει η δύναμη και εντός του 2023 να λάβει χώρα η πρώτη άσκηση μετά στρατευμάτων.

Για να οικοδομηθεί μια τέτοια στρατιωτική ικανότητα, η ΕΕ θα στηριχθεί σε αποτελεσματικές δομές διοίκησης και μια πιο ευέλικτη διαδικασία λήψης απόφασης. Θα επιδιώξει μέσω της διαλειτουργικότητας, της ασφαλούς επικοινωνίας, των στρατηγικών παραμέτρων (strategic enablers) και της επιχειρησιακής εκπαίδευσης βάσει σεναρίων, να δημιουργήσει μια κατάλληλα διαμορφωμένη δύναμη που θα ανταποκρίνεται σε κάθε πρόκληση / απειλή.

Αξιολόγηση

Αν επιχειρηθεί να αξιολογηθεί ο βαθμός αμυντικής ολοκλήρωσης της ΕΕ από την απαρχή της σύλληψης της ιδέας μέχρι και σήμερα, τα μέχρι σήμερα στοιχεία δηλώνουν ότι αν και στα χαρτιά είναι επεκφρασμένη η βούληση των ΚΜ να δημιουργήσουν μια ευρωπαϊκή άμυνα, ωστόσο η απόσταση από την θεωρία μέχρι την πράξη είναι ακόμα μεγάλη. Οι οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις της αμυντικής ολοκλήρωσης προσκρούουν στην εγωιστική συμπεριφορά των ΚΜ, μια απόλυτα φυσιολογική συμπεριφορά για τους ρεαλιστές. Αν και η πολιτικοοικονομική ολοκλήρωση είναι εκ των ων ουκ άνευ, το επόμενο βήμα είναι αμφίβολο αν θα γίνει. Στο επιχειρησιακό κομμάτι είναι ενδεικτική η αδυναμία της άρθρωσης ενός σχηματισμού μάχης από τα ΚΜ και η νέα Στρατηγική Πυξίδα καλεί για την σύνθεση μια νέας στρατιωτικής ικανότητας 5.000 στρατιωτών. Η συναίνεση για την καταγραφή ενός τέτοιου επιπέδου φιλοδοξίας σε ένα στρατηγικό θεσμικό κείμενο γίνεται εύκολα κατανοητή υπό όρους πολιτικής συναίνεσης έναντι μιας ξεκάθαρης απειλής που ταυτίστηκε με τη Ρωσία. Η υλοποίησή της πέφτει στο κάθε ΚΜ ξεχωριστά και η μέχρι τώρα εμπειρία ακολουθεί την ρεαλιστική απαισιοδοξία.

Κεφάλαιο Θ

Γαλλία – Γερμανία – Αγγλία

Πρόθυμα και Ικανά Κράτη ή ο Καλός, ο Κακός και ο Άσχημος;

Ένα ερώτημα θα μπορούσε να είναι αν η επόμενη ημέρα μετά τη λήξη του πολέμου στην Ουκρανία ομοιάζει *mutatis mutandis* με την μεταπολεμική Ευρώπη. Οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης θα είναι πρόθυμες και ικανές αυτή την φορά να *εξευρωπαίσουν* την θρυλούμενη Ευρωπαϊκή Άμυνα; Η αλλαγή στο ευρωπαϊκό σκηνικό πρέπει να ξεκινήσει από την συνεργασία των προθύμων και ικανών (Γαλλία και Γερμανία) (Witney 2022); Αν στο τέλος του Β ΠΠ, η συγκεκριμένη ιστορική συγκυρία έδωσε την δυνατότητα εξυπηρέτησης των εθνικών οικονομικών συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων μέσα από μια οικονομική ολοκλήρωση της Ευρώπης, τι μπορεί να περιμένει κανείς για την αντίστοιχη αμυντική ολοκλήρωση; Θα εξυπηρετούσε μια τέτοια ολοκλήρωση τα *ευαίσθητα* εθνικά συμφέροντα κυριαρχίας εκάστου κράτους;

Μετά την έξοδο της Αγγλίας από την ΕΕ, η Γαλλία αποτελεί την ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη με πυρηνικά ενώ η Γερμανία φαίνεται ότι θα ξανασυναντηθεί με την ιστορία στο κρίσιμο σταυροδρόμι της δρομολόγησης των εξελίξεων στο χώρο της άμυνας.

Η Γαλλία

Η Γαλλία διαχρονικά αποτελεί ένα αντίβαρο της αμερικανικής επιρροής στην ευρωπαϊκή άμυνα μέσω του ΝΑΤΟ. Διατήρησε μια μακρά αποχή από τη Συμμαχία και κατέχει μόνιμα την θέση του Διοικητή της Μετεξέλιξης, της μιας εκ των δύο στρατηγικών διοικήσεων (SACT). Δεν διαθέτει αμερικανικές δυνάμεις και βάσεις επι του εδάφους της ενώ ενδεικτικό της γαλλικής επιρροής στη Συμμαχία είναι η χρήση της Γαλλικής γλώσσας στα συμμαχικά κείμενα.

Ποια είναι η στάση της Γαλλίας στην ευρωπαϊκή άμυνα διαχρονικά; Ο πόλεμος της Ρωσίας σηματοδοτεί για την Γαλλία την ανάγκη επιτάχυνσης μιας αμυντικής ολοκλήρωσης με την Γερμανία σύμμαχο ή αντίζηλο; Τι στοχεύει με την αντίστοιχη αμυντική της πρωτοβουλία;

Η Γαλλία διακατέχεται από μια αύρα αλλαγής, μετεξέλιξης του στρατηγικού περιβάλλοντος με ένα αποστολικό (*missionary*) ρόλο όπως τον αντιλαμβάνεται η

ίδια με την απαιτούμενη αυτονομία ως στοιχείο κυριαρχικού δικαιώματος (Huntley 2022, 174 & 177). Παράδειγμα αποτελεί η στρατιωτική της παρουσία στη περιοχή του Σαχέλ δηλωτικό της ικανότητας της Γαλλίας να εφαρμόζει ένοπλη βία ως αποτέλεσμα γρήγορης λήψης απόφασης με το ισχύον πολιτικό σύστημα της προεδρικής δημοκρατίας. Στον αντίποδα η ομοσπονδιακή γερμανική δημοκρατία δυσκολεύεται να πάρει αντίστοιχες αποφάσεις ιδίως μέσα από μια ενοχική προδιάθεση λόγω της πολεμικής της δράσης στους δύο ΠΠ.

Η πρωτοβουλία της Γαλλίας για να ηγηθεί στην ευρωπαϊκή άμυνα έχει ληφθεί από πολλούς ως μια προσπάθεια να εξυπηρετήσει τους στρατιωτικούς της σκοπούς στην περιοχή του Σαχέλ και της Μέσης Ανατολής (Huntley 2022, 177) (Moya Canovas 2019). Συνεπώς δεν είναι άτοπο να ισχυρισθεί κάποιος ότι η Γαλλική αντίληψη μιας ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας ταυτίζεται με την ανάγκη αποτροπής μιας προσπάθειας αποσταθεροποίησης από την νότια πλευρά της Ευρώπης.

European Intervention Initiative (EI2)

Η συμμετοχή της στα ευρωπαϊκά project της PESCO είναι σημαντική (Μπλαβούκος και Πολίτης Λάμπρου 2021, 37- 44) μαζί με την αντίστοιχη γερμανική αν και με εντελώς διαφορετική προσδοκία από εκείνη της Γερμανίας. Αυτό που ώθησε την Γαλλία να προτείνει την δημιουργία της Πρωτοβουλίας Ευρωπαϊκής Παρέμβασης (European Intervention Initiative) πιθανότατα πηγάζει από την αργή και δυσκίνητη διαδικασία της PESCO (Sweeney και Winn 2020, 235) (Huntley 2022, 179) ιδίως στην επιχειρησιακή της διάσταση. Το σχέδιο του Γάλλου προέδρου Μακρόν στοχεύει στη δημιουργία μιας συνεργασίας με τα πρόθυμα και ικανά κράτη, έξω από το πλαίσιο της ΕΕ (ώστε να είναι δυνατή η συμμετοχή της Αγγλίας, Νορβηγίας, Δανίας⁴⁶) αλλά και παράλληλα συμβατή με την ΕΕ, προσηλωμένη στους τομείς:

- στρατηγική ανάλυση και πρόβλεψη,
- ανάπτυξη και σχεδίαση σεναρίων,
- υποστήριξη επιχειρήσεων ,

⁴⁶ Δημοψήφισμα της 1^{ης} Ιουνίου 2022 ενέκρινε με πλειοψηφία 67% την συμμετοχή της Δανίας στην ΚΠΑΑ. <https://gr.euronews.com/2022/06/02/hxhro-nai-ton-danon-sthn-koinh-amyntikh-politikh-ths-ee>

- δόγματα/ διδάγματα.

Από τα αρχικώς 9 κράτη που υπέγραψαν το Letter of Intention σήμερα υφίστανται 14 μέλη⁴⁷ παρά την κριτική που υπέστη αρχικώς για υπονόμηση της αλληλεγγύης στη Ευρώπη, κατακερματισμό της ευρωπαϊκής άμυνας, παρεμπόδιση της PESCO, σπατάλη πόρων και εξυπηρέτηση των Γαλλικών συμφερόντων. Η συμμετοχή στην πρωτοβουλία είναι εθελοντική όπου τα κράτη συμμετέχουν με δική τους απόφαση και χωρίς δεσμεύσεις. Με αυτή τη χαλαρή δεσμευτικότητα η Γαλλία στοχεύει να κινητοποιήσει μια στρατιωτική συνεργασία πιο τολμηρή επιχειρησιακά, που θα πηγάζει από τα *ικανά και πρόθυμα κράτη* καθόσον ο δεσμευτικός χαρακτήρας της PESCO ήταν για την Γαλλία και ο λόγος που απέτρεψε τα κράτη να εμπλακούν σε επιχειρησιακής φύσεως έργα και να εστιάσουν σε υποστηρικτικά τύπου διοικητικής μέριμνας και εκπαίδευσης.

Μέχρι σήμερα δεν υφίστανται σημαντικές δράσεις αυτής της πρωτοβουλίας παρά μόνο η συνδρομή στη σχεδίαση της ανθρωπιστικής βοήθειας στην Καραϊβική το 2019 με την συμμετοχή Ολλανδίας – Γερμανίας – Γαλλίας.

Η Γερμανία

Η Γερμανία ανέκαθεν κατείχε έναν σημαντικό ρόλο στην Ευρώπη λόγω της εδαφικής, οικονομικής και πληθυσμιακής της βαρύτητας μεταξύ των υπολοίπων χωρών. Αναμφίβολα πληροί τις προϋποθέσεις εκείνες να μετουσιώσει αυτή τη βαρύτητα και να καταστεί μια ισχυρή στρατιωτική δύναμη χωρίς πυρηνικά. Σε συνδυασμό με την κεντρική γεωγραφική της θέση στην Ευρώπη αναμφίβολα διατηρεί μια ιδιαίτερη στρατηγική θέση στο ευρωπαϊκό αμυντικό γίγνεσθαι.

Στην μεταψυχροπολεμική εποχή η Γερμανία έμεινε πιστή σε πεποιθήσεις όπως ότι η Ευρώπη θα παραμείνει ειρηνική, με τα δημοκρατικά πλέον κράτη να καθιερώνουν ένα σύστημα ασφαλείας όπου ήταν εφικτή και η συμμετοχή της Ρωσίας, μέσα από ένα ισχυρό πλέγμα πολιτικοοικονομικής συνεργασίας. Στα περίπου 30 χρόνια μεταψυχροπολεμικής πολιτικής ισορροπίας μεταξύ των δυτικών συμμάχων και του ισχυρού οικονομικού εταίρου την Ρωσία (με τον οποίο είχε ισχυρή ενεργειακή εξάρτηση), ο *διστακτικός ηγεμόνας* μάλλον ξύπνησε για να

⁴⁷ Στις 25 Ιουνίου 2018 υπέγραψαν το Lol της E12 οι Βέλγιο, Δανία, Εσθονία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Αγγλία. Διαδοχικά προστέθηκαν η Φινλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Ιταλία και Ρουμανία.

κινητοποιήσει νέες εξελίξεις στην άμυνα και ασφάλεια της ΕΕ (Bunde 2022, 518). Εν τέλει η Γερμανία αποφάσισε να ορθώσει ένα νέο στρατιωτικό ανάστημα με αγορά νέων συστημάτων μάχης, αύξηση δαπανών στην άμυνα ικανοποιώντας άνω του 2% του ΑΕΠ και καθιερώνοντας ένα ταμείο για την εθνική άμυνα ύψους 100 δις €.

Παρά τα προειδοποιητικά σημεία των καιρών, η Γερμανία απέτυχε να προσαρμόσει την εξωτερική της πολιτική καθιστώντας αμφισβητήσιμη την εν γένει συνεισφορά της στο ΝΑΤΟ και εγείροντας ερωτηματικά για την στάση της. Η στρατηγική της αδυναμία φάνηκε και στην περίπτωση της στρατιωτικής υποστήριξης της Ουκρανίας υπονομεύοντας την δυνατότητα της Γερμανίας να ικανοποιήσει της συμμαχικές της υποχρεώσεις.

Για διάφορους αναλυτές (Comte 2022) (Bunde 2022) (Huntley 2022) (Fix 2018), οι λόγοι για την ήπια , *διστακτική* στάση της Γερμανίας είναι:

- Η χρήση στρατιωτικής ισχύος δεν έχει σημαντικά και ουσιαστικά αποτελέσματα. Ακόμα περισσότερο αν ο ανταγωνιστής σου διαθέτει και τα περισσότερα πυρηνικά όπλα στον κόσμο πρέπει να είσαι ιδιαίτερα προσεκτικός για να αποφύγεις την όποια κλιμάκωση.

- Η ασφάλεια στην Ευρώπη μπορεί να βασιστεί στην ισχυρή οικονομική αλληλοεξάρτηση, η οποία ευνόησε την οικονομική ενίσχυση της Γερμανίας διατηρώντας και επεκτείνοντας την ευρωπαϊκή αγορά. Αντίστοιχα καμία πρώην σοβιετική χώρα πλην της Λευκορωσίας δεν κατέφυγε στη Ρωσία για υποστήριξη.

- Η έννοια της ισχύος για την Γερμανία μετουσιώθηκε κυρίως στην οικονομική της διάσταση υπαγορεύοντας την εξωτερική της πολιτική. Η μνήμη μιας μιλιταριστικής Γερμανίας αποθάρρυνε την δυσανάλογη αύξηση της στρατιωτικής της ισχύος.

- Η επιτυχία της δημιουργίας της ΕΕ από την πρωτοβουλία της Γερμανίας να δώσει χώρο σε ένα παραδοσιακό εχθρό όπως η Γαλλία να μεσολαβήσει στη διαχείριση του άνθρακα και του χάλυβα, υπαγόρευσε και την σθεναρή οικονομική συνεργασία με τον μεταψυχροπολεμικό εχθρό την Ρωσία, ελπίζοντας για μια αντίστοιχη επιτυχία.

Framework Nation Concept

Η Γερμανία πρότεινε το 2013 την δική της πρωτοβουλία για μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία εντός NATO προσπαθώντας να αποσιωπήσει τα διάφορα μурμουρητά της Αμερικής ότι η Γερμανία δεν συμβάλλει αναλόγως στα βάρη της συμμαχίας. Κύρια ιδέα είναι η ομαδοποίηση διαφόρων κρατών με σκοπό να αναπτυχθούν στρατιωτικές ικανότητες και ενδεχομένως νέοι σχηματισμοί δυνάμεων. Σε αυτή τη πρωτοβουλία τα μικρότερα κράτη μπορούν με ένα συνεκτικό τρόπο να διαμορφώσουν τις στρατιωτικές τους ικανότητες στη βάση των αναγκών τους⁴⁸.

Η πρωτοβουλία της Γερμανίας περιλαμβάνει 24 μέλη⁴⁹ μεταξύ των οποίων τις σκανδιναβικές, τις βαλτικές, τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης, τους παραδοσιακούς εταίρους όπως η Αυστρία, η Ολλανδία, το Βέλγιο και επεκτείνεται νοτιότερα με την συμμετοχή της Βουλγαρίας και Ρουμανίας. Κοινός παρονομαστής είναι ότι οι χώρες αυτές έχουν αγοράσει γερμανικό εξοπλισμό και η συσπείρωσή τους γύρω από την Γερμανία μπορεί να οδηγήσει σε ανάπτυξη στρατιωτικών ικανοτήτων που το NATO δυσκολεύεται να αποκτήσει. Αυτή η κατανομή εργασιών υπο μία άποψη θα ωθήσει στη δημιουργία πολύ εξειδικευμένων ικανοτήτων προς χρήση από τη Συμμαχία.

Ωστόσο μια τέτοια πρωτοβουλία θα εξυπηρετήσει και τα γερμανικά συμφέροντα, όπως την διατήρηση μιας ευρείας γκάμας στρατιωτικών ικανοτήτων που λόγω οικονομικών περικοπών ήταν αδύνατο να διατηρηθούν από την Γερμανία στο μέγεθος και την ποιότητα που θα επιθυμούσε. Η συνδρομή των μικρότερων χωρών θα μπορεί να είναι ουσιαστική με τους αντίστοιχους αμυντικούς σχεδιασμούς τους να είναι πιο λεπτομερείς, αξιόπιστοι και συντονισμένοι. Μέσω της δημόσιας πρότασής της εντός του NATO η Γερμανία επιδίωξε να πείσει ότι

⁴⁸ Επί του παρόντος υπάρχουν τα ακόλουθα cluster groups με το καθένα να έχει συναφείς υποκατηγορίες:

Clusters	Sub groups
Cl. Group 1 C2/Support	Logistics, CBRN, CIMIC, Mission Networks, Medical Support
Cl. Group 2 Effects	Air C2, ASW, Deployable Air Activation Modules, Joint Fires
Cl. Group 3 Protection	BMD, Theatre BMD, C-RAM, GBAD
Cl. Group 4 JISR	MPA, MALE UAV, AGS, Shared Data, GEOMOTEOC support

⁴⁹ Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γερμανία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβουργο, Ολλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Ελβετία

αποτελεί το πιστό μέλος της Συμμαχίας και ο καλύτερος συνεργάτης της Αμερικής. (Huntley 2022, 182)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η ενσωμάτωση στρατιωτικών μονάδων από τα μέλη με σκοπό να δημιουργηθούν 3 σώματα στρατού με το κάθε ένα να περιέχει 3 ταξιαρχίες. Επi του παρόντος η Δανία, η Ρουμανία, η Λιθουανία και η Τσεχία έχουν ενσωματώσει αντίστοιχες ταξιαρχίες τους σε Γερμανικά σώματα. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή σε επιχειρήσεις αποτελεί απόφαση του κάθε κράτους και μια τέτοια προοπτική πρέπει να ικανοποιεί την κοινή αντίληψη ασφαλείας. Για τη Γερμανία η στρατηγική περιοχή ενδιαφέροντος παραμένει η ανατολικότερη πλευρά της Ευρώπης όπως και για το σύνολο των συμμετεχόντων κρατών αφήνοντας ουσιαστικά το ενδιαφέρον για την νότια πλευρά της Ευρώπης στην Γαλλία.

Eurocorps – μια γαλλογερμανική συνεργασία υψηλού συμβολισμού.

Παρότι δεν έχει τύχει μεγάλης προσοχής, η γαλλογερμανική προσπάθεια δημιουργίας μια επιχειρησιακής στρατιωτικής δύναμης αξίζει μιας εμβριθέστερης εξέτασης.

Η δημιουργία της Eurocorps επίσημα τοποθετείται τον Μάιο του 1992 όπου οι δύο *αιώνιοι εχθροί* τοποθέτησαν στην διαχρονικά διεκδικούμενη περιοχή του Στρασβούργου το Στρατηγείο του Γαλλογερμανικού Σώματος Στρατού. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα μιας αμοιβαίας προσφοράς των δύο μεγάλων πολιτικών ηγετών των εν λόγω μεγάλων δυνάμεων, του Αντενάουερ και του Ντε Γκώλ. Είχε προηγηθεί βέβαια η δημιουργία μιας γαλλογερμανικής ταξιαρχίας στο Mulheim. Στην πρωτοβουλία αυτή θα ενταχθούν ακολούθως το Βέλγιο, η Ισπανία και το Λουξεμβούργο με τελευταία την Πολωνία να εντάσσεται τον Ιανουάριο του 2022. Η Αυστρία, Ελλάδα, Ιταλία, Ρουμανία και Τουρκία αποτελούν *associated nations* δηλωτικό του αυξανόμενου ενδιαφέροντος που αποκτά αυτή η πρωτοβουλία.

Το αποφασιστικό σώμα του είναι η Κοινή Επιτροπή (Common Committee). Η διοίκηση αναλαμβάνεται από ένα στρατηγό 3 αστέρων και υπάρχει η εκ περιτροπής αλλαγή της διοίκησης και των σημαντικότερων επιτελικών θέσεων κάθε 2 έτη.

Επιχειρησιακή Ετοιμότητα και Επιχειρήσεις

Στην 30χρονη ιστορία του Eurocorps, ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί ότι, αναφορικά με την επιχειρησιακή ετοιμότητα και τις επιχειρήσεις που έχει αναλάβει, εξυπηρετούνται αμφότερα το NATO και η ΕΕ. Ήδη από τον Ιανουάριο του 1993 υπεγράφη συνεργασία με τον SACEUR για την διοικητική υπαγωγή στο NATO κατόπιν απαιτήσεως, ενώ τον Μάιο του ίδιου χρόνου διετέθη επ' ωφελεία της WEU για ανάληψη δράσεων τύπου Petersberg. Αυτή η συνεργασία με την ΕΕ εντατικοποιήθηκε προοδευτικά με την υπογραφή Letter of Intention τον Ιανουάριο του 2016 μεταξύ EUMC και Eurocorps.

Ειδικότερα για την ανάληψη επιχειρήσεων επ' ωφελεία της ΕΕ ηγήθηκε των EU Training Missions στο Μάλι και στη Δημοκρατία της Κεντρικής Αφρικής σε διάφορες χρονικές περιόδους από το 2015 έως το 2022. Αντίστοιχα για το NATO συμμετείχε σε 4 επιχειρήσεις, το 1998-2000 στην SFOR Bosnia Herzegovina, το 2000 στην KFOR και τέλος τα έτη 2004-2005 και 2012 στην ISAF.

Η επιχειρησιακή διαθεσιμότητα του Eurocorps ήταν ως Deployable HQ το 2016 και 2017, ως NRF σε stand by περιόδους το 2016, 2010 και 2020 ενώ επι του παρόντος προετοιμάζεται για μετατραπεί σε διακλαδικό επιχειρησιακό στρατηγείο που θα ενταχθεί στο NATO ως Joint Task Force HQ. Η πρόβλεψη είναι να αξιολογηθεί και να πιστοποιηθεί εντός του 2023, μέσα από τη συμμετοχή σε μεγάλη ετήσια Συμμαχική άσκηση ώστε να μπορεί από το 2024 να αξιοποιηθεί επιχειρησιακά αν απαιτηθεί. Παράλληλα στόχο αποτελεί να αναλάβει τον ρόλο του επιχειρησιακού στρατηγείου για την EU Rapid Deployable Capacity⁵⁰.

Πόσο πιθανή είναι η εξέλιξη του Eurocorps σε μια στρατιωτική ικανότητα που θα αναλαμβάνει επιχειρήσεις του άρθρου 5 της Συμμαχίας⁵¹; Η όρεξη για μια τέτοια εξέλιξη υπάρχει και αν αντιληφθούμε:

- την βιωσιμότητα των 30 ετών,
- της συνεχούς επιχειρησιακής εξέλιξης και αναβάθμισης,
- της προσέλκυσης λοιπών κρατών

⁵⁰ <https://www.eurocorps.org/2022/11/23/eurocorps-prepares-for-nato-role-in-2024/>

⁵¹ <https://www.eurocorps.org/readiness/warfighting-corps-headquarters/>

δεν είναι άτοπο να υποστηρίξουμε ότι κάτι τέτοιο θα γίνει πραγματικότητα.

Η Αγγλία

Η Αγγλία διαχρονικά υπήρξε ο πλησιέστερος σύμμαχος της Αμερικής διαπνεόμενη από μια κοινή αγγλοσαξωνική κουλτούρα στην άμυνα. Η στρατηγική της ματιά προς ανατολάς υπήρξε σημαντική ήδη μετά το τέλος του Β ΠΠ η οποία περιορίστηκε σταδιακά στην ευρω-ατλαντική περιοχή υπό το βάρος οικονομικών περιορισμών. Ήδη από το 2021 το ενδιαφέρον της προς την Ασία αναθερμάνθηκε και διατυπώθηκε επισήμως στα στρατηγικά της κείμενα (Magill και Rees 2022, 87 & 90).

Η Αγγλία έχει επιδείξει μια στρατηγική παρουσία στον ινδοειρηνικό (αρκούντως συμβολική παρά ουσιαστική) στέλνοντας ναυτικές δυνάμεις στην ευρύτερη περιοχή ενώ ενισχύει την συνεργασία (αμυντική – διπλωματική) με τους ομονοούντες όπως η Αυστραλία (AUKUS). Αν και αυτό μάλλον υπαγορεύεται από την ανάγκη υποστήριξης του *μεγάλου αδελφού* της, των ΗΠΑ, που έχουν στρέψει το ενδιαφέρον της προς την Ασία από εποχής Ομπάμα και συνεχίζεται έως και σήμερα από τους διάδοχους προέδρους. Αυτή η ανάγκη υποστήριξης λειτουργεί ως *quid pro quo* για την Αμερικανική υποστήριξη στο NATO (Magill και Rees 2022, 92).

Το μείζον ερώτημα που αναδύεται για την Αγγλία είναι αν θα μπορέσει να υποστηρίξει ικανοποιητικά τις δύο περιοχές στρατηγικού ενδιαφέροντος, της ευρωατλαντικής και του ινδοειρηνικού. Η Ρωσία ειδικά μετά την επίθεση στην Ουκρανία σηματοδότησε μια νέα εποχή με διακρατικό πόλεμο στην ανατολική πτέρυγα του NATO, με μια Αγγλία να δηλώνει σύμμαχος της ΕΕ ακόμα και μετά την αποχώρησή της από αυτή. Ωστόσο διατυπώνεται η άποψη ότι η Αγγλία δεν έχει καταφέρει (σε στρατηγικό επίπεδο⁵²) να βρει την φόρμουλα συνεργασίας με την ΕΕ (Magill και Rees 2022, 97).

Υφίστανται προσπάθειες για την εντατικότερη αμυντική συμβολή της Αγγλίας στην ΕΕ, ιδίως μετά την επίθεση στην Ουκρανία; Στο πλαίσιο της PESCO και της δυνατότητας συμμετοχής υπό αυστηρά κριτήρια και τρίτων χωρών είναι γεγονός η

⁵² Το πρόσφατο υψηλότερο πολιτικά στρατηγικό κείμενο της Αγγλίας είναι η *Integrated Review on Security, Defence Development and Foreign Policy*, March 2021.

ένταξη της Αγγλίας⁵³ στο έργο Military Mobility, έργο στο οποίο συμμετέχουν όλα τα ΚΜ της ΕΕ και οι Καναδάς, ΗΠΑ και Νορβηγία ως τρίτες χώρες. Ωστόσο δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι μια τέτοια κίνηση θα οδηγήσει ακολούθως σε μια εντατικοποίηση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και Αγγλίας, με δεδομένο την ανησυχία που εκφράζεται ότι μπορεί να παρασυρθεί ανοικειοθελώς σε περισσότερη αμυντική ολοκλήρωση με την ΕΕ (Mills 2022).

Joint Expeditionary Force

Στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής του NATO στην Ουαλία το 2014, η Αγγλία ηγήθηκε της δημιουργίας μιας κοινής εκστρατευτικής δύναμης (Joint Expeditionary Force – JEF) ικανής για το σύνολο των επιχειρήσεων συμπεριλαμβανομένου και εκείνων υψηλής εντάσεως. Επτά χώρες υπέγραψαν το Letter of Intention ⁵⁴ με σκοπό την επιχειρησιακή ετοιμότητα το 2018 και σε πλήρη διαλειτουργικότητα με την αγγλογαλλική Combined Joint Expeditionary Force⁵⁵.

Η ιδέα που παρουσιάστηκε το 2013, ήταν η Αγγλία να ηγηθεί της δημιουργίας μιας δεξαμενής δυνάμεων διαθέσιμων από εταίρους με τους οποίους η Αγγλία είχε δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς και που ήθελε να τους διατηρήσει μέσω αυτής της πλατφόρμας επιτρέποντάς της να έχει την επιχειρησιακή διοίκηση μιας δύναμης 10.000 στρατιωτών, κλιμακούμενης αναλόγως της περίπτωσης έως και 50.000. Η ιδέα ήταν το αποτέλεσμα της προσπάθειας της Αγγλίας να επαναδημιουργήσει μια εθνική στρατιωτική επιχειρησιακή ετοιμότητα, έτοιμη να δράσει στο εξωτερικό υπό σύντομη ειδοποίηση (contingency force) στον απόηχο της έναρξης απομάκρυνσης των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν το 2010 (Håkon Lunde Saxi 2017, 172-174).

Αν και το αρχικό στρατηγικό ενδιαφέρον της Αγγλίας παρέμενε ανατολικά του Σουέζ, η JEF υπό το βάρος των εξελίξεων το 2014 (προσάρτηση Κριμαίας) προσανατολίστηκε στην γεωγραφική περιοχή ενδιαφέροντος και των υπολοίπων συμμετεχόντων. Αν η αρχική πρόθεση ήταν μια συμμαχική πρωτοβουλία για μικρής κλίμακας επιχειρήσεις (non NATO Article 5 Ops) η παρούσα συγκυρία

⁵³ Η απόφαση ένταξης της Αγγλίας εκδόθηκε στις 14 Νοε 2022, προσβάσιμη σε <https://www.pesco.europa.eu/wp-content/uploads/2022/11/Council-Decision-Participation-of-the-UK-of-GB-and-NI-in-the-PESCO-project-Military-Mobility.pdf>

⁵⁴ Οι 7 χώρες είναι Δανία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Νορβηγία, και Αγγλία. Από το 2017 εντάχθηκαν και η Σουηδία, Φινλανδία.

⁵⁵ Για μια συνοπτική περιγραφή των CJEF και JEF, βλέπε (Flynn 2022)

σηματοδοτούσε μια πιο σθεναρή συνδρομή στην συλλογική άμυνα της εν λόγω περιοχής ενδιαφέροντος. (Håkon Lunde Saxi 2017, 187-190). Η δυναμική της JEF δεν επιδεινώθηκε και από την μετέπειτα αποχώρηση της Αγγλίας από την ΕΕ, επιδεικνύοντας την πίστη της Αγγλίας στην αμυντική υποστήριξη της ΕΕ. Η βορειοευρωπαϊκή ταυτότητα της JEF επηρέασε και τις ουδέτερες χώρες Σουηδία και Φινλανδία να ενταχθούν στο σχήμα το 2017.

Αξιολόγηση

Για τον Huntley η Γερμανία μέσω του FNC παρουσιάζεται ως η υπέρμαχος του status quo θέλοντας να ενισχύσει τον ευρωπαϊκό πυλώνα του NATO εκφράζοντας έναν *αντιδραστικό καισαρισμό (reactionary Caesarism)*. Όμως αυτή η αντίδραση δεν ευνοεί την στρατηγική αυτονομία που χρειάζεται η Ευρώπη για να οικοδομήσει την Ευρωπαϊκή της άμυνα. Σε αντίθεση η Γαλλία προσπαθεί με μια *παθητική επανάσταση (passive revolution)* να ανατρέψει το αμυντικό status της Ευρώπης έξω από την Συμμαχία και παράλληλα με την ΕΕ δεδομένου ότι το όχημα της PESCO είναι πολύ αργό. (Huntley 2022, 184-185). Η πρωτοβουλία της μπορεί να είναι το άρμα εκείνο που θα απογαλακτίσει την Ευρώπη από την αμερικανική επιρροή, προσδίδοντας σημαντική ελευθερία κινήσεων. Η πρόκληση είναι πώς θα μπορούσε να διαχειριστεί μια τέτοια αυτονομία η Γαλλία, επιδιώκοντας να ικανοποιήσει κοινά ευρωπαϊκά συμφέροντα τα οποία θα εξυπηρετούσαν και τις δικές της στρατηγικές βλέψεις.

Η ηγεμονική διάθεση των δύο κυρίαρχων δυνάμεων της Ευρώπης είναι πρόδηλη. Η μεν Γαλλία, κάτοχος πυρηνικών και στην ευκαιρία του Brexit, αξιώνει τον εαυτό της ως το κράτος να δρομολογήσει της εξελίξεις σε μια Ευρώπη που επιζητά την στρατηγική αυτονομία. Από την άλλη πλευρά η Γερμανία, αποτελούσε και θα αποτελεί το αντίπαλο δέος της Γαλλίας. Μέσα από την μιλιταριστική της ενοχή, διστακτική και επηρεασμένη από τις οικονομικές επιτυχίες του παρελθόντος διατήρησε μια εύρωστη ανοικτή Ευρωπαϊκή αγορά ελπίζοντας και στην ένταξη της μεταψυχροπολεμικής Ρωσίας. Η διαχρονική της προτίμηση στο NATO και την αμερικανική παρουσία στην Ευρώπη, την ωθεί να εξισορροπήσει τις όποιες φυγόκεντρες τάσεις με το να καταστήσει τον εαυτό της ως ηγεμόνα συσπείρωσης των μικρότερων ευρωπαϊκών κρατών.

Η ύπαρξη αρκετών στρατιωτικών συνεργασιών μεταξύ εθνικού πλαισίου και επίσημου θεσμού ως συμμαχία είναι ένα γεγονός που ελκύει την προσοχή των μελετητών. Η επιβίωση και η αυξητική τάση δημιουργίας ακόμα περισσότερων πρωτοβουλιών ή ενίσχυσης των ήδη υπαρχόντων με συμμετοχή όλο και περισσότερων κρατών, ερμηνεύονται με όρους ρεαλισμού, στο γεγονός ότι οι θεσμοί είναι δυσκίνητοι στη λήψη απόφασης και περιορίζουν αισθητά την δράση των μεγάλων δυνάμεων οι οποίες προσφεύγουν στην ανάπτυξη αυτών των πρωτοβουλιών. Τα μικρά κράτη, αισθανόμενα διαχρονικά το δίλλημα της *εγκατάλειψης ή παγίδευσης* (Pedi 2021, 66) εντός αμυντικών συμμαχιών βρίσκουν αυτές τις πρωτοβουλίες ως μια καλή στρατηγική hedging έναντι του ενδεχόμενου να απομακρυνθούν οι μεγάλες δυνάμεις από μια συμμαχία (όπως το Brexit, οι δηλώσεις Macron για ένα εγκεφαλικά νεκρό NATO αλλά και η ρητορική των ΗΠΑ για το NATO επί της προεδρίας Τραμπ) (Flynn 2022).

Κεφάλαιο I

Επίλογος – Πρόκληση ή Ευκαιρία;

Η επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας σηματοδοτεί ένα σημείο ορόσημο στην ιστορία του 21^{ου} αιώνα. Η εποχή μετά την λήξη του πολέμου θα πρέπει να προβληματίζει όσους ασχολούνται με τις διεθνείς σχέσεις. Τι θα πρέπει κάποιος να περιμένει από την μεταβολή της ισορροπίας ισχύος και πως θα αντιδράσουν οι δύο κυρίαρχοι ευρωατλαντικοί θεσμοί; Η απάντηση σαφώς δεν είναι εύκολη και οι διεθνείς σχέσεις δεν είναι το πεδίο για προφητείες.

Υποστηρίζω ότι αυτή η ιστορική στιγμή δεν θα αποτελέσει ευκαιρία για την αμυντική θωράκιση των θεσμών για τους λόγους που θα παρουσιάσω μέσα από την ρεαλιστική ανασύνθεση επιχειρημάτων των προηγούμενων κεφαλαίων. Παρατηρείται όμως μια δυναμική των μεγάλων δυνάμεων ως πρόθυμων και ικανών να ηγηθούν μιας επιχειρησιακής αναβάθμισης στρατιωτικών σχηματισμών μεταξύ θεσμικής και κρατικής υπόστασης, οι οποίοι σχηματισμοί πιθανόν να αξιοποιήσουν την παρούσα χρονική στιγμή ως ευκαιρία για την περαιτέρω ενδυνάμωσή τους επιδιώκοντας να συμβάλλουν πιο ουσιαστικά στην ασφάλεια της Ευρώπης.

Στο θεωρητικό επίπεδο εξετάστηκαν οι θεωρίες που υποστηρίζουν πώς οι θεσμοί μπορούν να λειτουργήσουν και να προσφέρουν τις αντίστοιχες υπηρεσίες τους. Αυτές οι θεωρίες ερείδονται στην προσπάθεια αντίκρουσης των βασικών θέσεων του ρεαλισμού για τον έμφυτο φόβο των κρατών, την επιφύλαξη στη μεταξύ τους συνεργασία υπό την εξέταση των σχετικών κερδών ή ακόμα και της ιδεολογικής ανατροπής του τρόπου θεώρησης των διεθνών σχέσεων. Η σχέση NATO και ΕΕ στο ζήτημα της Άμυνας ήταν πάντα ιδιαίτερη και εν πολλοίς τροφοδοτούμενη με διλλήματα. Για πολλούς αισιόδοξους η σχέση αυτή εκλαμβάνεται συνεργατική ενώ για τους πιο απαισιόδοξους ως ανταγωνιστική. Για παράδειγμα η Αμερική επιδίωξε την δημιουργία μιας Συμμαχίας στη προσπάθεια επιβολής της δικής της τάξης πραγμάτων στην μεταπολεμική Ευρώπη για την αναχαίτιση της κομμουνιστικής απειλής. Έτσι λειτούργησε ως εξισορροπητής στην Ευρώπη αποφεύγοντας την ανάπτυξη ηγεμονικής διάθεσης από τις παραδοσιακές μεγάλες δυνάμεις. Αυτό επέτρεψε την οικονομική ολοκλήρωση και πολιτική ωρίμανση της ΕΕ. Ωστόσο με την EUGS και ακόμα περισσότερο με την EUSC η ΕΕ επιδιώκει την στρατιωτική αυτονομία, γεγονός που οι μεγάλες δυνάμεις το

εκλαμβάνουν διαφορετικά. Η μεν Αγγλία είναι επιφυλακτική στο ότι μια τέτοια επιδίωξη μπορεί να τροφοδοτήσει την περιθωριοποίηση της Αμερικής ενώ η Γαλλία υποστηρίζει ότι η Αμερική θα ικανοποιηθεί βλέποντας μια ισχυρότερη αμυντικά Ευρώπη, ιδίως τώρα που το στρατηγικό της ενδιαφέρον στρέφεται στην Κίνα (Howorth 2018, 524)..

Αντίστοιχα η ρεαλιστική θεώρηση των Διεθνών Σχέσεων επιβάλλει την ερμηνεία των εξελίξεων με όρους ισχύος. Μια αυξανόμενη στρατιωτική ισχύς της Ευρώπης με στρατηγική αυτονομία θα μπορούσε να την καταστήσει νέο πόλο του Διεθνούς Συστήματος γεγονός που η Αμερικανική ελίτ δεν το έχει παραβλέψει. Θα επιδιώξει να παραμείνει στο τιμόνι της ευρωπαϊκής άμυνας μέσω της Συμμαχίας ενώ και στην Ευρώπη δεν λείπει ο σκεπτικισμός ότι μια στρατιωτική αυτονομία θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια εγκατάλειψη από την Αμερική και την πιθανότητα ανάπτυξης ηγεμονικών συμπεριφορών από τις μεγάλες δυνάμεις. Στην παρούσα χρονική στιγμή φαντάζει παράλογο αλλά δεν θα πρέπει να μας φανεί παράξενη η σκέψη ότι η Ρωσία μελλοντικά θα αποτελέσει σύμμαχο της Δύσης στην προσπάθεια εξισορρόπησης της Κίνας και η Αμερική θα βασιστεί στην ρωσική βοήθεια μαζί με την αγγλοσαξωνική ασπίδα της Αγγλίας και της Αυστραλίας. Η ιστορία επιβεβαίωσε ότι οι μέχρι χθες αντίπαλοι Γερμανία και Ιαπωνία έπρεπε την επόμενη του Β ΠΠ ημέρα να εγκολπωθούν στην αμερικανική προσπάθεια ανάσχεσης του κομμουνισμού. Συνεπώς υποστηρίζοντας την ρεαλιστική θεώρηση των Διεθνών σχέσεων, το NATO θα συνεχίσει να αποτελεί το όχημα της Αμερικής για την διαχείριση της ευρωπαϊκής άμυνας επ'ωφελεία της στρατηγικής της προσήλωσης προς την Κίνα ευνοώντας μια ελεγχόμενη αμυντική θωράκιση της ΕΕ στο βαθμό που της επιτρέπεται και σίγουρα όχι προς επίτευξη αυτονομίας.

Από την εξέταση των θεσμικών κειμένων του Strategic Concept αλλά και της Strategic Compass, δύο κειμένων που εκδόθηκαν μετά την ρωσική επίθεση, διαπιστώνει κανείς ότι στις επιδιώξεις και των δύο θεσμών είναι για το μεν NATO η ενίσχυση της συλλογικής άμυνας και για την ΕΕ η απόκτηση αυτονομίας. Το Strategic Concept του NATO προσπαθεί να μην δώσει το λάθος μήνυμα στην Κίνα και έτσι δεν αναβιώνει ψυχροπολεμικές ρητορικές. Η συνεργασία μεταξύ των δύο θεσμών υπαγορεύεται ρητά πλην όμως εγείρονται αμφιβολίες ότι δεν δύναται να ικανοποιηθούν ταυτόχρονα οι επιδιώξεις και των δύο θεσμών λόγω οικονομικών περιορισμών και πολιτικής δυσκολίας. Η πολιτική δυσκολία υπαγορεύεται ρεαλιστικά στην πράξη από την εθνικιστική θεώρηση των εθνικών ζωτικών

συμφερόντων, γεγονός που εν τέλει οδήγησε την μέχρι πρόσφατα διστακτική στρατιωτικά Γερμανία να διακηρύξει, μέσα από τα σοσιαλιστικά χείλη του καγκελαρίου της, μια ανεπανάληπτη αύξηση της στρατιωτικής της ισχύος.

Αυτή η εθνικιστική στάση των κρατών υπαγορεύει όπως ο αμυντικός σχεδιασμός τους, κατεξοχήν εργαλείο διαμόρφωσης της αμυντικής τους θωράκισης, να διαμορφώνεται πρωτίστως στη βάση ικανοποίησης των εθνικών ζωτικών συμφερόντων. Σε αυτή την προσπάθεια επιδιώκει τόσο η Συμμαχία όσο και η ΕΕ να εναρμονίσουν τους επι μέρους εθνικούς αμυντικούς σχεδιασμούς των ΚΜ προς εξυπηρέτηση των επιπέδων φιλοδοξίας του κάθε θεσμού. Στο κατακερματισμένο τοπίο των ευρωπαϊκών ενόπλων δυνάμεων, το ΝΑΤΟ έχει μια σημαντική εμπειρία στην προσπάθεια συντονισμού των αμυντικών σχεδιασμών μέσω του ΝDPP. Ο αμυντικός σχεδιασμός του ΝΑΤΟ είναι θεσμοθετημένος και βελτιωμένος διαχρονικά, γεγονός που απολαμβάνει και την μεγαλύτερη προθυμία των κρατών προς τις συμμαχικές δεσμεύσεις έναντι των αντίστοιχων της ΕΕ. Υπό αυτή την έννοια είναι αμφίβολο πώς θα ικανοποιηθούν οι ευρωπαϊκές δεσμεύσεις της PESCO.

Κάθε προσπάθεια αμυντικής θωράκισης συνεπάγεται κόστος. Ακόμα και αν ο εξορθολογισμός των αμυντικών σχεδιασμών των ΚΜ προς επίτευξη οικονομιών κλίμακας ικανοποιήσει τις απαιτήσεις διαλειτουργικότητας των ΚΜ, με την ανάπτυξη / προμήθεια κοινών συστημάτων μάχης, το ζήτημα της επιχειρησιακής αξιοποίησης αυτών των δυνατοτήτων παραμένει ένα σημαντικό θέμα τόσο για το ΝΑΤΟ αλλά ιδίως για την ΕΕ. Η οκνηρία των θεσμών είτε στην επίτευξη δυνατοτήτων είτε στην ανάληψη επιχειρησιακής δράσης ώθησε την Γερμανία, Γαλλία και Αγγλία να αναπτύξουν επιχειρησιακές στρατιωτικές πρωτοβουλίες στα κενά μεταξύ θεσμών και κράτους. Η διαπιστωμένη απουσία ικανής οργάνωσης διοίκησης και ελέγχου της ΕΕ στο επιχειρησιακό επίπεδο αλληλοτροφοδοτεί μια αδυναμία δημιουργίας ευρωπαϊκών τακτικών σχηματισμών, αδυναμία που στηρίζεται και σε οικονομικούς περιορισμούς. Θα μπορούσε ίσως η ΕΕ να περιοριστεί στην διαχείριση κρίσεων, με το ΝΑΤΟ να επικεντρώνεται στο κύριο έργο της συλλογικής ασφάλειας γεγονός όμως που δεν συνάδει με την επιδίωξη της ΕΕ να αποκτήσει αυτονομία και να μπορεί να διεξαγάγει ένα πλήρες φάσμα στρατιωτικών αποστολών.

Οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις λειτουργούν διαφορετικά ως προς τους θεσμούς και παρασύρουν και τους μικρότερους. Η Αγγλία εκτός ΕΕ αφήνει το πεδίο σε Γαλλία και Γερμανία να αναλάβουν το ρόλο των ικανών και προθύμων. Η Γαλλία επιδιώκει την επιχειρησιακή αναβάθμιση της Ευρώπης δίνοντας την ευκαιρία και στην Αγγλία να συμμετέχει στην ΕΙ2. Η Γερμανία επιδιώκει την επίτευξη δυνατοτήτων επ'ωφελεία της Συμμαχίας λανσάροντας την δική της πρωτοβουλία FNC ενώ μετά την επίθεση της Ρωσίας ανακοινώνει και μια σημαντική αύξηση των αμυντικών της δαπανών. Η Γερμανία αναπόφευκτα θα λειτουργήσει καταλυτικά στις εξελίξεις της ευρωπαϊκής άμυνας. Μια συνεργασία της με την Γαλλία ως τα πλέον πρόθυμα και ικανά κράτη μπορεί να απελευθερώσει τέτοιες δυνάμεις που να αλλάξουν ριζικώς το αμυντικό τοπίο της Ευρώπης. Ο σκοπός των πρωτοβουλιών των προθύμων και ικανών κρατών που λειτουργούν στο κενό μεταξύ των επίσημων θεσμών (NATO -ΕΕ) και στην αμιγώς εθνική υπόσταση είναι να γεφυρώσουν την αδυναμία λήψης απόφασης μεταξύ των πολύ μεγάλων οργανισμών ιδίως με συναινετική διάθεση και των οικονομικών περιορισμών των εθνικών αμυντικών σχεδιασμών (Flynn 2022). Δεν είναι άστοχο να ισχυριστεί κανείς ότι αυτοί οι σχηματισμοί μπορούν να αποκτήσουν εκείνη την δυναμική στρατιωτικών σχηματισμών που θα καλύπτουν ένα πλήρη φάσμα στρατιωτικών αποστολών επ'ωφελεία των NATO και ΕΕ γεγονός που η δυναμική της Eurocorps τείνει να επιτύχει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- « London Declaration.» *www.nato.int*. 4 Dec 2019.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm (πρόσβαση Oct 1, 2022).
- Bellou, Fotini. «Augmenting European Security and Defence: A Multiple Challenge for the EU.» Στο *European Union Security and Defence, Policies, Operations and Transatlantic Challenges*, του/της Voskopoulos G., 177-188. Springer , 2021.
- Berend, Ivan. *Οικονομική Ιστορία του Ευρωπαϊκού 20ού Αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg, 2009.
- Biscop, Sven. *The New Force Model: NATO's European Army*. Egmont Policy Brief 285, Brussels: Egmont, 2022.
- Bunde, Tobias. «Lessons (to be) learned? Germany's Zeitenwende and European security after the Russian invasion of Ukraine.» *Contemporary Security Policy*, 26 June 2022: 516-550.
- Capability Development Plan fact sheet. «*www.eda.europa.eu*.» *Capability Development Plan*. 28 6 2018. https://eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/2018-06-28-factsheet_cdpb020b03fa4d264cfa776ff000087ef0f8277b73fa4d264cfa776ff000087ef0f.pdf (πρόσβαση 12 28, 2021).
- Comte, Emmanuel. *German strengths and weaknesses in the Russo-Ukrainian war*. Policy Brief 164/2022, Athens: HELLENIC FOUNDATION FOR EUROPEAN & FOREIGN POLICY (ELIAMEP), 2022.
- Deschaux-Dutard, Delphine. «European defence in an interpolar context: explaining the limitations of French-German contribution to European strategic autonomy.» *Defence Studies*, 22 Sep 2022: 591-608.
- ec.europa.eu*. *The European Defence Fund (EDF)*. χ.χ. https://ec.europa.eu/defence-industry-space/eu-defence-industry/european-defence-fund-edf_el (πρόσβαση April 17, 2022).
- EU Military Staff. «<https://data.consilium.europa.eu>.» *EU Concept for Military Command and Control-Rev 8 (Ref. EEAS(2019) 468)*. 23 April 2019.
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8798-2019-INIT/en/pdf> (πρόσβαση Dec 17, 2022).
- Fierke, K.M, και Antje Wiener. «Constructing institutional interests: EU and NATO enlargement.» *Journal of European Public Policy*, 1999: 721-742.

- Fiott, Daniel, και Gustav Lindstom. *Strategic Compass. New bearings for EU security and defence?* CHAILLOT PAPER 171, EU ISS, 2021.
- Fix, Liana. «The Different ‘Shades’ of German Power: Germany and EU Foreign Policy during the Ukraine Conflict.» *German Politics*, 2018: 498-515.
- Flynn, Brendan. «Knowing your CJEF from your JEF: Europe’s “Alphabet soup” of intestitial military cooperation - what relevance for cold war 2.0?» *Defence Studies*, 2022.
- Håkon Lunde Saxi. «British and German initiatives for defence cooperation: The Joint Expedition Force and the Framework Nations Concept.» *Defence Studies*, 2017: 171-197.
- Howorth, Jolyon. «Strategic autonomy and EU-NATO cooperation:threat or opportunity for transatlantic defence relations?» *Journal of European Integration* , 2018: 523-537.
- Huntley, Mathew David. «European defence policy at a crossroads – Germany preserving the status quo and France seeking change?» *European Politics and Society*, 2022: 173-188.
- Keller, Patrick. *The new status quo concept*. Research Paper n.25, Rome: NATO Defence College, 2022.
- «Madrid Summit Declaration.» *www.nato.int*. 29 June 2022.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm (πρόσβαση Oct 2, 2022).
- Magill, Peter, και Wee Rees. «UK Defence Policy After Ukraine: Revisiting the Integrated Review.» *Survival*, 2022: 87-102.
- Mauro , Frédéric. «EU, The White Book implementation process.» Dec 2018.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603871/EXPO_STU\(2018\)603871_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603871/EXPO_STU(2018)603871_EN.pdf). (πρόσβαση Oct 18, 2021).
- Mearsheimer, John. «The False Promise of International Institutions.» *International Security*, Winter, Vol 19, No3 1994: 5-49.
- . *Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Ποιότητα, 2007.
- Mills, Claire. *EU Permanent Structured Cooperation (PESCO): a future role for UK defence?* Research Briefing No 9058, House of Commons, 2022.
- Morgenthau, Hans. *Η Πολιτική μεταξύ των Εθνών*. Αθήνα: Ποιότητα, 2018.

Moya Canovas, Luis Enrique. *The European Intervention Initiative, Permanent Structured Cooperation and French Institutional engineering*. Documento de Opinión IEEE 79/2019, Instituto Espanol de Estudios Estrategicos (IEEE), 2019.

«NATO Defence Planning Process.» *www.nato.int*. 11 May 2021.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49202.htm (πρόσβαση Dec 23, 2021).

«NATO Strategic Concept.» *www.nato.int*. 2022. <https://www.nato.int/strategic-concept/>
 (πρόσβαση Sep 25, 2022).

Overarching Strategic Research Agenda - OSRA fact sheet. «*www.eda.europa.eu*.» *Overarching Strategic Research Agenda - OSRA*. 25 3 2019. <https://eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/2019-03-25-factsheet-osra6175b73fa4d264cfa776ff000087ef0f.pdf> (πρόσβαση 12 28, 2021).

Pedi, Revecca. «Small EU Member States and the European Security and Defence Integration.» Στο *European Union Security and Defence, Policies, Operations and Transatlantic Challenges*, του/της Voskopoulos G., 55-73. Springer, 2021.

pesco fact sheet. «<https://www.pesco.europa.eu/>.» *PERMANENT STRUCTURED COOPERATION - PESCO*. 11 2021. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/pesco_factsheet_2021-12.pdf (πρόσβαση 4 17, 2022).

Rehrl, Jochen. *Handbook on CSDP, The Common Security and Defence Policy of the European Union*. 4η. Τόμ. I. 2021.

Renault, Alain. *Η φιλοσοφία*. Αθήνα: ΠΟΛΙΣ, 2009.

Reykers, Yf. «EU Battlegroups: High costs, no benefits.» *Contemporary Security Policy*, 31 July 2017: 457-470.

SHAPE. *SACEUR STATEMENT ON THE ACTIVATION OF THE NATO RESPONSE FORCE*. 25 Feb 2022. <https://shape.nato.int/news-archive/2022/saceur-statement-on-the-activation-of-the-nato-response-force> (πρόσβαση Noe 5, 2022).

Sloan, Stanley. *NATO in an evolving world disorder*. Research Paper n.25, Rome: NATO Defence College, 2022.

Stoll, Richard. «Nice states finish....pretty well: Collective security behavior in militarized interstate disputes, 1816-1992.» *International Interactions*, September 1998: 287-313.

- Sweeney, Simon_a, και Neil Winn. «EU security and defence cooperation in times of dissent: analysing PESCO, the European Defence Fund and the European Intervention Initiative (EI2) in the shadow of Brexit.» *Defence Studies*, 2020: 224-249.
- Sweeney, Simon_b, και Neil Winn. «Understanding the ambition in the EU's Strategic Compass: a case for optimism at last?» *Defence Studies*, 22:2 2022: 192-210.
- Tardy , Thierry. *Six Takeaways from NATO's new Strategic Concept*. Research Paper n.25, Rome: NATO Defence College, 2022.
- Tertrais, Bruno. *An evolutionary, not revolutionary, Strategic Concept*. Research paper n.25, Rome: NATO Defence College, 2022.
- Waltz, Kenneth. «NATO expansion: A realist's view.» *Contemporary Security Policy*, 21:2, 2000: 23-38.
- . *Ο Άνθρωπος, το Κράτος και ο Πολέμος*. Αθήνα: Ποιότητα, 2011.
- Webber, Mark. *The Strategic Concept and the US-China-Russia strategic triangle*. Research Paper n. 25, Rome: NATO Defence College, 2022.
- Witney, Nick. «The EU's Strategic Compass: Brand new, already obsolete.» *European Council of Foreign Affairs*. 27 5 2022. <https://ecfr.eu/article/the-eus-strategic-compass-brand-new-already-obsolete/> (πρόσβαση Mar 31, 2022).
- www.gov.uk. *UK to make more forces available to NATO to counter future threats*. 29 June 2022. <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-make-more-forces-available-to-nato-to-counter-future-threats> (πρόσβαση Noe 3, 2022).
- www.osw.waw.pl. *NATO after Madrid: how much deterrence and defence on the eastern flank?* 3 Noe 2022. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-07-05/nato-after-madrid-how-much-deterrence-and-defence-eastern> (πρόσβαση July 5, 2022).
- Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ αριθμ. 115. «Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την ΕΕ.» 9 Μαΐου 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016M/TXT&qid=1638802464827&from=EN>.
- Ηρακλείδης, Αλέξης. *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Εκδόσεων, 2015.
- Κονδύλης, Παναγιώτης. *Θεωρία του Πολέμου*. Αθήνα: Θεμέλιο, 1999.

Κουσκουβέλης, Ηλίας. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα, 2004.

Μαγκώτσιος, Σωτήριος. *Η μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής επιχειρησιακής δράσης στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ μετά την Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ*. Μεταπτυχιακή εργασία, Θεσσαλονίκη: ΠΑΜΑΚ, 2018.

Μπλαβούκος, Σπύρος, και Πάνος Πολίτης Λάμπρου. *Αμυντική Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Και οι Επτά ήταν Υπέροχοι*. Κείμενο Πολιτικής 73/2021, Αθήνα: ΕΠΙΑΜΕΠ, 2021.

Στρατηγική Πυξίδα. *Στρατηγική πυξίδα για την ασφάλεια και την άμυνα — Για μια Ευρωπαϊκή Ένωση που προστατεύει τους πολίτες, τις αξίες και τα συμφέροντά της και συμβάλλει στη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια*. 21 Μαρτίου 2022.

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/el/pdf> (πρόσβαση Ιουν 5, 2022).

Συντμήσεις

E	ΕΑΣ ΕΕ ΕΥΕΔ	Εθνικός Αμυντικός Σχεδιασμός Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
K	ΚΜ ΚΠΑΑ	Κράτη Μέλη Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
O	ΟΑΣΕ ΟΗΕ	Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Π	ΠΠ	Παγκόσμιος Πόλεμος
Σ	ΣΕΕ ΣΛΕ	Συνθήκη της ΕΕ Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρώπης
Υ	ΥΠΑΜ ΥΠΕΞ	Υπουργός Άμυνας Υπουργός Εξωτερικών
A	A2/AD	Anti Access / Area Denial
C	C2 CapTechs CARD CDM CDP CJEF CIS CODABA CR CROC CRR CSDP CTP C-UAS	Command and Control Capability Technology Groups Coordinated Annual Review of Defence Capability Development Mechanism Capability Development Plan Combined Joint Expeditionary Force Computer Information Systems Collaborative Data Base Comparison Report Crisis Response Operation Core Capability Requirements Review Common Security & Defence Policy Capability Target Package Counter Unmanned Aerial Systems
D	DIANA DPCR DPPC	Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic Defence Planning Capability Review Defence Policy and Planning Committee
E	EDA EDF EDIDP EDTIB EEAS ESS EUGS EUMC EUMCQ EUMS EUSC	European Defence Agency European Defence Fund European Defence Industrial Development Programme European Defence Technological and Industrial Base European External Action Service European Security Strategy European Union Global Strategy European Union Military Committee European Union Military Capability Questionnaire European Union Military Staff European Union Strategic Compass

H	HTF/WG	Headline Task Force / Working Group
	HELBROC BG	Hellas Bulgaria Romania Cyprus Brigade
	HICGs	High Impact Capability Goals
	HTF WG	Headline Task Force Working Group
I	IMF	International Monetary Fund
	IMS	International Military Staff
	IS	International Staff
J	JEF	Joint Expeditionary Force
L	LITPOLUKR BG	Lithuania Poland Ukraine Brigade
M	MCR	Minimum Capability Requirements
	MJP	Military Judgement Panel
N	NAC	North Atlantic Council
	NATO	North Atlantic Treaty Organisation
	NDPP	NATO Defence Planning Process
	NFM	New Force Model
	NIP	National Implementation Plan
	NPG	Nuclear Planning Group
O	OSCE	Organization for the Security and Cooperation in Europe
	OSRA	Overarching Strategic Research Agenda
P	PADR	Preparatory Action on Defence Research
	PESCO	Permanent Structured Cooperation
	PSC	Political and Security Committee
R	RDC	Rapid Deployment Capacity
S	SAEP	Scrutiny-Assessment-Evaluation-Prioritization
	SC22	NATO's Strategic Concept 2022
	SCs	Strategic Commands
	SCCs	Strategic Context Cases
	SRA	Strategic Research Agenda

Συνημμένο 1

NATO's Eastern Flank: STRONGER DEFENCE AND DETERRENCE

40,000 TROOPS UNDER DIRECT NATO COMMAND
130 ALLIED AIRCRAFT AT HIGH ALERT
100,000 US TROOPS DEPLOYED TO EUROPE
140 ALLIED SHIPS AT SEA

JUNE 2022 All numbers indicative

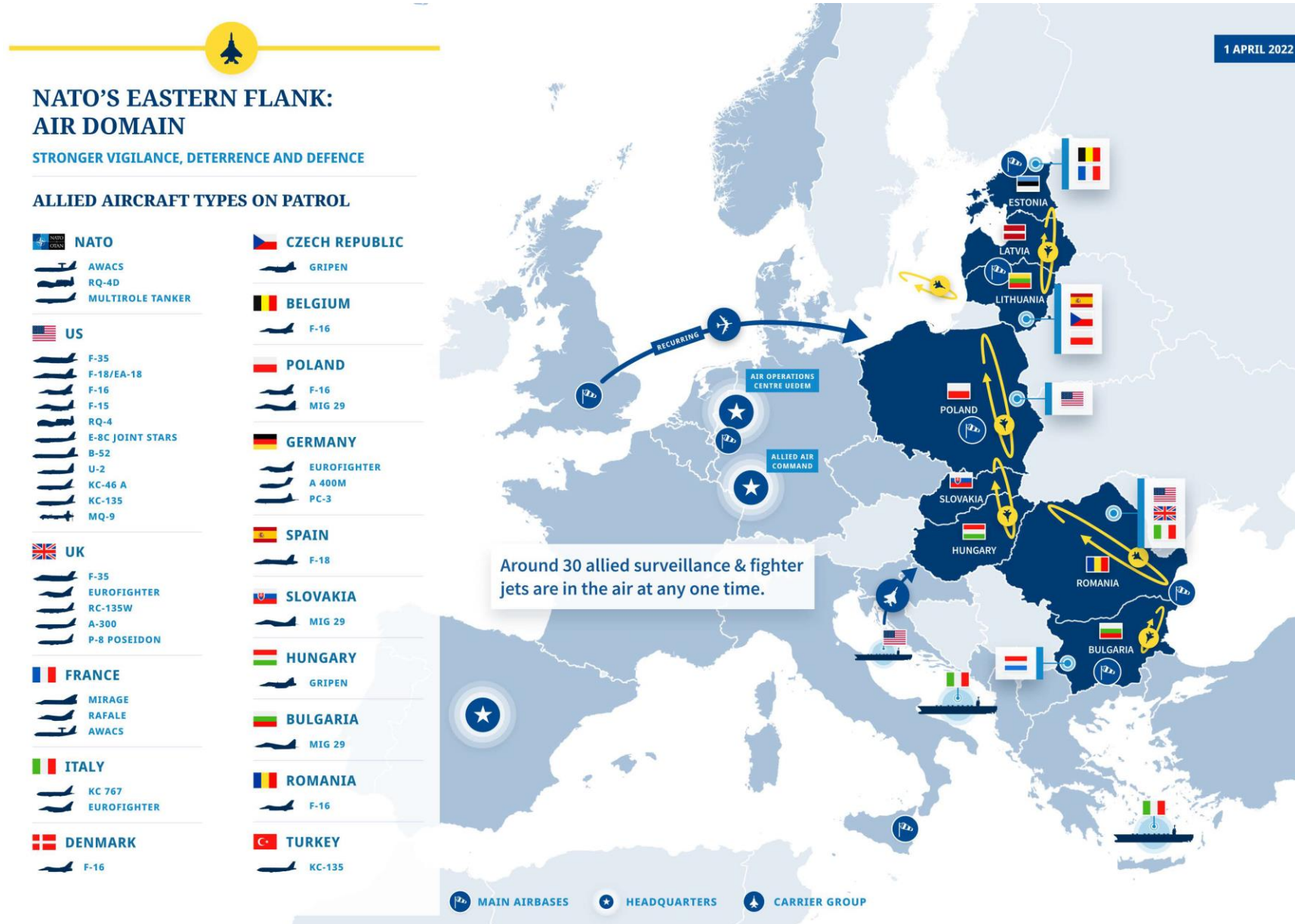

24/7 AIR PATROL & SURVEILLANCE

Εικόνα 7 Διάταξη των 8 NATO Battlegroups μετά την Ρωσική Εισβολή

Πηγή https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm

Εικόνα 8 Διάταξη Συμμαχικών Αεροπορικών Δυνάμεων μετά την Ρωσική Εισβολή

Πηγή https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_192648.htm